

nummer 8 december 2004

TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING

VAN DOCENTEN IN GESCHIEDENIS EN

STAATSINRICHTING IN NEDERLAND (VGN)

KLEIO

Met

interviews

films

websites

songs

**Dekolonisatie
en Koude Oorlog in Vietnam**

jaargang 45

Peter Wester

voorzitter (KNHG, VVVO),
Denekamperstraat 28.
7588 PW Beuningen Ov.
Tel. 0541 - 552 061 (thuis)
Tel. 0541 - 585 203 (werk)
westerkok@intraweb.nl

Jan-Maarten de Wit

(secretaris, Commissie
Basisvorming/ VMBO),
Van den Berghweg 13,
6942 ZL Didam.
Tel. 0316 - 226 568.
jm.dewit@liemerscollege.nl

Johan Raven

penningmeester
(Didactiek- en activiteiten-
commissie, RAD),
Kinkhoorn 8,
9051 MJ Stiens.
Tel. 058 - 257 4050.
johandraven@hetnet.nl

**Marjan de Groot-
Reuvekamp**

(Commissie PA-BO; SLO)
Rompertdreef 26,
5233 EK Den Bosch.
Tel. 073 - 6420 692.
p.m.degroot@home.nl

Noud Theunissen

(VGN-website, Commissie
Lerarenopleidingen)
Petersstraat 4,
6372 AS Landgraaf.
Tel. 045 - 531 5382.
noud7976@yahoo.com

Maud Knook

(Commissie Havo/Vwo)
Ertskade 133,
1019 ED Amsterdam.
piketknook@planet.nl

Wim Duyff

(Commissie VMBO)
Karnstraat 6,
1445 KT Purmerend.
Tel. 0299 - 649870.
w.duyff@planet.nl

**Administratie VGN:
Administratiekantoor**

H. Adema,
Aldlansdyk 50,
9051 DH Stiens.
Tel 058 - 257 5447.
Fax 058 - 257 3999.
henk_adema@hotmail.com

VGN giro: 128701 t.n.v.
penningmeester VGN Stiens.
E-mail: info@vgnkleio.nl
Website: www.vgnkleio.nl

**Kleio is het blad van de
Vereniging van docenten
in geschiedenis en staats-
inrichting in Nederland
(VGN). Leden ontvangen
het gratis. Wilt u lid
worden? Neem contact op
met de administratie.
Aanmelding is ook
mogelijk via de VGN-site.**

Contributies 2004:

- Salaris t/m LB6 € 50
- Salaris vanaf LB7 € 60
- Docent met drie € 35
of meer vakken
- Baan van minder € 40
dan 0,6 fte
- Kennismakingslid € 25
(alleen voor studenten)
- Buitengewone leden, € 45
pensioen, VUT
- Partnerlidmaatschap € 70

Abonnement:

- Binnenland € 61
- Buitenland, € 65
Europa
- Buitenland, € 75
overig
- Losse nummers € 8
incl. verzendkosten

Geschiedenisdocenten met Vietnam in hun examenpakket mogen dit jaar alle remmen los gooien en lekker uitpakken om historische parallellen te trekken tussen Amerika's missie van toen (Vietnam) en van nu (Irak). Kruistocht tegen een wereldvijand (communisme; terrorisme), misleiding van de publieke opinie, zelfbedrog bij de leiders, arrogante ministers van Defensie, burgerslachtoffers, zwaar compromitterende foto's, gestrande idealen van *nation building* en *to win the hearts and minds of the people* (een officier te velde in Vietnam: 'Grab them by the balls, and their hearts and minds will follow!'), wereldwijd anti-Amerikanisme ... Vul zelf maar aan. Zo brengen wij hopelijk toch weer enkele scheutjes historisch besef aan bij de jonge generatie.

Onlangs maakten – naar aanleiding van de uitslag van de verkiezing van de Grootste Nederlander – alle publicisten zich zorgen over gebrek aan historisch besef. Oorzaak: de 'aftakeling van het geschiedsonderwijs'. Wij als zielige 'frontstrijders' in een gevecht tegen de bierkaai. Maar ik zeg: lees deze gevarieerde *Kleio*, vol hints voor lessen met muziek, beeldmateriaal, speelfilms en websites, en uw batterij is weer opgeladen! Veel lesgevoegen en ... Prettige Kerst, gelukkig nieuw jaar!!!

Jan van Oudheusden

*Op het omslag: huisaltaar voor Ho Chi Minh. Veel Vietnamezen hebben dergelijke, van oorsprong boeddhistische altaartjes, in huis met de bijbehorende bloemen en wierook.
Foto: Joke Rijken.*

Redactie

Jan van Oudheusden,

voorzitter,
Massenetstraat 21,
5144 WP Waalwijk.
Tel. 0416 - 33 74 30.
jan.oudheusden@home.nl

Carla van Boxtel,

Langemeijerstraat 13,
5473 GS Heeswijk-Dinther.
Tel. 0413 - 29 29 96.
c.vanboxtel@fss.uu.nl

Maria van Haperen,

Korte Kerkstraat 14,
5524 AX Steensel.
Tel. 0497 - 517573.
a.vanhaperen@chello.nl

Huib Oattes,

Roerdomp 80,
3641 TK Mijdrecht.
Tel. 0297 - 28 11 97.
hfoattes@wxs.nl

Oscar Lanssen,

medewerker en correspondent VS,
History Department UNC
Charlotte.

Stefan Boom,

Graaf Janlaan 46,
1412 GH Naarden.
Tel. 035 - 694 87 42.
s.boom@hccnet.nl

Cees Bol,

Fazantenkamp 387,
3607 XC Maarssenbroek.
Tel. 0346 - 56 57 12
ceesbol@wanadoo.nl

Hans Moors,

Groenewoudseweg 50,
6524 VB Nijmegen.
Tel. 024 - 328 14 36.
hans.moors@hccnet.nl

Joke Noordstrand,

Lorentzplein 18,
2012 HG Haarlem.
Tel. 023 - 532 9904.
j.noordstrand@worldmail.nl

Ger van der Drift,

Bouwlust 193,
3162 SB Rhoon.
Tel. 010 - 4812243.
g.vanderdrift@penta.nl

Hans Pols,

secretaris,
Van Aerssenstraat 140,
2582 JT Den Haag.
Tel. 070 - 3501 380.
j.pols@penta.nl

Tineke Bogaerts,

eindredacteur,
Omloop-West 9,
3402 XM IJsselstein.
Tel. 030 - 688 35 76
Fax 030 - 688 84 59
c.bogaerts@hccnet.nl

ISSN 0165-6449

*Wilt u artikelen voor Kleio
toesturen aan de secretaris van de
redactie.
Berichten voor de Kleiokrant,
aktualiteiten, mededelingen van
commissies, aankondigingen
en dergelijke kunnen naar de
eindredacteur.
Neem voor informatie over
adverteren in Kleio contact op
met de eindredacteur.*

In dit nummer

2 *Van stofomschrijving cse naar handig bruikbaar lesidee*

JAN VAN OUDHEUSDEN

Gesprek met Greetje de Vries van de stofomschrijvingscommissie 'Vietnam' over de inhoud van het nieuwe examenonderwerp voor havo en vwo en enkele interessante invalshoeken nader toegelicht.

10 *Van Frans Indo-China naar twee Vietnams*

PIETER MEULENDIJKS

De geschiedenis van de Franse kolonisatie en de Vietnamese vrijheidsoorlog na 1945 in stellingen.

18 *Onze man in Vietnam ...*

JAN VAN OUDHEUSDEN

Oud-verslaggever Willebrord Nieuwenhuis blikt terug.

22 *Ho's historische helden*

MARLOES BEERS

Een kijkje in de communistische geschiedschrijving over het verleden van Vietnam.

25 *Vietnamsyndroom in beeld?*

STEPHAN KLEIN

Een didactische benadering van film en geschiedenis; het gebruik van scènes uit de film 'Nixon' in de klas.

36 *De Vietnamese Rock Opera: Puff, the magic dragon*

JOOP WALHAIN

Vietnam in songs: de oorlog en de naweeën.

En verder

31 *Vietnam-oorlogsfilms van a tot z*

41 *Vietnam-sites*

44 *Boeken*

50 *Kleiokrant*

JAN VAN OUDHEUSDEN

Van stofomschrijving CSE naar handig bruikbaar lesidee

Dit artikel bevat geen panklare lessen met film, muziek en cartoons. Mijn opzet is om – na een kritisch onderzoek van de tekst – onder het platte vlak van de stofomschrijving 'Vietnam' extra dimensies zichtbaar te maken en de lezer te attenderen op aspecten die boeiende lesmomenten kunnen opleveren.

'Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam' levert voor leraar en leerling een geweldig boeiend onderwerp op. Het gaat bij dit CE-onderwerp om wereldvraagstukken, actie en dynamiek, domheid, misleiding en zelfbedrog, relaties tussen toen en nu. Zoals verderop in dit nummer blijkt, biedt het kansen om speelfilm en muziek in de les te gebruiken, alsmede de eigen herinneringen van de veertig-plussers onder ons. Kortom: een schot in de roos, deze keus!!

De stofomschrijving (zie *Kleio*-4, juni 2004) is een goed doorwrocht stuk tekst, met duidelijk een kop en een staart, met voldoende achtergrond en wijder verband in ruimte

Kleio-hoofdredacteur dr. Jan van Oudheusden is docent geschiedenis en auteur van het examenkatern van Thieme meulemhoff. Dit artikel is gebaseerd op zijn lezing tijdens de nascholing in Nijmegen en Sittard.

en tijd. Er wordt een wereldwijd kader geschetst. Oorzaken en gevolgen staan overzichtelijk gerangschikt. Toch vielen mij enkele inconsistenties op, die ik aan leden van de stofomschrijvingscommissie voorlegde, benieuwd naar hun reacties.

Inconsistenties

Bert Altena (Erasmusuniversiteit Rotterdam), die als wetenschapper aan de omschrijving meewerkte, blijkt achteraf niet zo gelukkig met het eindproduct. Te weinig harde feiten over de oorlog zelf, vindt hij, te veel offertjes aan didactische methodologie. Greetje de Vries (van de commissie havo/vwo van de VGN) die de eindredactie voerde, bleek evenwel bereid het stuk te verdedigen.

Eén bezwaar geldt de opbouw/compositie. De titel geeft twee hoofdzaken: dekolonisatie én Koude Oorlog. Maar over de dekolonisatie is de stofomschrijving merkwaardig summier. Dit begrip wordt niet uitgewerkt in de beide hoofdvragen;

ook niet in de tekst, althans waar het om Vietnam zelf gaat. Slechts drie zinnen:

'In het Zuiden werd (na WO II) het koloniale gezag hersteld. Binnen een jaar raakten de Franse troepen in conflict met de Vietminh. In 1954 versloeg de Vietminh de Franse troepen bij Dien Bien Phu'.

Dat is kort door de bocht!

De beide hoofdvragen luiden: waarom ging Amerika over tot interventie, én waarom trok de oorlog diepe sporen in de Amerikaanse samenleving (en de internationale verhoudingen). Geen woord dus hier over het dekolonisatieproces, al komt dat proces in twee van de zeven deelvragen wel terug.

Greetje de Vries brengt daartegen in: 'De vraag 'wanneer begint het dekolonisatieproces bij Vietnam precies en wanneer is het voltooid?' is niet eenvoudig te beantwoorden. Eén visie is, dat pas in 1973 of 1975 van voltooiing kan worden gesproken.

In de stofomschrijving zijn we ervan uitgegaan dat dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam beide een hoofdrol spelen, elkaar versterken, maar elkaar ook in de wielen rijden. Het dekolonisatieproces is in Vietnam vertraagd als gevolg van de Koude Oorlog en het Amerikaanse ingrijpen. Het dekolonisatieproces voltrekt zich in Noord-Vietnam ook anders dan in Zuid-Vietnam.

Hoewel de problematiek in Vietnam als gevolg van het langdurige Amerikaanse ingrijpen naar verhouding wordt uitvergroot, verlengd en daardoor veel meer schade aan het land toebrengt, kan Vietnam net als andere ex-koloniën worden beschouwd als een land dat zich vrij vecht van een koloniale overheerser. Dat begint al in de jaren twintig, en dat vindt voor wat betreft het Noorden zijn voorlopige eindpunt in 1954. Voor veel andere ex-koloniën begint op zo'n moment een nieuw tijdperk, maar dat geldt niet voor Vietnam. Het land is gedeeld en Koude-Oorlogsdenken leidt tot ingrijpen. Vietnam is a-typisch, omdat de Amerikaanse interventie de ontwikkelingsgang van het dekolonisatieproces doorkruiste. Het dekolonisatieproces liep daardoor ernstige vertraging op. De vertraagde dekolonisatie in Vietnam is een factor die door het hele onderwerp heen aanwezig is.'

Het bredere perspectief is wel degelijk aanwezig, aldus De Vries:

'De kern van het thema is wat wij 'de Vietnam-oorlog' noemen. Maar een historisch betere benaming is de 'tweede (tegen de Fransen) en derde (tegen de Amerikanen) Indo-Chinese oorlog', met het accent op de derde. Het thema is afgeleid van het subdomein 'Internationale betrekkingen en oorlogvoering'. De 'Amerikaanse oorlog' (zoals de Vietnamezen hem noemen) is dan interessant vanwege de internationale context, zowel voor wat betreft de achtergronden voor het ingrijpen, als wat betreft de 'sporen' die het in de internationale verhoudingen achterlaat, met name waar het gaat om de opstelling van de Verenigde Staten in de internationale politiek. Bovendien zijn er momenteel prach-

tige parallellen te trekken met de actualiteit, al konden we dat destijds niet voorzien. Wij werkten aan de stofomschrijving in 2001. De Verenigde Staten vielen toen Afghanistan binnen. Dat Irak nog veel meer parallellen op zou leveren, konden wij niet bevroeden. Het maakt de lessen nu wel erg boeiend.'

Zijn de Vietnamezen zelf niet vergeten?

De beide hoofdvragen doen niet veel recht aan de Vietnamoorlog zelf, wat er concreet in Vietnam gebeurde in de tien jaren 1963-1973, wat de oorlog voor de Vietnamezen betekende en de sporen die de oorlog in de Vietnamese samenleving trok. 58.000 Amerikaanse doden lijken belangrijker dan de twee tot drie miljoen gedode Vietnamezen, los nog van de nawerking van napalm en *agent orange*. Komen de Vietnamezen er niet veel te bekaaid van af? De kernvraag is, waarom het grootste leger ter wereld, van de machtigste natie aller tijden,

het niet kon winnen van groepjes in zwarte pyjama's gehulde strijders die leefden op een handjevol rijst per dag. Die mis ik in de hoofdvragen.

Greetje de Vries: 'De schade voor de Vietnamese samenleving was en is natuurlijk dramatisch. Dat klinkt in het stuk maar beperkt door en daar heb ik zelf ook moeite mee. Maar: alleen informatie die relevant is voor de hoofdvragen komt in een stofomschrijving. En die vragen zijn zo, omdat wij voor het centraal examen niet opeens een stuk geschiedenis vanuit Aziatisch perspectief kunnen gaan behandelen.

Dat we bij de Amerikanen (en dus ook bij de sporen in de Amerikaanse samenleving) uitkwamen, lag dus voor de hand. Die sporen leidden per slot van rekening tot de Amerikaanse terugtrekking.

De Vietnamese samenleving hield het al zo'n dertig jaar vol onder voortdurend oorlogsgeweld. Voor Vietnamezen speelde de oorlog zich af in het perspectief van een langdurige

strijd tegen Chinezen, Fransen, Japanners, opnieuw Fransen en uiteindelijk Amerikanen. Dat ligt voor de Amerikaanse samenleving heel anders.'

Havo-leerlingen

Een ander bezwaar geldt de havo-kandidaten. Die hoeven de internationale context niet te weten/begrijpen. Maar: als je daarvan abstraheert, wordt het menu voor de havisten wel erg mager. Van de

Wel hebben we de erg ingewikkelde kwesties weggelaten, zoals de driehoeksdiplomatie van Kissinger en zijn 'linkage'-politiek (het koppelen van de vredesbesprekingen aan de besprekingen over wapenbeheersing). Bij dit soort thema's gaat het vooral om inzicht in hoe mechanismes werken in de internationale diplomatie: een goede uitdaging voor een vwo-leerling, vonden wij. Persoonlijk vind ik het een enorme

Wat stelt de stofomschrijving, in een poging tot objectieve geschiedschrijving: *'het waren twee ideologisch geïnspireerde systemen ... het ene waarin vrijheid en democratie de basis vormen, en het andere waarin gelijkheid en solidariteit centraal staan'.*

De nietswetende lezer denkt dan: beide systemen hebben goede bedoelingen. Lood om oud ijzer dus. Ook in de beschrijving van vijandbeelden doet de commissie veel moeite om de stok in het midden te steken. De westerse vrees voor de communistische wereldrevolutie lijkt even legitiem als de angst voor wat sovjet-leiders betitelen als het 'westers imperialisme'.

LESIDEE

Dit geeft mogelijkheden om er met je leerlingen een fikse boom over op te zetten. Laat hen eens enkele recente boeken over de Koude Oorlog - via Google! - raadplegen, bijvoorbeeld John Gaddis, *We now know. Rethinking Cold War History* uit 1997.

Gaddis stelt dat Mao en Stalin wel degelijk agressieve bedoelingen hadden in de Koude Oorlog. De bewijzen komen onder meer uit de Kremlin-archieven. De orthodoxe school van Koude-Oorlogshistorici krijgt achteraf misschien wel gelijk.

De Vries is het niet eens met mijn kritiek:

'De stofomschrijving typeert het ene systeem als een dictatuur en het andere als een systeem waar democratische waarden centraal staan. Ook het verschil in economische organisatie wordt genoemd. Als we verder waren gegaan, dan hadden we ons begeven op een terrein buiten het bestek van dit onderwerp. Als we naar Vietnam kijken dan gebeuren daar na 1954 in het Noorden vreselijke dingen, maar in het Zuiden ook. Wat betreft de beschrijving van de negatieve kanten van het regime in zowel het Noorden als het Zuiden zit er voldoende balans in het stuk.'

Het Tetatoeffensief van 1968 kostte aan ruim 1000 Amerikanen en 2500 Zuid-Vietnamese soldaten het leven. (Uit: Chris McNab en Andy Wiest, De geschiedenis van de Vietnamoorlog, 2004.)

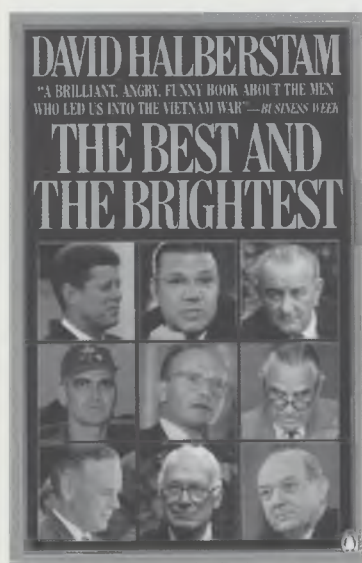
hoofdvragen blijft over: waarom Amerika erin stapte, en met welke littekens het eruit tevoorschijn kwam. Hebben we hier niet het gewraakte theezakjesmodel?

Greetje de Vries: 'Integendeel. Waren er aanvankelijk twee versies, uiteindelijk zijn we vanuit de havo-versie verder gaan werken. Voor vwo is er toen nog een soort 'schil' omheengebouwd, met wat meer internationale context. Daardoor lijkt het dat er bij havo haast geen aandacht voor is. Dat is niet juist. Die aandacht is er wel; je kunt een thema dat de Koude Oorlog behandelt niet beschrijven zonder internationale context.

vooruitgang dat er überhaupt een onderscheid wordt gemaakt tussen havo en vwo. Dat werd hoog tijd.'

Politiek correct?

De stofomschrijvers hebben kennelijk willen balanceren op het koord van de politiek correcte visie. Er stonden in de Koude Oorlog twee stelsels tegenover elkaar, zo lezen we, het westers kapitalisme en het door de sovjets ingevoerde communisme. Leerlingen weten wel dat de sovjet-maatschappij inmiddels is geïmploëdeerd. Communisme bleek achteraf gezien één langgerekt, bizar experiment, met tientallen miljoenen doden als gevolg.

Amerikaanse politici en militairen die een rol speelden in de Vietnamoorlog.

Helaas belet incorrect taalgebruik het vlotte lezen van de tekst. De taalpuristen zullen met mij huijveren van kromme-tenen-Nederlands zoals: 'De twintigste eeuw zag de opkomst van drie grote mogendheden waarvan er twee vanaf WO II de wereldpolitiek gingen bepalen...'

De Vries: 'Ik hecht erg aan correct taalgebruik. Zelf heb ik de inhoudelijke eindredactie gevoerd. Sommige zinnen komen dan zó vaak voorbij, dat je de fouten niet meer ziet. Dat er toch nog fouten in de stofomschrijving zitten kan te maken hebben met de tijdsdruk.

Wat ik zelf het meest vervelend vond is dat de cursieve teksten, die alleen voor vwo bedoeld zijn, in *Uitleg* niet goed waren overgenomen. Op zo'n moment staan er fouten in een officieel ministerieel stuk. In de *Uitleg* van september stond een erratum (zie hierover de Kleiokrant - red.).'

Invalshoeken

Hoe kunnen wij op de platte tekst van de stofomschrijving enkele dimensies aanbrengen, haar meer reliëf en diepgang geven? Mogelijkheden te over! Uit de vele kansen voor open doel noem ik er enkele. Dat doe ik door te wijzen op het nut van het gebruik in de les van enkele vitale begrippen: *GI-genera-*

tion, *Search and Destroy*, en *Tour of Duty*. Daarna heb ik nog wat leestips voor in de kerstvakantie.

GI-generation

Het begrip vormt een rode draad door het boek van David Kaiser, *American tragedy. Kennedy, Johnson and the origins of the Vietnam War* (Cambridge/London 2000).

De GI-generation, dat zijn de Amerikanen geboren tussen 1901 en 1924. Zij namen in 1961 met Kennedy bezit van het Witte Huis. Kennedy was toen 43 en volgde de tot dan toe oudste president aller tijden, Eisenhower (70), op met de bood-

schap 'that the torch has been passed to a new generation of Americans, born in this century, tempered by war, disciplined by a hard and bitter peace, proud of our ancient heritage.'

Naast John Kennedy stonden mannen als Robert McNamara, McGeorge Bundy, Dean Rusk, Maxwell Taylor. Kaiser noemt hun positieve kenmerken, zoals hun uitzonderlijke bereidheid om moeilijke, kostbare taken te vervullen, capaciteit voor teamwork en grenzeloos optimisme; maar ook negatieve, zoals gebrek aan twijfel aan het eigen wereldbeeld, geen oog voor dat het fout kon lopen, en geen begrip voor het feit dat andere Amerikanen misschien minder bereid waren tot strijd dan zijzelf.

Het bekende boek van David Halberstam *The best and the brightest* draait eveneens om deze generatie politici. Als soldaat hadden ze gevochten in de Tweede Wereldoorlog; die vormde hun wereldbeeld. De strijd tegen het communisme was het logische vervolg op hun strijd tegen de nazi-tirannie. Ze gaven de NAVO gestalte en riepen het communisme in Korea een halt toe. Ferm staan tegen het communisme had iets vanzelfsprekends.

LESIDEE

Hanteer de typering '*GI-generation*', en je krijgt meteen grip op de vraag, hoe Amerika in Vietnam verzeild raakte.

Na de GI-generation kwam de *Silent generation*, onder wie de journalist David Halberstam. Zij zagen als soldaten of verslaggevers in Vietnam met eigen ogen dat de vooronderstellingen van de GI-generatie niet deugden, dat de praktijk weerbarstiger was. Kennedy haatte Halberstam, en wilde er geen tijd in steken om van deze ooggetuige het naadje van de kous te weten te komen. Ook John Paul Vann, over wie Neil Sheehan de verfilmde biografie schreef: *A bright Shining Lie*, behoorde tot de Silent Generation.

Vietnam vormde voor de GI-generatie lange tijd een *minor problem*, iets om even snel te fiksen. Helaas hadden *the best and the brightest* geen kaas gegeten van de ingewikkelde situatie in Zuidoost-Azië. De echte Azië-experts op het ministerie van Buitenlandse Zaken in Washington waren in het McCarthy-tijdperk weggezuiverd. Kennedy's dynamische mannen namen gemakshalve de vooronderstellingen van de regering-Eisenhower over: de dominotheorie, de agressieve bedoelingen van Mao's China, Ho Chi Minh als bedreiging voor Amerikaanse belangen. Tijd voor bezinning namen zij niet. De situatie in Vietnam kreeg (althans tot half 1963) onvoldoende aandacht. Andere brandhaarden, zoals Berlijn, Kongo, Laos, Cuba en Algerije beheersten de voorpagina's en televisiejournaals, net als de Russische successen in de ruimtevaart en de rassenrellen in de Verenigde Staten zelf.

Wat Zuidoost-Azië betrof, bezorgden ontwikkelingen in Laos, een buurland van Vietnam, aanvankelijk de meeste hoofdbrekens. Daar vocht een guerrillabeweging, de Pathet Lao, met succes tegen het bewind van president Soevanna Phoema. Dankzij een geduldige en verstandige diplomatie slaagden vertegenwoordigers van de Kennedy-regering erin de strijdende partijen aan tafel te krijgen en een vredesakkoord te doen ondertekenen, dat neerkwam op een neutralisering van Laos en de opname van enkele Pathet Lao-leden in de regering van Soevanna Phoema.

Search and Destroy: helicopters van de Amerikaanse mariniers landen op een vuursteunbasis in de binnenlanden van Vietnam. (Uit: McNab en Wiest.)

Het is tragisch dat die constructieve diplomatie niet serieus op Zuid-Vietnam is uitgeprobeerd. Het had een model kunnen zijn. Toen Kennedy de situatie in Laos en Vietnam besprak met de Franse president Charles de Gaulle, waarschuwde deze hem met de profetische woorden: 'Zuidoost-Azië is geen goed terrein voor het Westen om te vechten. Het beste is: neutralisme in deze regio te bevorderen, zodat de Sovjets niet in de verleiding komen om er in te grijpen.' De Russen niet de tent uit lokken!

Kennedy bleek doof voor de raad van oude rot, wiens land tienduizenden doden betreurde uit de vergeefse worsteling om voet aan de grond te houden in Zuidoost-Azië. Amerika had sinds 1954 – in zijn drang tot *nation building* – al zoveel geld en prestige geïnvesteerd in Ngo Dinh Diem, dat neutralisering gelijkstond aan gezichtsverlies. Een afgang kon Kennedy zich (na het mislukken van de invasie in de Varkensbaai op Cuba in 1961) absoluut niet permitteren. Sterk staan tegenover het communisme deed het goed. Vergeet niet

dat Kennedy begin jaren vijftig een ijverig McCarthyist was. Niemand wilde sindsdien met Truman worden vergeleken die in 1949 China had 'verloren'.

Search and destroy

Jammer genoeg heeft de term *Search and Destroy* de stofomschrijving niet gehaald.

Greetje de Vries: 'Omdat het dan een te gedetailleerd verhaal over oorlogvoering zou worden. Het ging ons vooral om de vraag waarom bepaalde dingen gebeuren (het achterliggende beleid) en minder om wat er precies gebeurde.'

Toch vormt die term de sleutel om door te dringen tot de kern van de zaak, namelijk de vraag waarom de Amerikanen de oorlog nooit konden winnen.

Search and Destroy, afgekort *SAD*, is het doorzoeken van de jungle op Vietcong-eenheden en die dan vernietigen. De term komt voor in ieder boek over de Vietnamoorlog, vanaf de bekende klassiekers van Micheal Maclear, *Vietnam, 10.000 dagen oorlog* uit 1982 en van Stanley Karnow, *Vietnam, a history* uit 1983, tot en

met het recente kijkboekwerk van Chris McNab en Andy Wiest, *De geschiedenis van de Vietnam-oorlog* (zie de recensie in dit nummer). *Search and destroy*-operaties vormden dé tactiek vanaf 1965. Speciale eenheden werden per helikopter in een bepaalde streek gedropt, om de wijde omgeving uit te kammen. 'Find, Fix and Defeat the enemy forces...' Zij vertrouwden op hun superieure vuurkracht en hun overmacht aan manschappen en materieel. Officieren gaven opdracht de lichamen van gedode guerrillastrijders te tellen. Deze *body counts* moesten de legerleiding en het Pentagon overtuigen dat het goed ging. Na elke actie was er een rapport dat zoveel lichamen meldde, plus de gevangenneming van zoveel soldaten en van zoveel overige 'verdachten'.

Ze liepen één op tien. Op elke Amerikaan stierven er tien Vietnamezen. Er werd bijvoorbeeld gezegd: we verdreven de vijand. We telden 3.866 doden, van wie 305 Amerikanen.

Deze schijnobjectiviteit, *kill ratio*, doet denken aan de schallende productiecijfers uit Stalins propaganda bij het eerste vijfjarenplan. Opperbevelhebber generaal Westmoreland hoopte dat de Noord-Vietnamezen deze cijfers ook zouden horen en dat ze dan op een bepaald moment de moed zouden verliezen en eieren voor hun geld zouden kiezen door te smeken om vrede. McNamara en Rusk hechtten er hun officiële goedkeuring aan. Er was geen exit-strategie, geen alternatief plan voor als *SAD* zou falen.

Wat de legercommuniqués niet vermeldde, was het leed van de burgerbevolking. Die kwam tussen twee vuren in te zitten. Voor de zekerheid arresteerden de Amerikanen iedereen die mogelijk was *Charlie* – zoals de Vietcong werd genoemd – zou kunnen helpen. De halve of hele dorpsbevolking dreven zij bijeen; vrouwen, kinderen en bejaarden moesten angstig toekijken hoe de GI's hun

huizen en schuren afzochten naar verborgen strijders, en granaten in kelderruimtes wierpen. Het kwam voor dat Amerikaanse soldaten de huizen moedwillig in brand staken. Toen een correspondent eens aan Westmoreland vroeg of die het aantal burgerslachtoffers niet betreunde, kreeg hij als antwoord: *'Jawel, maar het berooft de vijand van de bevolking, is 't niet?'*

Tussen begin 1966 en medio 1968 voerden de Amerikanen in totaal zeventig maal een *search-and-destroy*-operatie uit. Ze schoten er niets mee op. Het duurde jaren voordat de legerleiding toegaf dat zij de vijand zo niet kon verslaan.

Als de boeren bijeengebracht waren, aldus een soldaat, *'werden ze als vee achter prikkeldraad verzameld en lieten wij hen daar de rest van de dag in de brandende zon zitten ... Op het eind van de dag werden de mensen vrijgelaten. Hun huizen waren verwoest, hun kippen gedood, hun rijst in beslag genomen. Als die mensen nog geen Vietcong waren vóór onze komst, dan waren ze het vast en zeker wel na ons vertrek.'*

LESIDEE

SAD is hét gezicht van de Vietnamese oorlog, ook het beeld dat je uit de talloze speelfilms tegemoet komt. In Google hoef je maar de woorden 'Vietnam' en 'search and destroy' in te voeren, en een hele reeks getuigenissen van veteranen is het zoekresultaat. Iedere leerling kun je zo apart op het spoor zetten van een of meer GI's. Bronnenmateriaal, ideaal om de klas zich te laten verdiepen in de bloedige realiteit van de oorlog.

Tour of duty

In totaal hebben er drie miljoen Amerikanen in Vietnam gevochten. Ieder van hen droeg naderhand zijn eigen herinnering mee. Sommige getuigenissen in boekvorm werden gretig gelezen door lotgenoten, zoals die van de oorlogsinvaliden Ron Kovic (verfilmd als *Born on the*

fourth of July). Zij vertelden verhalen van hoe ze week na week kriskras door de velden liepen, op zoek naar Vietcongstrijders.

De meeste dienstplichtigen dienden slechts één jaar. Hun belangrijkste zorg was in leven te blijven. In de praktijk kwam een minderheid daadwerkelijk in gevechtssituaties met de Vietcong of met Noord-Vietnamezen terecht. Wel kreeg driekwart te maken met vijandig vuur, mijnen of boobytraps. Meer dan de helft kreeg gewonde of dode strijdmakkers te zien.

Van velen van deze soldaten hadden de vaders nog gevochten in de Tweede Wereldoorlog. Dat vormde een rolmodel. Voor de Vietnamgangers (gemiddelde leeftijd: negentien!) stond bij aankomst voorop dat zij hun taak vervulden teneinde het

wereldwijd opdragende communisme een halt toe te roepen. Het was een ideologische kruistocht, en zij geloofden oprecht in de juistheid van hun missie: een *tour of duty* die zij als ereplicht vervulden.

Velen hadden filmsterren voor ogen als John Wayne, de onverschrokken revolverheld van het witte doek. Zoals Ron Kovic getuigde, die geronseld werd door twee militairen die zijn school bezochten: *'Toen ik hun handen schudde en hen in de ogen keek, kreeg ik onwillekeurig het gevoel dat ik de hand schudde van John Wayne ...'*

Volgens een onderzoek onder Vietnamveteranen verklaarde na afloop driekwart van de soldaten geen spijt te hebben van de ervaring in Vietnam. Tweederde zou desgevraagd opnieuw willen dienen.

Amerikaanse eenheden trekken Laos binnen, voorjaar 1971. (Uit: McNab en Wiest.)

Deze getuigenissen dateren evenwel van jaren na de oorlog. Uit dagboek-aantekeningen van pas gearriveerde jonge soldaten blijken gevoelens van eenzaamheid en onzekerheid. Een jonge soldaat uit Texas merkte bij aankomst in Saigon op, dat de ramen van het busje dat hem naar zijn legerkamp bracht, waren bekleed met prikkeldraad: *'Ik dacht dat we in een bevriend land waren, en nu krijg ik te horen dat er zomaar mensen met granaten naar ons kunnen gooien. Ik dacht: o, mijn God, ze gaan me proberen te vermoorden. Daar zat ik, twintig jaar oud, en plotseling besefte ik dat ik wie weet nooit eenentwintig of tweeëntwintig zou worden.'*

De angstgevoelens werden versterkt doordat soldaten nooit zeker konden weten wie er vijand was en wie vriend. Een marinier schreef: *'Zij zagen er allemaal hetzelfde uit, ze kleedden zich hetzelfde, ze waren allemaal Vietnamezen. Sommigen van hen waren Vietcong. Neem een vrouwtje van twee- of drieëntwintig. Ze is zwanger, en ze vertelt aan de tolk dat haar man in Danang werkt en geen Vietcong is. Maar zij ziet hoe jouw mensen een pad aflopen en gedood of verwond raken door een boobytrap. Misschien heeft ze die er zelf geplaatst ... De vijand zat overal om ons heen.'*

LESIDEE

Laat je leerlingen vergelijkingen treffen tussen dit soort getuigenissen en die van Amerikaanse militairen in 2003-2004 in Irak – net als hun lotgenoten in Vietnam veelal kinderen uit kansarme milieus – en je hebt kans dat het een les wordt zoals elke goede les eigenlijk behoort te zijn: niet alleen een preparatie op het examen, maar vooral op het leven erna.

Zie bijvoorbeeld
www.vietvet.org

Ten slotte drie korte besprekingen van boeken die goed te gebruiken zijn. En veel succes met de Vietnamlessen.

De 'Im Westen nichts Neues' van de Vietnam-oorlog

Het boekje *If I Die in a Combat Zone* van Tim O'Brien is – met enige overdrijving – op één lijn te stellen met de bestseller van Erich Maria Remarque over de Eerste Wereldoorlog.

De klassenleraar uit *Im Westen nichts neues* die zijn hele klas naar het front praat, is hier een legeraalmoezenier die bij de jonge O'Brien de twijfels wegpraat:

'Ik ben een aalmoezenier maar ook een officier. Jij hebt te veel boeken gelezen, ongetwijfeld de verkeerde ... Maar nu ben jij een soldaat en je gedraagt als zodanig! Toon vertrouwen en discipline! Weet je, dit land is een goed land. Het is gebouwd op legers, net als de Grieken en de Romeinen en ieder ander land. Allemaal zijn ze op legers gebouwd. Of op zeestrijdkrachten. Die doen wat hun land hun opdraagt. Als je accepteert dat Amerika een verdomd groot land is, dan volg je zijn bevelen. Als het zegt dat je moet vechten, dan ga je en je doet je stinkende best. Je probeert te winnen!'

O'Brien herinnert zich hoe eens zijn patrouille op een zware mijn liep. Van de acht man overleefden slechts twee het drama; hij zag *'één grote troep – een soort hutspot van vlees, bloed, spieren en botten'*. Net als Remarque beschrijft O'Brien zijn eigen angst, zoals voor mijnen en boobytraps: *'Kon je je voet op die platte steen zet-*

ten, of de kluwen onkruid daarachter? Op het dijke of in het water? Was je maar een Tarzan, in staat om te slingeren met de lianen. Je probeert de voetsporen van de man voor je te drukken. Je geeft het op als die vloekt dat je te dicht achter hem aan loopt. Beter één man dood dan twee. Dat voortdurend bij elke stap weer moeten beslissen, kwelt je geest. Het effect is soms verlamming. Uiterst traag sta je op na een rustpauze. Je loopt als een man van hout ... en je huivert, schouders gebogen...'

LEESIDEE

Het boekje kwam onder mijn aandacht via een collega Engels. Samenspraak met de sectie-Engels kan opleveren dat het bij dat vak klassikaal gelezen wordt, en zo snijdt het mes van twee kanten.

Lees met je klas het hoofdstukje *'Hearts and Minds'*. Dat illustreert haarschep de mentale kloof tussen Amerikanen en hun Vietnamese bondgenoten.

De schakelroman

The Quiet American van Graham Greene is uit 1955. In 2001 werd de roman (voor de tweede keer al) verfilmd, met Michael Caine in de hoofdrol. Graham Greene laat de ik-figuur, de cynische Britse oorlogscorrespondent Tom Fowler, in contact komen met de jonge Amerikaanse diplomaat Pyle die in 1952 met een geheime opdracht in Saigon is. Hij moet helpen voorkomen dat Vietnam communistisch wordt zodra de Fransen hun biezen pakken. Het is een cruciaal moment! De koloniale rol van de Fransen is uitgepeeld, maar de Vietnamezen mogen niet voor zichzelf beslissen. De Amerikaan Pyle is geneigd ter wille van de idealen van vrijheid en democratie alle middelen in te zetten, inclusief een terroristische aanslag, teneinde het communisme in een kwaad daglicht te stellen. De doorgewinterde Fowler weet echter dat daar onheil van komt. Het is een verhaal op het snijvlak

van de dekolonisatie en de Koude Oorlog in Vietnam, de verbindende schakel tussen de beide drama's die het leven van de Vietnamezen hebben getekend.

Fowler: 'Zij (de Vietnamezen) geloven ook nergens aan. Jij en je geestverwanten proberen oorlog te voeren met behulp van mensen wie het gewoon aan belangstelling ontbreekt.'

Pyle: 'Ze willen geen communisme.' 'Ze willen genoeg rijst,' zei ik. 'Ze willen niet worden doodgeschoten. Ze willen dat de ene dag net zo verloopt als de andere. Ze willen niet dat wij met onze blanke huid hun komen vertellen wat ze willen.'

'Als Indo-China valt ...'

'Dat liedje ken ik. Dan valt Thailand. Dan valt Malakka. Dan valt Indonesië. Wat betekent "valt"? Ik wil wedden dat er over vijfhonderd jaar misschien geen New York of Londen meer bestaat, maar dat zij op deze velden zullen verbouwen, dat zij hun waren naar de markt zullen brengen, aan lange stokken en met punthoeden op. ...'

LEESIDEE

Het boek is belangrijk omdat het terugblijkt op wat de Fransen in Vietnam hebben aangericht, en het voorgevoel uitspreekt dat van de Amerikaanse filosofie, *to win the hearts and minds of the people*, niet veel goeds is te verwachten.

De 'Forsythe Saga' van de Vietnam-oorlog

De roman van Anthony Grey, *Saigon*, bestrijkt diverse generaties van vier nauw met elkaar verbonden families: een van ten ondergang gedoemde Franse kolonials; een van revolutionaire Vietnamese boeren; een rijke mandarijnenfamilie; en een Amerikaanse senator met zijn zoons en kleinzonen. Liefde, passie drama tegen de achtergrond van de historische realiteit!

Elk hoofdstuk begint met een historische schets, zodat het boek ook als inlees-boek te gebruiken is. De hoofdfiguren staan met hun neus bovenop de dramatische momenten, zoals de zelfverbranding van boeddhistische monniken in 1963, of het Tet-offensief van 1968. Het boek is goed gedocumenteerd, en zit vol bruikbare citaten, zoals brieven van soldaten aan thuisfront die authenticiteit aandoen:

'Lieve pa,
... We hebben net drie acties in een week uitgevoerd en we gaan morgen bij het aanbreken van de dag weer op pad. Het moreel van de manschappen is bedenkelijk laag. (...) Ik word verscheurd door een steeds sterker wordende neiging mijn officierschap eraan te geven en een soort plichtsgevoel dat me zegt te blijven ... Er is bijvoorbeeld een voorschrift dat elke Vietnamees die in het dorp niet stilstaat en zich identificeert, moet worden neergeschoten.

Velen hollen uit pure angst weg en dan is het de vraag of je 'als eerste schiet en daarna vragen stelt'. Dit leidt, zoals je je wel zult kunnen voorstellen, tot veel lukrake slachtoffers. Je weet ook nooit of je in zo'n dorp alleen maar vrouwen en kinderen zult aantreffen, een paar scherpschutters of zo'n verrekt compleet bataljon Vietcong. En daarom is de regel dat er eerst een zware raket- en artilleriebeschieting plaatsvindt, voor het geval dat ... Het is gewoon krankzinnig. Burgerlachtoffers, en wel op grote schaal, zijn onvermijdelijk en 'het winnen van de harten en geest van het volk', zoals we eigenlijk moesten doen, is onder die omstandigheden natuurlijk onmogelijk.'

LEESIDEE

Anthony Grey was correspondent voor Reuter. Zijn roman uit 1982 (in 1985 en opnieuw in 1994 in vertaling verschenen bij Sijthoff, laatst als *Poema-poc-ket*) lees je in één ruk uit. Desgewenst kan men beginnen bij het hoofdstuk over de Tweede Wereldoorlog, waarin we er getuigen van zijn hoe de Amerikanen een doodzieke Ho Chi Minh het leven redden, en hoe Ho korte tijd later de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring gebruikt bij het uitroepen van zijn Democratische Republiek Vietnam.

PIETER MEULENDIJKS

Van Frans Indo-China naar twee Vietnams

Wat weten wij van Frans Indo-China en de Franse dekolonisatie? De stofomschrijving is beknopt en literatuur is lastig te vinden. Dit artikel is een bewerking van de Nijmeegse nascholingslezing door Pieter Meulendijks. De tekst is losjes ontleend aan zijn boek dat begin 2005 verschijnt, 'De Vietnam Oorlogen: van Frans Indo-China naar de Amerikaanse interventie'.

Een aantal stellingen ter overweging.

Stelling 1. *De Franse kolonisatie van Indo-China mag men nooit alleen verklaren uit initiatieven die verband houden met ontwikkelingen in Frankrijk of in Europa in de tweede helft van de negentiende eeuw.*

Verklaringen van de Franse verovering en kolonisatie van Indo-China verwijzen vaak alleen maar naar de context in Europa in de negentiende eeuw: naar de industriële revolutie, of naar de nederlaag in de Frans-Duitse oorlog – waarna het Franse nationale gevoel succes buiten Europa zocht, ook om zich als natie te kunnen bewijzen – of naar de 'mission civilisatrice'. Nu wil ik niet beweren dat deze verklaringen onjuist zijn. Mijn kritiek is dat ze vooral eenzijdig Europacentrisch en/of apologetisch zijn. Zij moeten worden aangevuld door te wijzen op contacten sinds het begin van de zeventiende eeuw en op de omgeving

waarin de Fransen na 1850 opereerden.

Wat de contacten betreft: de eerste Fransen die in Indo-China arriveerden waren handelaren en vooral missionarissen.

Juist deze twee groepen drongen regelmatig aan op interventie van de Franse staat als er weer eens problemen waren, zoals handelsbelemmeringen of vervolging van christenen. Dit laatste vond in de eerste helft van de negentiende eeuw plaats en is als factor voor de Franse kolonisatie van groot belang geweest. Daarnaast moet ik erop wijzen dat de Franse veroveraars niet in een vacuüm opereerden. Aandacht vraag ik voor wat Brocheux en Hémery in hun voortreffelijke overzichtswerk *La colonisation ambiguë* 'le triangle indochinois' noemen, dat wil zeggen: twee perifere factoren die de Europese context aanvullen: de rol

Dr. P. Meulendijks is sectordirecteur van het Candea College in Duiven.

van China, en de interne ontwikkelingen in Indo-China zelf.

De invloed van China was op twee manieren van belang bij de Franse expansie. De verzwakking van China maakte de infiltratie in een gebied dat de Chinezen als hun achterland beschouwden een stuk gemakkelijker. Toegang tot de veronderstelde rijkdommen in het zuiden van China vormde een belangrijke drijfveer van Franse handelaren, ontdekkingsreizigers, avonturiers en vlootofficieren. Ofwel, zoals het heet in het prachtige met unieke foto's gelardeerde boek van Deroo en Vallaud *L'Indochine française*: de verovering van Indo-China was '*presque par défaut*'.

Dynastieke conflicten in Indo-China zelf maakten het mogelijk dat de Fransen betrokken raakten in de interne politieke ontwikkelingen, maar zij impliceerden ook dat de Fransen tijdens hun veroveringsexpedities tussen 1858 en 1907 gebruik konden maken van de interne verdeeldheid.

Stelling 2. Bij een beschrijving van de Franse kolonisatie van Indo-China dient men zich te hoeden voor een eendimensionaal beeld en heeft het de voorkeur de kolonisatie als een 'colonisation ambiguë' te typeren.

Deze stelling is ontleend aan het boek van Brocheux en Hémery. Laat ik hier volstaan met enige prikkelen- de onderbouwingen.

Het Franse bestuursstelsel wordt veelal gekarakteriseerd als gecentraliseerd, met aan de top een autocratische gouverneur-generaal. Maar daarmee is niet alles gezegd. Recente studies wijzen erop dat de Fransen uit noodzaak gebruik maakten van inheemse bestuurders en ambtenaren. Met name de studie van Poisson wil breken met het oude beeld dat er onder de Franse bovenlaag een onderdanige en gecorrumpeerde

Gebouw uit de Franse koloniale tijd in de Mekongdelta.

bureaucratie van Vietnamezen functioneerde, ver verwijderd van de eigen samenleving. Poisson laat juist zien dat Vietnamese mandarijnen en ambtenaren nog een aanzienlijke rol speelden, vooral bij het doorspelen van de Franse decreten naar het niveau van het dorp.

Op cultureel gebied kennen wij de uitspraak: 'de Fransen bouwden in Indo-China meer gevangenissen dan scholen'. Dit is zeker fout. Gevangenissen waren er overigens wel. Men mag Indo-China zonder overdrijving een politiestaat noemen, waarin folteren van gevangenen systematisch voorkwam. De Franse historicus Ruscio heeft hier in diverse publicaties aandacht voor gevraagd. Maar de Franse overheid nam daarnaast ook belangrijke initiatieven op het terrein van onderwijs en voorlichting vanuit de gedachte van de 'mission civilisatrice';

geleidelijkaan won het idee van een culturele symbiose terrein. Bovendien is een geschiedenis van Indo-China onvolledig als men de ontwikkelingen op medisch en hygienisch gebied weglaat, bijvoorbeeld de activiteiten van het Institut Pasteur.

Ook op economisch gebied is er sprake van een werkelijkheid met twee gezichten. Ik wil niets afdoen aan harde gegevens van economische en fiscale exploitatie, van dienstbaarheid aan het moederland en van zware belastingdruk. Maar wij mogen niet vergeten dat er ook een

economische revolutie plaatsvond met modernisering van de economie en van sociale verhoudingen, en met een doorbraak van een nieuwe arbeidsmoraal.

Studie van de sociale situatie laat zien dat het duiden van de verhoudingen in de dichotomie 'kolonisatoren tegenover gekoloniseerden' onjuist is. De werkelijkheid was genuanceerder.

De Fransen vormden 0,15 procent van de bevolking in de koloniale tijd, zo omstreeks de 25 à 30 duizend mensen, van wie de helft militair was, een kwart burger en een kwart ambtenaar. Binnen die groep waren er spanningen tussen 'colons' en 'fonctionnaires' aan Franse kant. Zo waren er volgens de 'colons' altijd te veel ambtenaren; zij vonden dat die hun te veel geld kostten.

Het prototype van de gekoloniseerde bestond niet. De Franse literatuur is ruim voorzien van negatieve stereotypen, bijvoorbeeld: de Cambodjaan is lui; de Laotiaan is een genotzoeker; de Annamiet is intelligent en achterbaks. Voor een goed beeld van de werkelijkheid moeten we oog hebben voor de grote verschillen in ontwikkeling tussen Vietnam enerzijds en het achtergebleven Laos en Cambodja anderzijds.

Het Vietnamese dorp was geen idyllische democratische samenleving in de prekoloniale tijd, maar had een door oligarchen overheerste structuur. Dat bleef zo toen de Fransen kwamen.

Ten slotte: de komst van de Fransen maakte stijging en daling op de sociale ladder gemakkelijker.

Stelling 3. Het is een onjuiste

voorstelling van zaken dat Ho Chi

Minh de enige was die zich tegen het

Franse bewind keerde.

☀ Natuurlijk is Ho Chi Minh de Vietnamese vader des vaderlands. Maar er was al verzet tegen de Franse overheersing vanaf het begin van de kolonisatie. De eerste dragers daarvan waren religieuze leiders en geheime genootschappen die herstel van de macht van de monarchie en de heerschappij van de mandarijnen wensten. Vanaf circa 1900 ontwikkelde zich geleidelijk een modern nationaal gevoel. Zo betekent het woord 'dan' eerst 'kind van de koning' en vanaf 1900 'burger'. Onder invloed van het Franse onderwijs duiken in het taalgebruik woorden op als natie, patriotisme, nationale staat en democratische republiek. We zien hier dus een verschuiving van trouw en gehoorzaamheid aan de vorst naar een opvatting over de legitimiteit van de natie.

Belangrijke nationalistenvetters treffen we aanvankelijk aan in de kringen van

de burgerlijke geletterden. Begin twintigste eeuw pleitte Phan Boi Chau (1867-1940) met zijn Genootschap voor de vernieuwing van Vietnam voor onafhankelijkheid en modernisering naar model van het China van Sun Yat-sen. Hij had ook veel bewondering voor de ontwikkelingen in Japan. Hij riep de Vietnamezen op tot gewapend verzet. Phan Chu Trinh (1872-1926) had meer vertrouwen in de Franse overheid en veronderstelde dat die democratie en modernisering zou realiseren. Beide vroege nationalistenvetters werden vervolgd door de Franse overheid.

Andere nationalistenvetters richtten zich meer op de volksklasse. Drie namen zijn van belang. Nguyen An Ninh had kritiek op het confucianisme en op het Westen en kreeg veel invloed onder studenten en scholieren. Nguyen Thai Hoc was de oprichter van de Vietnamese Nationalistische Partij, een partij van intellectuelen waarin arbeiders en boeren ook een rol speelden.

De bekendste was de communist Nguyen Ai Quoc, vooral bekend onder een van zijn vele schuilnamen, Ho Chi Minh. Hij mikt op de jeugd. Hij richtte het Genootschap van de revolutionaire Vietnamese jeugd op en verzorgde de periodiek *De jeugd*. Met succes bracht hij het marxisme onder de boerenbevolking, vooral omdat die leer een aantrekkelijke boodschap bracht: de bevrijding van het kolonialisme gekoppeld aan een 'wetenschappelijk-zekere' goede toekomst. Ook was er een staat als voorbeeld: de Sovjet-Unie. In 1930 wist Ho allerlei revolutionaire bewegingen samen te voegen in de Indochinese Communistische Partij.

In de jaren 1929-1932 vonden grote opstanden plaats in Indo-China, aanvankelijk vooral door de aanhangers van Nguyen Thai Hoc (die werd onthoofd door de Fransen), later voortgezet door de communisten van Ho. Die opstanden werden door de Fransen hardhandig onderdrukt. ☀

Stelling 4. De Japanse overheersing van Indo-China tijdens de

Tweede Wereldoorlog heeft een realistische kijk verhindert van

veel Fransen op de veranderingen die deze oorlog bracht.

☀ Het pro-Vichy Franse bewind in Indo-China van gouverneur-generaal Decoux werd in 1940 tot een Japanse vazalstaat gemaakt, maar de Japaners lieten de Franse soevereiniteit over Indo-China bestaan. Die schijn-onafhankelijkheid bracht voor veel Fransen niet de breuk met het verleden zoals bijvoorbeeld voor de Nederlanders in Indonesië. Het suggereerde voor hen meer continuïteit dan er feitelijk was. Het paradoxale is dat Decoux juist maatregelen nam die uiteindelijk de dekolonisatie bevorderden. Dit heeft de historicus Eric Jennings laten zien in *Vichy in the tropics*.

1954:

Soldaten van het volksleger in Hanoi – goed uitgerust en getraind door generaal Giap en de zijnen in de afgelopen jaren. (Uit: Deroo en Vallaud, Indochine française 1865-1966, 2003.)

Decoux gaf meer ruimte aan de vorsten in Indo-China; zij mochten zich bijvoorbeeld vaker aan het volk tonen. Dat zegt op zich niets over hun politieke invloed, maar het betekent wel het accentueren van de Vietnamese traditie. Decoux zag zich bovendien genooddacht meer inheemse ambtenaren te rekruteren en hun meer invloed en meer salaris te geven. En bovenal: er was veel aandacht voor de jeugd, waarbij de overeenkomsten tussen het confucianisme en het Pétainisme werden beklemtoond. Concreet: er werden jongerenorganisaties opgericht en sportwedstrijden georganiseerd. Door deze Franse maatregelen zien wij een versterking van het nationaal gevoel en een toename van de organisatiegraad onder de jeugd. Beide zaken waren van groot belang voor het latere succes van de Augustus-revolutie van Ho Chi Minh. ☀

Stelling 5. Het is onjuist

om met betrekking tot

Ho's ideeën en daden een

scherpe tegenstelling te

zien tussen zijn

nationalisme en zijn

communisme.

Laat ik eerst twee oudere visies in de Ho-historiografie noemen. De Franse historicus Rousset benadrukte in 1978 de onafhankelijke koers van Ho als Vietnamese nationalist vanaf het midden van de jaren dertig. De Amerikaan Duiker (in zijn oudere werk) en de Brit Dunn accentueerden juist Ho's gebondenheid aan de Komintern, waarvan hij pas in de Tweede Wereldoorlog enigszins loskwam. Dat laatste was ook het beeld dat achtereenvolgende Amerikaanse regeringen van Ho koesterden.

In zijn biografie uit 2000 wijst Duiker erop dat de vraag 'communist of nationalist?' feitelijk verkeerd is, want er was sprake van én én. Ho was op de eerste plaats een nationalist die onafhankelijkheid voor zijn land wilde. Hij werd door de Vietnamezen en de Fransen als de drager van het Vietnamese nationalisme beschouwd en beschikte over een hechte organisatie. Gebondenheid aan de Komintern was voor Ho primair een kwestie van tactiek, dat wil zeggen voorzover die nodig was voor de nationale zaak, en er waren steeds conflicten tussen Ho en de Sovjet-leiders, met name Stalin. Het is daarom onzinnig om Ho als handlangers van Moskou te beschouwen. Ho was wel een communist die juist het communisme als instrument beschouwde om zijn nationalistische ideaal te kunnen realiseren. Hij was sterk geïnspireerd door de ideeën van Lenin over het imperialisme als hoogste fase van het kapitalisme. Duiker wijst er ook op dat Ho bereid was om compromissen te sluiten. Toch mogen we geen idyllische

Poster op rijstpapier uit 1946 waarin wordt opgeroepen tot strijd voor een zelfstandig Vietnam.

democraat van hem maken. Hij liet steeds harde repressie toe als het nodig was en alleen om tactische redenen sloot hij soms een tijdelijk 'monsterverbond' met andere nationalist.

Stelling 6. In een

geschiedenis van de Franse

dekolonisatie van Indo-

China mag de Japanse

'staatsgreep' van 9 maart

1945 niet ontbreken.

Ik spreek van een staatsgreep omdat de Japanners toen een eind maakten aan de nog overgebleven Franse politieke en militaire macht. De iure was 9 maart 1945 het einde van Franse soevereiniteit in Indo-China. In de perceptie van de Vietnamezen markeerde die datum het einde van de Franse macht. Franse militairen werden geïnterneerd en raakten verspreid over

Indo-China (of ze vluchtten naar China). Maar vooral van belang is, dat toen Japan enkele maanden later capituleerde, er een machtsvacuüm ontstond. Er was geen Frans bestuur meer en vooral geen Frans leger. Dat betekende een buitenkans voor de beweging van Ho Chi Minh, de Vietminh, de Vietnamese Onafhankelijkheidsbond, die in 1941 was opgericht in het noorden van Tonkin.

Stelling 7. Het besluit van de

Geallieerden in juli 1945 in

Potsdam om Vietnam te verdelen

was van groot belang voor de verdere ontwikkeling.

Dat besluit van Potsdam hield in: de verdeling van Vietnam in twee bevrijdings- of bezettingszones, het gebied ten noorden van de zestiende breedtegraad voor China en het gebied ten zuiden ervan voor de Britten.

Rekruteringsaffiche uit de jaren vijftig – verdedig de vrijheid in Indo-China. Afgebeeld zijn een Franse parachutist, een Noord-Afrikaan en een Vietnamees.

In die twee gebieden zien wij een verschillende ontwikkeling. In het zuiden (in Cochinchina) steunde de Britse generaal Gracey de Fransen bij hun terugkeer. Hij hielp de geïnterneerde Franse militairen aan wapens en steunde hen in hun strijd tegen de Vietminhstrijders die de macht wilden overnemen van de Japanners. De Fransen slaagden er spoedig in hier, vooral in Saigon, een krachtige positie in te nemen. Eind 1945 waren er al dertigduizend Franse militairen in het zuiden en waren de Vietminhstrijders goeddeels uitgeschakeld. Belangrijke figuren waren de militair Leclerc en Hoge Commissaris Thierry d'Argenlieu, een gaullist die de grandeur van het vooroorlogse koloniale rijk wilde herstellen.

In het noorden (Tonkin) riep Ho met zijn Vietminhstrijders, na de Augustusrevolutie, op 2 september

1945 in Hanoi de Democratische Republiek Vietnam (DRV) uit. Dat was nog voor de komst van de Chinese troepen.

Ho, die in Hanoi verbleef, wilde primair de DRV stabiliseren. Hij zag zich echter geconfronteerd met grote economische problemen na een periode van oorlogen, hongersnood en plunderingen.

In augustus 1945 kwam de bestuurder-vertegenwoordiger Jean Sainteny, maar die beschikte niet over soldaten. De Franse politiek kon dan ook slechts de lijn van onderhandelen volgen. In eerste instantie deden zij dat met de Chinezen. Eind februari 1946 vertrokken de Chinezen en de eerste Franse troepen konden in maart 1946 in Hanoi arriveren – let wel: in de hoofdstad van de (nog door geen andere staat erkende) DRV van Ho. Pas in tweede instantie onderhandelden zij met Ho.

Stelling 8. De verklaring van 24 maart 1945 van de Voorlopige regering-De Gaulle over de toekomst van Indo-China was te beperkt, kwam te laat, was niet realistisch en op voorhand onacceptabel voor de regering van de Democratische Republiek Vietnam.

De verklaring van 24 maart 1945 was de definitieve afzwakking van de Verklaring van Brazzaville.

In januari en februari 1944 waren Vrije Fransen van De Gaulle in Brazzaville bijeen gekomen om toekomstplannen op te stellen voor het Franse koloniale rijk. Hun Verklaring van Brazzaville was ambivalent. Enerzijds benadrukte zij de eenheid van het Franse koloniale rijk en wilden de aanwezigen de machtspositie van Frankrijk handhaven; anderzijds wilde men tegemoet komen aan de nationalistische gevoelens in de koloniën. Men wilde rekening houden met de nieuwe werkelijkheid van na de oorlog.

Die politiek was ook ingegeven door de wens zich als Vrije Fransen af te zetten tegen het collaborerende Vichy-bewind. Ook wilde men rekening houden met Amerikaanse oprispingen over een andere politiek ten aanzien van de koloniën.

Uiteindelijk bepleitte men in Brazzaville een federaal model met verschillende vormen van bestuur voor de vroegere koloniën en nog een lange weg naar onafhankelijkheid. Drie categorieën werden daarbij onderscheiden: 'provinces extérieures' of 'départements d'outre Mer' (Algerije), 'États associés' (Indo-China) en 'tutelle provisoire' (Centraal Afrika).

Men leze het boek van Shipway: *The Road to war*.

Indo-China zou een of andere vorm van autonomie moeten krijgen. Het discussiepunt was vervolgens de concrete invulling daarvan. In de loop van 1944 en 1945 holden Franse politici die autonomie steeds verder uit. Maar men mag niet alleen politici hiervoor verantwoordelijk houden. Opinieonderzoeken toonden aan dat de meerderheid van de Fransen niets voor verlening van autonomie voelden. Zie het voortreffelijke *La guerre française d'Indochine* van de historicus Ruscio.

De verklaring van 24 maart 1945 van de regering-De Gaulle was de

definitieve begrafenis van Brazzaville: er zou een Indochinese federatie binnen de Franse Unie komen met 'liberté propre' voor Indo-China, maar juist over dit laatste was De Gaulle vaag. Zijn regering was wel helder over de Franse macht. Er kwam een Franse gouverneur-generaal. Buitenlandse politiek, defensie en financiën kwamen onder Franse controle. Bovendien werd Indo-China verdeeld in vijf delen en Vietnam in drie. De denkbeelden van 24 maart botsen met de ideeën van Ho: die wilde onafhankelijkheid en de eenheid van Vietnam.

Stelling 9. Het begin van de Eerste Indochinese oorlog

mogen wij niet fixeren op een moment, maar er was sprake van een escalatieproces waarbij extremisten aan beide zijden steeds meer de overhand kregen.

Recent onderzoek van de historici Tonnesson en Devillers laat zien dat de verantwoordelijkheid voor het uitbreken van de oorlog vooral bij de Fransen lag. Franse militairen in Indo-China streefden bewust naar confrontatie en werden daarbij gesteund door vooraanstaande politici in Frankrijk. In november 1946 was er het bloedbad te Haiphong, ten gevolge van een bombardement van de Franse marine op een woonwijk. In de historiografie is consensus over de visie van Tonnesson en Devillers. Wij treffen die ook aan bij Ruscio, al wijst deze terecht op een escalatieproces vanaf maart 1945:

- 9 Maart 1945: het wegvallen van de Franse soevereiniteit, wat een machtsvacuüm creëerde.
- 24 Maart 1945: de Verklaring van De Gaulle, welke een verharding van de Franse politiek betekende.
- Juli 1945: de vorming van twee bezettingszones, wat verschillende ontwikkelingen in Noord en Zuid bracht.
- Augustus-2 september 1945: het uitroepen van de Vietnamese onafhankelijkheid door Ho Chi Minh, een duidelijke keuze tegen het Franse koloniale bewind.

- Najaar 1945: herstel van de positie van de Fransen in het Zuiden, die daar een stevige machtsbasis vestigden.
- Februari 1946: het akkoord van Frankrijk met China, waardoor Franse troepen in het Noorden konden terugkeren.

Tot zover zaken die ik al heb genoemd. Om die lijn van escalatie nog even door te trekken:

- In maart 1946 vinden in het Noorden onderhandelingen plaats en sluit Ho een akkoord met Sainteny en Leclerc. De inhoud van het akkoord is dat Frankrijk de DRV als 'état libre', als onderdeel van de Indochinese federatie binnen de Franse Unie erkent en dat Ho accepteert dat Franse troepen naar de DRV mochten komen, iets wat feitelijk geen concessie was omdat die er al waren. In dit verband is een uitspraak van Ho interessant dat hij liever een tijdlang Franse 'crotte' at dan altijd Chinese 'crotte'; en natuurlijk had hij ook te maken met het voldongen feit van de terugkeer van de Franse troepen.
- De Fransen op hun beurt waren op dat moment nog te zwak om Ho's DRV te kunnen negeren.

Literatuur

Overzichtswerken

Pierre Brocheux, Daniel Hémery, *Indochine. La colonisation ambiguë* 1858-1954 (tweede druk; Parijs 2001).

Christianne d'Ainval, *Les belles heures de l'Indochine française* (Malesherbes 2002).

Éric Deroo en Pierre Vallaud, *Indochine française, 1856-1956. Guerres, mythes et passions* (Parijs 2003).

– In de zomer van 1946 worden de besprekingen in Fontainebleau in Frankrijk voortgezet. Ze lopen vast op twee punten: de onafhankelijkheid en de eenheid. Een discussiepunt in de literatuur is hoe serieus beide partijen waren. Een veilige conclusie is dat er gematigden tegenover extremisten stonden in beide 'kampen'.

In de DRV was Giap een extremist; hij ging vooral akkoord met onderhandelingen om zo tijdswinst te krijgen voor de opbouw van zijn leger. Ho had erg veel vertrouwen in de Fransen.

Aan Franse kant waren de extremisten verenigd in het Comité Interministériel de l'Indochine. Het was verdraaid lastig dat de premier Bidault en de minister van Overzeese gebiedsdelen Moutet daarvan deel uitmaakten. In Indo-China behoorden hiertoe ook D'Argenlieu, de Franse Hoge Commissaris in Cochinchina, en de militair Valluy.

– In mei 1946 riep D'Argenlieu een autonoom Cochinchina binnen de Franse Unie uit. Let wel: tijdens de onderhandelingen van zijn eigen regering – dat was dus een zeer duidelijk signaal wat betreft die eenheid.

– Op 10 november 1946 vonden verkiezingen plaats in Frankrijk, die een zege voor de communisten opleverden. Dit had zeker invloed op de extremisten aan Franse kant.

– 23 november 1946 was het 'point of no return'. De 'clan belliciste' in Indo-China (militairen en politici) stelde toen de regering voor een voldongen feit door het bombardement van Haiphong door de Franse marine.

– Op 19 December 1946 was de aanval van de Vietminh onder leiding van Giap.

Stelling 10.

De verschillende strategieën van de Fransen en de Vietminh zorgden

ervoor dat de oorlog zich voortsleepte tot 1954 en leidden tot misplaatste

superioriteitsgevoelens bij de Fransen.

☛ Laten wij eerst stilstaan bij de strategie van de Vietminh. Naar het voorbeeld van Mao onderscheidde Giap hierin drie fasen: een defensieve, het evenwicht van krachten en het grote tegenoffensief.

De Vietminh-leiders vonden dat zij in de defensieve fase zaten, want Giap beschikte over 'slechts' zestigduizend soldaten en daarnaast over 'parttime' guerrilla's (honderdduizend is een redelijk betrouwbare schatting). Zij besloten de steden Hanoi en Haiphong aan de Fransen te laten en zich terug te trekken naar het platteland en de bergen. Zij gingen 's nachts vechten, zoveel mogelijk door guerrilla-activiteiten, en probeerden grote gevechten te vermijden.

De strategie van de Fransen was een heel andere: het Corps Expéditionnaire en Extrême Orient (CEFO) met ruim honderdduizend man had als eerste prioriteit het beveiligen van de steden, waar veel 'colons' woonden. Daarnaast wilde men gebied veroveren en de Vietminh achter-

volgen. Welnu, die steden mochten zij hebben van Giap, maar verder vonden de Franse operaties in een soort ruimtelijk luchtledig plaats. Overdag hadden de Fransen de wegen in handen, 's nachts kwamen de Vietminhstrijders tevoorschijn. De Fransen wisten dan ook nooit zeker of zij een gebied hadden veroverd. Het was een militaire patstelling als gevolg van twee verschillende strategische concepten. Als voorbeeld noem ik de militaire posten die de Fransen overal bouwden. Zolang de Vietminh die niet aanviel, leek het alsof de Fransen het gebied beheersten.

In Frankrijk kwam, naarmate de oorlog langer duurde, een veranderde waardering van de oorlog, vooral omdat er steeds meer doden vielen. Zo ontstond het beeld van de 'sale guerre', met de nodige ironie en met vernieuwende inzichten beschreven door Ruscio en prachtig geïllustreerd in het boek van Deroo en Vallaud. ☛

ogen aan. De grote vraag was of er gebied aan het communisme verloren zou gaan. De Franse regering wilde vanuit een gunstige militaire positie onderhandelen. Zij ging akkoord met het zoveelste militaire plan: het Navarreplan, genoemd naar de zoveelste generaal. Hij moest zorgen dat de regering in een zo goed mogelijke positie zou kunnen onderhandelen, maar men verschaftte hem niet de middelen (het geld en de soldaten) die voor de uitvoering van zijn plan nodig waren. Navarre besloot om Dien Bien Phu in het noorden aan de grens met Laos te bezetten en daar een gevecht aan te gaan met de Vietminh – voor hem overigens een gevecht van ondergeschikt belang.

Doordat een groot offensief van de Vietminh tegen de Franse vesting samenviel met de onderhandelingen over Indo-China in Genève, kreeg de strijd bij Dien Bien Phu een buitenproportionele betekenis. Er ontstond discussie achteraf tussen politici en militairen in Frankrijk over de schuldvraag van de nederlaag: 'l'affaire Dien Bien Phu'. Deze discussie is vijftig jaar na dato nog steeds gaande. Duidelijk is dat politici én militairen in gebreke waren gebleven en dat er niet één zondebok zou moeten zijn. ☛

Stelling 11. De Franse en Amerikaanse belangen met betrekking tot

Indo-China vielen aanvankelijk ten dele samen, maar bleken in

toenemende mate uit elkaar te lopen.

☛ Beide staten wilden ervoor zorgen dat de Vietminh – lees: de communisten – in Indo-China niet wonnen. Voor de regeringen van Truman en Eisenhower was Indo-China na de zege van de communisten in China in 1949 en het begin van de Koreaanse oorlog in 1950 'one front' met Korea. Vietnam was zo een onderdeel van de Amerikaanse 'containment policy', een domino die niet mocht vallen in de strijd tegen de veronderstelde communistische monoliet. Daarom gaf men financiële en materiële steun aan de Fransen. Uiteindelijk werden in 1954 driekwart van de Franse kosten door Amerika betaald. Maar de doelen van beide staten lie-

pen sterk uiteen. De Fransen wilden hun machtspositie handhaven, de Amerikanen wilden autonomie of onafhankelijkheid binnen de Franse Unie van de pro-Franse Staat Vietnam van de vroegere keizer Bao Dai in het zuiden, als bewijs van het breken met het koloniale juk. De strijd tegen het communisme overheerste echter de andere overwegingen bij de Amerikanen. Het laat zich raden dat de Fransen daarvan gebruik maakten.

In 1953-1954 wilde de Franse regering – gezien de militaire situatie – onderhandelingen beginnen met de regering van Ho Chi Minh. Dat zag de regering-Eisenhower met lede

Stelling 12. De

verwikkelingen tijdens de

Dien Bien Phu-crisis

illustreren de

verschillende politiek van

de Franse en Amerikaanse

regeringen.

☛ Op 13 maart 1954 begon de grote aanval van de Vietminh op Dien Bien Phu. Na 56 dagen capituleerden daar de troepen van het CEFO, juist een dag voordat de onderhandelingen in Genève over Indo-China begonnen (8 mei 1954). De Franse regering wilde de strijd beëindigen, maar tegelijk onderhan-

delen in gunstige militaire omstandigheden. Zij vroeg daarom verscheidene keren om een Amerikaanse interventie, dat wil zeggen 'air strikes' op de Vietminhtroepen en de bevoorradingscentra. De code-naam die werd gebruikt in de voorbereidingen was Operatie Gier. Uiteindelijk wees de Amerikaanse regering het verzoek af. De regering-Eisenhower was vastbesloten dat Vietnam niet communistisch mocht worden. Eisenhower wilde echter geen Amerikaanse soldaten sturen; hij wilde geen tweede Korea. Hij wilde wel de strijd tegen de communisten voortzetten als 'united action' met bondgenoten – een politiek voor de lange termijn dus, die impliceerde dat de Fransen moesten blijven. En dat wilden de Fransen niet. Het verbaast dus niet dat de onderhandelingen vastliepen.

In de literatuur zien wij een interessante discussie. Twee visies zijn al zichtbaar in de pers in 1954. De eerste luidt: het Amerikaanse Congres en de bondgenoten (m.n. Groot-

Britannië) voorkwamen de interventie waartoe de Amerikaanse regering had besloten. De tweede luidt: de Amerikaanse regering wilde alleen maar besprekingen voor een coalitie.

Archiefbronnen geven een ander beeld. Er was sprake van een 'open policy' van de regering-Eisenhower. Hij wilde zo lang mogelijk alle opties open houden: interventiebereidheid en terughoudendheid. Een air strike werd overwogen (en ook voorbereid in Washington) maar de Nationale Veiligheidsraad wees die af. Wel hield men de dreiging overeind, als onderdeel van de Amerikaanse politiek.

In Genève werden in juli 1954 uiteindelijk wapenstilstanden gesloten tussen de strijdende partijen en werd vastgelegd dat Laos, Cambodja en Vietnam onafhankelijk werden. Bovendien werd Vietnam voorlopig bij de zeventiende breedtegraad verdeeld om hergroepering van de strijdende partijen mogelijk te maken.

Stelling 13. Over een aanbod van Dulles over het gebruik van atoomwapens bij Dien Bien Phu is in 1954 wel gesproken tussen Franse en Amerikaanse diplomaten, maar het was nooit een serieuze Amerikaanse optie.

In de literatuur, vooral in Franse memoires en uitlatingen, valt te lezen dat de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Dulles aan zijn Franse collega Bidault eind april 1954 atoomwapens aanbood. Waar of niet waar? Uit Amerikaanse bronnen (memoires, uitlatingen en archivalia) blijkt dat er allerlei plannen waren waarin atoomwapens een rol speelden, dat er ook onderzoeken zijn geweest over de effectiviteit van atoomwapens bij Dien Bien Phu en dat er samen met de Fransen voorbereidingen zijn getroffen. Dat zegt echter niet veel. Militairen maken overal plannen voor en bereiden zich op veel scenario's voor. Diplomatieke bronnen in de *Pentagon Papers* laten echter zien dat er eind april tijdens een NAVO-

vergadering over is gesproken tussen Bidault en Dulles. Toch is het geen serieus aanbod geweest.

- De Amerikaanse regering wees interventie af, dus zeker een interventie met atoomwapens.
- Er zijn geen sporen in Amerikaanse bronnen van een besluit over het gebruik van atoomwapens; er zijn wel sporen van plannen.
- Dulles deed zoiets niet zonder advies van Eisenhower. Er zijn geen aanwijzingen dat zij iets hebben afgesproken.
- Er is ook een juridisch aspect. Het is ondenkbaar dat Dulles atoomwapens zou aanbieden zonder politieke dekking van het Congres. En opnieuw: er zijn geen sporen hiervan.

Literatuur

Koloniale periode

Emmanuel Poisson, *Entre permanences et mutations, la bureaucratie dans le nord du Vietnam (fin de xixe siècle-début du xxe siècle)*, *Mandarin et employés subalternes de l'indépendance au protectorat* (Parijs 2000).

Alain Ruscio, 'Du Tonkin à Alger, des «violences de détail»', *Le Monde Diplomatique* (juni 2001) 10-11.

Nationalisme en onafhankelijkheids-oorlog (Eerste Indochinese oorlog)

David G. Marr, *Vietnamese anticolonialism, 1885-1925* (Berkeley 1971).

Pierre Rousset, *Communisme et nationalisme vietnamiens: le Vietnam entre les deux guerres mondiales* (Parijs 1978).

William J. Duiker, *The Komintern and Vietnamese communism* (Athens 1975).

William J. Duiker, *The communist road to power in Vietnam* (Boulder 1981).

William J. Duiker, *Ho Chi Minh* (New York 2000).

Alain Ruscio, *La guerre française d'Indochine* (Parijs 1992).

Eric Jennings, *Vichy in the tropics. Petain's national revolution in Madagascar, Guadeloupe and Indo-China, 1940-1944* (Parijs 2001).

Philippe Devillers, *Paris-Saigon-Hanoi. Les archives de la guerre, 1944-1947* (Parijs 1988).

Stein Tonnesson, 1946: *déclenchement de la guerre d'Indochine. Les vèpres tonkinoises du 19 décembre* (Parijs 1987).

P.A.J. Meulendijks, *Verschuivende beelden van de Dien Bien Phoe-crisis van 1954* (Nijmegen 2000).

- Volgens verscheidene waarnemers was Bidault overspannen en ziek. Het is niet aannemelijk dat Dulles aan zo iemand atoomwapens aanbood.
- De beoogde coalitie voor Zuidoost-Azië met Groot-Britannië kwam zo in gevaar.

Waarom heeft Dulles er dan toch over gesproken? De meest plausibele verklaring is om Bidault op te monteren. Later is dat verhaal opgeblazen door een ontevreden Bidault. Wij moeten wel concluderen dat het erg onzorgvuldig was van Dulles.

**Oud-verslaggever
Willebrord Nieuwenhuis
blijkt terug**

JAN VAN OUDHEUSDEN

Onze man in Vietnam...

'De Amerikaanse schrijver Gore Vidal heeft ooit gezegd: Iedereen zou in zijn leven ten minste één episode moeten kennen van liefde, één van armoede en één van oorlog.

Dat is de beste stelregel die ik me kan bedenken. Het is me alle drie overkomen.

Die Vidal heeft onvoorwaardelijk gelijk.'

Aan het woord is Willebrord Nieuwenhuis (66), de oud-journalist en verslaggever van de gezamenlijke omroepen, KRO's *Brandpunt* en van de bladen van de Zuid Oost Pers (later de Gemeenschappelijke Persdienst). In 1975 moest hij, net opnieuw in Vietnam gearriveerd, het land halsoverkop weer verlaten in de paniek die ontstond toen de Noord-Vietnamezen Saigon innamen.

Nieuwenhuis is een van de belangrijkste Vietnam-ervaringsdeskundigen. Daarvan zijn er in ons land maar een handvol. Tijdens de oorlog bezocht hij het land acht maal; na 1975 keerde hij er evenzovele malen naar terug, en nu wil hij niets liever dan opnieuw Vietnam bezoeken. *'Het is zo'n prachtig land, de mensen zijn zo vriendelijk...'*

Hij ging bijna altijd voor de KRO, voor *Brandpunt* en het radioprogramma *Echo*. Behalve de laatste reportage van 1975, met Fons van Westerloo en Kees Colson. Zij waren door de gezamenlijke omroepen gestuurd. Dat was een dramatisch moment. Er zou een democratisch regime komen, maar in plaats daarvan stootten de Noord-Vietnamese legers door.

Ze hebben maar één dag gefilmd. Op last van Hilversum kozen ze regen hun zin het hazenpad. In 2000 vatte hij in een persoonlijk, indrukwekkend boekje zijn ervaringen samen. *Vietnam, de nooit verdwenen oorlog* (uitgegeven door Balans). Op een regenachtige augustusmiddag in 2004 ontvangt Willebrord Nieuwenhuis mij in zijn appartement aan de Amsterdamse Herengracht. Hij steekt direct van wal.

Toegankelijk en interessant

'Ik vind het heel erg positief dat er in het onderwijs aandacht aan de Vietnamoorlog wordt besteed, het is tenslotte een van de belangrijkste politieke gebeurtenissen van na de Tweede Wereldoorlog. Een bijzonder land, een bijzonder volk. Het Franse koloniale bewind heeft er mede voor gezorgd dat het een land is waar je je als Europeaan gemakkelijker thuis voelt dan bijvoorbeeld in Japan of in Korea. Een toegankelijk volk, nijver, mooie vrouwen. Vooral half-Frans en half-Vietnamees was zeer de moeite waard. Ook een hele interessante mengeling van oude culturen: uit de Stille Oceaan, uit Voor-Indië, uit China. Die verschillende origines en

achtergronden maken het tot een land met een unieke cultuur. Nogal verdraagzaam, behalve in oorlogen. En open.

Als je nu door Vietnam loopt, dan kun je gewaarworden wat de Fransen en de Amerikanen en sommige goedwillende nationalistes uit het noorden met het land graag wilden: hoe gretig ze Engels leren, hoe goed ze zijn in de IT-wereld, hoe graag ze meedoen, internationaal, fantastisch! Jammer alleen dat er nog veel onrendabele staatsbedrijven zijn, een blok aan het been. Het is frappant te zien hoe de oudere garde probeert daaraan vast te houden, terwijl de jongeren al veel verder zijn. Die zeggen tegen mij: wat zoek jij hier eigenlijk, waarom die nostalgie naar die oorlog? Wij proberen er nu wat van te maken. Hou op met je schuldcomplex!'

In onze herinnering en in politieke debatten is die oorlog juist een belangrijk referentiepunt.

'Daar niet. Voor de jongeren niet, voor de ouderen wel. Oude mannen zijn er nog steeds aan de macht, en ook wel wat vijftigers die hun opleiding hebben gehad in de Verenigde

*'Oorlog is voor
de journalist
een van de
mooiste
verhalen om
te coveren.'*

Willebrord
Nieuwenhuis

Staten of in Frankrijk, in Moskou, of Beijing, die proberen aan de idealen van het communisme vast te houden. Maar de jongeren willen zo snel mogelijk in de vaart der volkeren. Die kijken naar programma's uit de hele wereld, en zien advertenties, en willen precies zo rondlopen als jonge Japanners of jonge Chinezen. Hun grote voorbeeld is Taiwan of Singapore.'

'Smoke jumpers'

Uw eerste bezoek was in 1965.
'Ik was 27 jaar oud. Ik ging er heen voor de KRO en de provinciale bladen. Het was niet vreemd dat die iemand stuurden die correspondent in New York was. Het was natuurlijk hoofdzakelijk een Amerikaans verhaal, en het had zulke repercussies in Amerika zelf. Wilde je in Amerika je werk goed doen, dan moest je er wel van op de hoogte zijn hoe het er in die eenenvijftigste staat van de Verenigde Staten aan toe ging. Maar wij waren heel slecht voorbereid. Ik wist nauwelijks waar Vietnam lag. Ik kwam na twaalf uur vliegen aan in de Filipijnen en wilde uitstappen, maar de stewardess zei: u moet nog anderhalf uur verder. In onze tijd kun je op je hotelkamer de

laatste uitdraai van de persbureaus krijgen, je kan in de Winkler Prins kijken, in het archief van de krant, via internet, dus je weet wat. Ik ging met vijfenveertig fotokopieën uit *Keesings Historisch Archief* naar Vietnam. Dat was natuurlijk minimaal.

De vaste correspondenten noemden ons 'smoke jumpers', naar die vliegende brandweerlieden die bij bosbranden eventjes hun best doen en dan weer: wegwezen. Wij kwamen voor drie weken. Men had er vanuit Nederland een of twee journalisten permanent moeten plaatsen. Lees maar het fantastische boek van Michael Herr, *Dispatches*. Dat niveau heb ik nooit bereikt.

Beïnvloeding

Dat vind ik ook wel de moeilijkheid van het verslaan van oorlogen: het *'embedded journalism'*, zoals in Irak. Je ontkomt er dan niet aan dat je iedere avond met de officier aan tafel zit die je zijn verhaal vertelt. Je moest op je hoede zijn voor Amerikaanse propaganda, omdat je afhankelijk was van hun vervoer en hun bescherming. Ook de Vietcong regelde af en toe wel eens wat, maar of dat nou zo

betrouwbaar was...? Dan ging je 's morgens vroeg met een taxi naar de Vietcong. Via allerlei sluizen kwam je uiteindelijk bij een officier die je wat vertelde. In propaganda waren beide kanten erg bedreven. Bij de Vietcong waren er nogal wat die Frans spraken. De mensen van het regeringsleger gingen er juist prat op dat ze Engels spraken, dat ze het Westen vertegenwoordigden.

Oorlogsverslaggeving is een erg moeilijk vak. Oorlogen zijn smerig. Je doet het nooit helemaal goed. Dat komt ook omdat je ontredder tegenover een situatie staat. Je vormt. Je hebt jezelf minder in de hand. Je drinkt meer, er is meer vertier. Sommige mensen maakten voor het eerst kennis met verdovende middelen. Je kon profiteren van de zwarte markt. Van wisselkoersen waar je beter van werd, totdat er in een groot pak bankbiljetten gewoon krantenpapier zat verscholen. Je leerde je les wel. Maar wat mij eigenlijk van mezelf tegenviel, was dat je in oorlogen ook gemakkelijk een excuus vindt om anders te zijn dan je eigenlijk bent. En dat heeft met de wreedheid van oorlog te maken.'

En dat terwijl u maar voor korte periodes in Vietnam zat?

'Omdat je in een klimaat terecht komt waar het de dagelijkse praktijk is. Je gaat om met journalisten die er langer zitten, met Vietnamese tolken en cameralieden, je wordt meegeleid door zowel de mooie als de lelijke kanten.

Het is raar om te zeggen, maar een oorlog is voor de journalist een van de beste situaties om te coveren. Als je in staat bent om uit te leggen wat er eigenlijk aan de hand is buiten de Amerikaanse propaganda die je dagelijks toegestuurd krijgt. Met hulp van missionarissen, dominees, studenten, planters is dat gelukkig een beetje gelukt. Dan had je je werk als journalist gedaan, en dan had je een erg goed verhaal. Want niemand kon van je afpakken dat jij daar was. Ernaar toe vliegen en daar drie weken in een hotel zitten leverde op zich al een verhaal op. Natuurlijk hebben we het te slordig

Willebrord Nieuwenhuis, *Vietnam, de nooit verdwenen oorlog* (Balans, Amsterdam 2000), 160 blz., prijs € 13,39 (niet meer direct leverbaar; nog wel antiquarisch verkrijgbaar).

gedaan. De omroepen stuurden ook steeds iemand anders. Er waren Nederlandse journalisten die in hun attachécase een geluidsbandje bij zich hadden met inslagen van artillerie. Dat lieten ze meelopen als ze van uit hun hotelkamer verslag deden. Betrouwbaarheid had kennelijk ook te lijden van het oorlogsgeweld.

Wij hebben ook fouten gemaakt. Ten eerste waren wij te weinig op de hoogte van de politieke achtergronden en realiteit. En ten tweede is het moeilijk om binnen de limieten van de oorlog de juiste toon te treffen. Af en toe had ik het geluk in contact te komen met geestelijke leiders: aalmoezeniers, boeddhistische monniken, zusters. Zo kon je nog eens een andere opinie horen dan de officiële. Dat waren belangrijke informatiebronnen. De Amerikanen zeiden namelijk altijd hetzelfde: *We zien licht aan het einde van de tunnel.* En de Zuid-Vietnamezen zeiden steeds: *we verhinderen dat straks de hele wereld beheerst wordt door het communisme.* Dat waren de getuigenissen die je altijd kreeg.

Partijdig?

Was er in uw reportages een tendens van vrij kritiekloos pro-Amerikaans naar kritisch?

'Vergeet niet dat de Nederlandse regering achter die oorlog stond. Wij steunden Amerika. We hadden ook geen ambassade in Hanoi. Pas toen het mis ging kwam er nuance.

Het is me enigszins gelukt om er genuanceerd tegenover te staan. Omdat je geen enkel effect zag. Er waren overal gevechten. En elke keer moest het weer opnieuw. De Amerikanen vochten met één pink. Die hadden ook het hele land kunnen platgooien als ze gewild hadden. Maar ze vonden dat ook de Zuid-Vietnamezen hun werk moesten doen.

In het begin, eind jaren zestig, had je als oorlogsverslaggever nog de kans in contact te komen met een zekere derde weg. Ik denk dat we toen de fout hebben gemaakt dat we te weinig luisterden naar wat de Vietnamezen zelf bezighield. Er waren verlichte geesten die af en toe iets durfden te zeggen.

De Amerikaanse verslaggevers ter plekke waren goed. Die lieten zien dat het niets werd met die oorlog. De *New York Times*, David Halberstam, is heel dapper geweest, en ook anderen, van de tv-zenders CBS, ABC en NBC. Maar de redacties in Washington praatten de regering na. In de Tweede Wereldoorlog, en ook nog in Korea, hoorden verslaggevers te velde gewoon onder het ministerie van Defensie.

Vietnam is de eerste oorlog geweest waarin journalisten vrij waren.

In Irak gingen de journalisten, geselecteerd, per bus naar een bepaalde plek. In Joegoslavië was de verslaggeving weer tamelijk vrij. Maar in majeure conflicten word je tegenwoordig in een bus gestopt en zeg-ge ze waar je heen moet.

In Vietnam hebben we een grote vrijheid gehad, dat moet ik de Amerikanen nageven. Ze brachten je toch naar plekken en lieten je zien wat er gebeurde. Als je een of twee nachten in het kamp verbleef, dan hoorde je ook van de jongens wat er werkelijk aan de hand was. De Amerikanen

hielpen je om erachter te komen dat het niet liep.'

Een koloniale oorlog

'De link die iedereen miste was: er is nooit een monolithisch communistisch actieplan geweest voor de hele wereld. Russen en Chinezen hebben onderling ruzie gemaakt. In 1965 werden er honderdduizenden communisten vermoord in Indonesië. Die dominotheorie sloeg nergens op. Wel leidde de armoede in Zuid-Oost-Azië tot revolutionaire ideeën. Maar wat wij onderschatten, ik ook, was niet het communistische maar het nationalistische ideaal van Ho Chi Minh. Het was in wezen een koloniale oorlog, uitvergroot door de Koude Oorlog. Wij hebben onderschat dat de Vietcong zo'n succes kon zijn omdat het streven *'de blanke mannen uit ons land verwijderen'*, ontzettend veel weerklank vond. Er waren heel veel Vietnamese families, ik heb het zelf ervaren, die via hun familieleden contact met het noorden onderhielden, voor het geval het zaakje in het zuiden zou instorten. Het was een wereld die wij nauwelijks kenden.'

'Ik heb er heel lang mee gezeten, eerlijk gezegd. Ik vond het behoorlijk luf om in 1975 te vluchten. Ik denk wel dat we juist hebben gehandeld, omdat de communisten later alle filmblikken openmaakten en geen meter film heel lieten. Maar om op het *moment suprême* in een volle bus gepropt te worden en per helikopter naar een vliegkampschip te gaan... Maar wij hadden geen enkele faciliteit. De ambassade was dicht, er was geen enkele telefoonlijn.

Neem de Zweden, die hadden ook een ambassade in Noord-Vietnam. En een heel mooi ziekenhuis. Die kregen wel telefoonlijnen. Al waren wij wel vrij populair in Noord-Vietnam, door toedoen van de medicijnen van het Medisch Comité Nederland-Vietnam. Dat wist de Vietcong. Die had medicijnen uit Holland! We stonden er dus niet zo beroerd voor. Maar we hebben nooit geleerd om het allemaal juist in te schatten. Vietnam was onderdeel van de Koude Oorlog. In die oorlog stonden wij aan de kant van Amerika. Zo simpel was dat.

We hadden meer nuance moeten onderkennen. Dat neem ik mezelf kwalijk. Dat neem ik ook de thuisre-dactie kwalijk die te lui was om te kijken wat er in China speelde, in Moskou, in Parijs...

Ik wil niet graag terugkijken, maar de media opereren in een bepaald tijdvak. In het algemeen worstelen ze nu met de moeilijkheid dat het publiek geamuseerd wil worden. Maar je gezaghebbendheid ontleen je aan saai stukken.

Dat is een heel gevecht. Ik denk dat het je plicht is om gezaghebbend te zijn. Het is moeilijk om zoiets stugs als een oorlog te presenteren, zodanig dat er ook naar gekeken wordt.'

Wat een oorlog met je doet

Waar wordt u nog wel eens gillend wakker van?

'Ik wil mijn rol niet overdrijven. We gingen vanuit Saigon met een bus of een tank of een helikopter naar de oorlog, en waren in acht, twaalf, vierenwintig of hooguit tweeën-ventig uren weer terug in het comfortabele hotel. Maar een aanval met napalm, op de Vietcong bij nacht met mitrailleurs, het gooien van lijken in een vrachtwagen met de boodschap: *voer ze maar af, God zal ze wel sorteren*. Dat is afschuwelijk wakkend!

Ik zeg niet dat het me 's nachts achtervolgt. Maar de confrontatie met menselijke wreedheid van beide partijen, met name wat in het licht van de aanstaande heilsstaat mocht gebeuren van vaders staat. Maar ook de Amerikanen met hun ontbladeringsmiddelen, dat hebben we pas achteraf gezien. Al die afschuwelijke kanten. Lijken in modderpoelen laten liggen en de volgende dag pas ruimen. Het verbranden van dorpen. Het vermoorden van mensen. Napalmbeschietingen waarbij ook jonge mensen om het leven komen. Het meisje dat wegrent met brandend napalm op schouders en rug. Vaak racistische opmerkingen over spleetogen.'

'Van de andere kant, wat ook indruk maakte: de kameraadschap, de hartelijkheid, het elkaar helpen. Dat was onder de Amerikanen ook sterk

ontwikkeld. Wat ik bewonderde was de *tenacity*, het willen volhouden, de gedrevenheid om tegenover die gruweldaden te zien hoe andere elementen ook opgeld deden. Een rare mengeling, maar het gaf je enig vertrouwen in de mensheid, het getuigde van een zekere humaniteit: proberen te redden wat er te redden valt.

Ik heb soldaten gezien die gewonde Vietcongstrijders in hun armen droegen naar ziekenhuisjes. Ik heb een Nederlandse Memisa-zuster gezien die overdag de Zuid-Vietnamese soldaten opereerde, en 's nachts bij kaarslicht de Vietcongsoldaten. Ze zei: dat hoort bij mijn missie!

Dat geeft je een enorm vertrouwen in diezelfde mensheid die je ook teleurstelt door de hardvochtigheid van de oorlog.

Het klinkt idioot, maar dat heeft me ook enigszins opgebeurd. Ik lig niet zoveel wakker van die oorlog. Het brengt het slechtste én het beste uit de mens naar boven.'

De sfeer

Zat u wel eens in de bar tussen de GI's?

'Dat was wel onder invloed van drank, en op het eind van de dag, maar de sfeer daar was er een van onmacht. Hier was het allersterkste leger ter wereld! Alles kon! Voor één soldaat hadden ze negen andere personen in dienst om hem te helpen met oorlogvoeren. En het werkte niet! Dus die jongens die 's avonds in de kantine kwamen, hun verhalen, waren in de trant van: we menen het goed maar we weten niet wat we doen.

Ze werden ook heel slecht ge-briefd voordat ze gingen. Het waren arme, vaak zwarte, jonge mensen die niet aan de slag kwamen in de economie, voor een deel dienstplichtigen. Die kwamen en zagen hoe onmogelijk het ging.

Amerikanen zijn belust op succes. Hun tanks waren absoluut niet geschikt om door de rijstvelden te gaan. Schitterende wapens die niet werkten. De frustratie was groot onder de jongens die moesten uitvechten wat er door de generaals in Saigon werd bedacht. Ook tegen een Nederlandse journalist vertelden ze dat wel. Amerikanen kunnen geen

guerrillaoorlog voeren. De mannen in het veld hadden te weinig idealisme zoals de tegenstander dat had. Die vocht voor zijn eigen land.'

Waarom wilt u telkens terug naar Vietnam?

'Uit schuldgevoel. Maar ook om de troost te ontvangen van: wij bouwen een nieuw land. De idealen die beide partijen hadden; het nationalisme van Ho Chi Minh, én meer vrijheid en democratie en een moderne economie (wat de Fransen en Amerikanen wilden), die beide elementen zie je nu ervoor zorgen dat het land meetelt.

Amerikanen maken nu ook nostalgische trips. Dat is aandoenlijk om te zien. Het gekke is: de Vietnamezen hebben nog niet eens zoveel wrokgevoelens tegenover de Amerikanen! Ze zijn enorm vergevingsgezind. En men heeft gemerkt dat het systeem dat in 1975 werd opgelegd niet werkt. Ze zien donders goed hoe belangrijk de export naar Amerika en Europa is. Alleen dan kunnen ze het halen.'

Was zucht naar avontuur uw drijfveer?

'Ten eerste vind ik dat journalisten zelf moeten kunnen uitmaken of ze gaan of niet. Ik had gelukkig een vrouw die het toestond. Ik heb ook gezorgd in leven te blijven. Ik respecteer al die journalisten die ervoor terugschrikken.

Het is wel het beste verhaal dat je kunt brengen! Als jouw film vanuit Quang Tri overdraagt wat daar gebeurt... En je staat er bovenop. Ik was er.

Ik heb mijn werk niet optimaal gedaan. Het was ook niet eenvoudig, maar oké. Niettemin waren we in staat met de hulp van Piet Kaart als cameraman en Kees Colson als lokale mensen dat wereldgebeuren in de huiskamers te brengen. Het heeft mij enorm gevormd. Ook over betrekkelijkheid.

Het voordeel wanneer je enige tijd buiten Nederland werkt: je kijkt met meer sympathie naar je eigen land, maar je leert ook om afstand te nemen van de hype. Ik had het niet graag willen missen.'

MARLOES BEERS

Ho's historische helden

Met geschiedenis is het merkwaardig gesteld. Het verleden is voorbij, maar in het heden ligt de historische interpretatie. Zoals William Faulkner zei aan het eind van de Amerikaanse Burgeroorlog: 'The past is never dead, it's not even past'.¹ Het verleden blijkt soms even kneedbaar als actueel. Zo werd de communistische lezing van de geschiedenis van Vietnam gekneed naar de eisen van de actualiteit van de oorlog in de jaren veertig en vijftig.

Op 27 januari 1947, midden in de oorlog tegen de Fransen, hield Ho Chi Minh een toespraak tot een van zijn communistische regimenten. Het volgende fragment daaruit is opmerkelijk.

*'You are the representatives of the many thousand-year-old spirit of self respect and self reliance of our people, the indomitable spirit that has passed down through the two Trung sisters, Ly Thuong Kiet, Tran Hung Dao, Le Loi, Quang Trung, Phan Dinh Phung, and Hoang Hoa Tham down to you. Now you stubbornly carry on that immortal spirit, to pass it on to the Vietnamese race forever.'*²

Het is een van de vele berichten van Ho aan het Vietnamese volk uit de jaren veertig waarin hij de nationale geschiedenis beschrijft. Zijn gedichten, pamfletten en toespraken komen op ons over als een aaneen-

schakeling van helden en heldendaden. Ho koppelde een hele stoet historische personages, die zich ooit met succes hadden verzet tegen buitenlandse overheersers, aan de strijd van zijn communistische Vierminh. De partij nam deze interpretatie over. Zij is terug te vinden in de decennia die volgen.

Rechtvaardige zaak

In 1943 werd het verleden officieel gekoppeld aan de politiek. Met het beleidsrapport *De cuong ve van hoa Viet Nam* uit dat jaar legde de communistische partij haar culturele en intellectuele beleid vast.

De beeldvorming van het verleden werd daarbij ondergeschikt gemaakt aan de *chinh nghia*, de rechtvaardige zaak. Het verleden werd voortaan slechts relevant indien het gelieerd was aan het politieke doel van dat ogenblik. Het stond niet los van ideologische debatten.

Na 1951 werd het historisch onderzoek uitgevoerd door de Commissie van literaire, historische en geografische Studies. Later zou die overgaan in het Historisch Instituut.

Men stelde het communisme voor als het logische resultaat van de vierduizend jaar oude Vietnamese geschiedenis.

Aan de ene kant ondersteunden de historici dit door het marxistische idee toe te passen, dat alle geschiedenis zich ontwikkelt volgens vijf stadia: commune – slaverij – feodalisme – kapitalisme – socialisme. In Vietnam lag daarbij de nadruk op de feodale periode.

Aan de andere kant toonden de historische werken – anders dan in landen als China of Rusland – erg veel nationalistische elementen. Het communisme werd voorgesteld als de staatsvorm die bij uitstek geschikt was voor het volk dat zich sinds jaar en dag verzette tegen buitenlandse bezetters en daarbij zijn eigen identiteit had weten te behouden.

Niet alleen hadden de Vietnamese zich uiteindelijk kunnen verweren tegen de supermachten China, Mongolië en, zoals in de jaren zeventig zou blijken, de Verenigde Staten. Maar het Vietnamese volk stelde zich ook onafhankelijk op van zijn bezetters. Zo heeft China, duizend

Marloes Beers studeerde moderne Aziatische Geschiedenis, specialisatie Vietnam. Zij is freelance publiciste.

*Affiche uit 1946, uitgegeven in Hanoi.
Boeren opstandelingen van voorheen,
verenigd met meer hedendaagse strijders.*

jaar lang de bezettende macht, de Vietnamese taal en cultuur niet kunnen wegvagen.

In de Vietnamese geschiedschrijving treffen we uitgebreide en veelvuldige analyses aan van onderwerpen die passen bij de doelstellingen van de partij. Andere periodes blijven daarentegen vrijwel onbeschreven bladen. Bovendien maakt het blijkbaar niet uit dat deze wapenfeiten ver teruggaan in de geschiedenis. Alles was immers bruikbaar.

Afhankelijk van actuele politieke ontwikkelingen werden sommige onderwerpen ineens sterk belicht. In 1968, als de relaties tussen Peking en Hanoi sterk verslechteren, komt er een officiële verklaring dat Vietnam reeds een zelfstandige natie was voordat het in de tweede eeuw v.Chr. een Chinese provincie zou worden.

Dit had Ho Chi Minh reeds beschreven in zijn beroemde gedicht *De geschiedenis van ons land van 2879 tot 1942*, maar nu gingen de historici ook daadwerkelijk naar bewijzen zoeken voor de briljante beschaving in de delta van de Rode Rivier, met haar origine in het bronzen tijdperk. Zij brachten bepaalde historische personages en gebeurtenissen voor het voetlicht, om de thema's van nationaal verzet en boerenopstand in historisch perspectief te plaatsen.

Koning Quang Trung

Een van de voornaamste historische helden is koning Quang Trung (1753-1792), een excellent strateeg. Aan het eind van de achttiende eeuw leidde hij, samen met zijn twee broers, een volksopstand. Boeren kwamen uit het zuidelijke bergdorpje Tay Son en trokken in 1771 met hun rode vaandels ten strijde tegen de machthebbers. Het werd een grootschalige opstand, de climax van een eeuw vol kleine volksopstanden tegen corrupte machthebbers.

Het Vietnam van de achttiende eeuw kende grote armoede. Dit had te maken met het uitzonderlijk grote aantal natuurrampen en de daaraan gerelateerde mislukte oogsten, maar zeker ook met het fiscale beleid van de regeringen. Het volk betaalde hoge belastingen, onder meer om de pleizen en pleziertjes van de machthebbers te bekostigen. Bovendien werden sommige mandarijnen in natura betaald met landerijen van boeren. Eenmaal grootgrondbezitters, slokten deze nieuwe rijken steeds meer stukken land op ten koste van de kleine man.

Nadat de opstandelingen de machthebbers van hun troon hadden gestoten, zette Quang Trung zich vanaf 1789 in voor hervormingen op het gebied van belastingen, onderwijs,

handel en de kunsten en liet hij de grondregisters opnieuw opstellen. Het staat nog altijd ter discussie in hoeverre deze hervormingen echt zijn doorgevoerd. De nieuwe koning had namelijk niet lang meer te leven. In 1792 liet hij het bestuur over aan zijn 10-jarig zoontje en zijn broer Nguyen Nhac. Enkele jaren later wist de toekomstige keizer Gia Long het land te veroveren om in 1802 de laatste Vietnamese keizerlijke dynastie te vestigen.

Quang Trung en de opstand der Tay Son hebben buitenproportioneel veel aandacht gekregen in de geschiedschrijving van de Vietnamezen tijdens de Vietnamoorlog en erna. Zij vormden een van de belangrijkste onderzoeksonderwerpen van de hiervoor genoemde Commissie van literaire, historische en geografische Studies en het latere Historisch Instituut.

Het is niet moeilijk om te begrijpen waarom Ho Chi Minh in 1941 expliciet de communistische zaak koppelde aan deze rebellie. Ten eerste ging het bij Quang Trung om een succesvolle, grootschalige volksopstand tegen een corrupt bewind in een zogeheten feodaal stelsel. Daar kwam nog bij, dat verschillende machthebbers op verraderlijke wijze de hulp van buitenlandse krachten inriepen. In antwoord daarop wist Quang Trung de invasies vanuit Siam (1785) en China (1789) op een briljante wijze af te slaan.

Ten slotte ontving deze boerenleider van de historici de eer dat hij officieel het elitaire Han-schrift heeft laten vervangen door het Vietnamese Nom, dat gelezen kan worden door een veel grotere massa. Kennelijk kwam bij deze koning het volk op de eerste plaats.

In de jaren vijftig, tien jaar nadat Ho Chi Minh zijn historische held had omarmd, bleek het onderwerp nog veel interessanter te worden. Actuele ontwikkelingen verleidden tot nog meer parallellen tussen de achttien-

Literatuur

Meer informatie over historisch onderzoek in Vietnam:

Woodside: *Community and Revolution in Modern Vietnam* (Boston 1976).

Nguyen The Anh, 'Historical research in Vietnam: A tentative survey', in: *Journal of Southeast Asian studies* 26 (1995): 121-132.

John K. Whitmore, 'Communism and history in Vietnam', in: Turley, *Vietnamese communism in comparative perspective* (Boulder 1980), 11-44.

Hue Tam Ho Tai, *The country of memory. Remaking the past in late socialist Vietnam* (Berkeley 2001).

Een uitgebreide lijst van artikelen over te Tay Son is te vinden op website:

<http://www.humnet.ucla.edu/humnet/ealc/faculty/dutton/TSSite.html>

de-eeuwse opstand en de realiteit van de twintigste eeuw. Zo was twee eeuwen eerder het land al eens verdeeld in twee delen: het Noorden en het Zuiden. Formeel vielen beide regio's onder het koninkrijk der Lê, maar in werkelijkheid heersten de Nguyen in het Zuiden en de Trinh in het Noorden. De grens tussen beide mogendheden was de rivier Giang, niet ver van de zeventiende breedtegraad, de demarcatielijn van 1954.

De opstandelingen overwonnen beide heersers. Hoewel de hereniging van het land niet op het conto van Quang Trung kan worden geschreven, is hij de man die de beide rivalen wist te overmeesteren om zo de weg vrij te maken naar hereniging.

Quang Trung als held en voorvechter van de nationale eenheid.

Bovendien wordt het allereerste Tet-offensief toegeschreven aan Quang Trung. Deze versloeg op 30 januari 1789, aan de vooravond van het Vietnamese (en Chinese) nieuwjaar de Chinese troepen, die om hulp waren gevraagd door de laatste koning Lê. Dit is de beroemde veldslag Dong-Da, vlakbij Hanoi.

De briljante militaire manoeuvres van Quang Trung zouden als voorbeeld dienen voor Vo Nguyen Giap, de generaal die verantwoordelijk was voor het succesvolle offensief bij Dien Bien Phu in 1954. Met deze veldslag wisten de Vietnamezen zich te bevrijden van het Franse juk.

Geen wonder dat Quang Trung in de Vietnamese geschiedeniswetenschappen een centrale plaats heeft veroverd. In het hele land staan standbeelden van hem. Er zijn talrijke artikelen over de Tay Son verschenen, niet alleen in de oorlogsjaren maar tot aan recente datum.

Ten slotte

Met Doi Moi, de Vietnamese variant van de perestrojka, zou de geschiedschrijving aan het eind van de jaren tachtig geleidelijk weer veranderen. De intrede van de economische hervormingen vroeg om nieuwe thema's. Immers, zoals de toenmalige directeur van het instituut van geschiedenis Van Tao in 1988 zei:

*'We do not write history to make history, but to participate in the foundation of the new regime.'*³

Noten

1 Geciteerd in: Hue-Tam Ho Tai, blz 5

2 Geciteerd in: Whitmore, blz 17.

3 Geciteerd in: Hue Tam Ho Tai, blz 4.

Een didactische
benadering van film
en geschiedenis

Vietnamsyndroom in beeld?

STEPHAN KLEIN

De oorlog in Vietnam en bewegend beeld horen bij elkaar. De oorlog was de eerste die live de huiskamers in kwam in Amerika en dat heeft een belangrijk effect gehad op de moraal aan het thuisfront. Maar 'Vietnam' is ook een genre geworden in de Amerikaanse speelfilm.

En zo staat het ook in de stofomschrijving 'Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam'. De speelfilm wordt in par. 7.3 van de stofomschrijving als primaire bron aangehaald om iets te weten te komen over de manier waarop de gruwelen van de oorlog zijn verwerkt in de Amerikaanse samenleving vanaf de jaren tachtig. Dit biedt vele mogelijkheden, al dwingt het vetgedrukte begrip **Vietnamsyndroom** wel om in een bepaalde richting te zoeken. Het begrip wordt gedefinieerd als een 'samenstel van psychosociale en fysieke klachten' ofwel 'trauma'. Hoewel het gebruik van filmfragmenten in landelijke examens nog (lang) niet aan de orde is, worden docenten hier toch uitgenodigd met hun leerlingen op zoek te gaan naar traumaverwerking in speelfilms! Dat is geen kleinigheid en er bestaan helaas weinig voorbeelden van.

Hier volgt een poging die één fragment tot uitgangspunt neemt en daarmee de diepte ingaat. Dat biedt de mogelijkheid om iets te proberen dat tegenwoordig als de 'post-moderne' dimensie van geschiedenisonderwijs wordt aangeduid'. Daarmee wordt bedoeld dat leerlingen – zeker op het hoogste niveau – niet alleen in staat zouden moeten zijn verschillende interpretaties van het verleden te herkennen en te plaatsen in een context, maar tevens dat zij inzicht zouden moeten verwerven in de manier waarop die interpretaties worden gemaakt. Hoe beter je ziet hoe iets is geconstrueerd, des te meer besef je dat alle interpretaties mensenwerk zijn. Dat hoeft niet tot neerslachtigheid te leiden over de waarde van historische kennis. In feite gaat het hier om die eeuwige 'discussie zonder eind' over de meest waardevolle en gezaghebbende interpretaties op een bepaalde plaats en in een bepaalde tijd.

Dr. Stephan Klein
is vakdidacticus
geschiedenis aan de
Universiteit Leiden.
Dit artikel is geba-
seerd op zijn
nascholingslezing
in Leiden.

April 1970; Nixon vertelt dat de troepen op zijn bevel Cambodja zijn binngetrokken.

Bij het zoeken naar de wijze waarop film is geconstrueerd kan gebruik worden gemaakt van inzichten uit de film- en televisiewetenschappen². Hier is dat gebeurd door gebruik te maken van een kleine serie 'stills' bij belangrijke momenten in de te vertonen scène.

Het stilzetten van het beeld levert uiteraard betekenisverlies op ten opzichte van de bewegende versie. Zo zijn muziek, stem en ander geluid niet hoorbaar, is het onderscheid tussen oude foto's en oud bewegend beeld in de film onzichtbaar en kan een vertaling die erg lang zichtbaar blijft bij stilstand een soort continuïteit suggereren die niet bedoeld is. Maar deze zogenaamde puntanalyses maken wel precies datgene mogelijk wat we bij leerlingen ook verwachten wanneer ze tekstbronnen bestuderen³. Ze geven de kans goed te kijken hoe scenarioschrijver en regisseur een stukje verleden vanuit het niets hebben ge(re)construeerd en met audiovisuele middelen inspelen op menselijke emoties. Door die technieken wordt dat verleden 'levend'.

Met de bekende vaardigheden uit domein A moet het fragment vervolgens geïnterpreteerd worden als een primaire bron, d.w.z. dat in de bron een antwoord wordt gezocht op de vraag hoe het Vietnam-verleden is verwerkt vanaf de jaren tachtig in de Verenigde Staten.

Het is zinnig om met zo'n audiovisuele bril naar film te kijken. Historici

en historische opleidingen zijn over het algemeen sterk tekstueel georiënteerd en zullen niet snel het bewegende beeld als een serieuze vorm van geschiedbeoefening zien. Dat hoeft ook niet. Wie echter kijkt naar de wijze waarop historisch besef tot stand komt, zal geneigd zijn de rol van bewegend beeld aanzienlijk serieuzer te nemen.⁴ Uit onderzoek blijkt dat de vorming van historisch besef zich niet alleen voor een belangrijk deel buiten de klas afspeelt, maar ook dat televisie daarin een groot aandeel heeft met zijn aanbod aan series, documentaires en inderdaad historische speelfilms in de vorm van drama, komedie, romantiek en satire⁵. Deze beeldcultuur roept om meer aandacht voor kijkvaardigheden, ook in het geschiedenis-onderwijs.

Daarmee is niet gezegd dat het gebruik van een speelfilm om uitsluitend te motiveren en inleving in het verleden te bevorderen niet zou mogen.

Leerlingen hebben vaak een zo beperkte voorstelling van een bepaalde tijd, dat een op sommige punten weinig accurate voorstelling door een speelfilm nog altijd aanzienlijk acceptabeler is dan wat ervóór aanwezig was. Maar beter is het natuurlijk die leerling uiteindelijk wel duidelijk te maken met welke technieken speelfilms een eigen wereld scheppen en producten zijn van mensen met geld, ambities of Vietnamsyndromen.

Nixon

Het fragment dat ik gebruikte, komt uit de film *Nixon* (1996) van Oliver Stone. Voorjaar 2004 op DVD te koop voor € 5,99. De scène begint op ca. 1.30 uur en duurt ca. 6 minuten.

Korte beschrijving:

Washington, de nacht voor een grote demonstratie van jongeren tegen het Vietnambeleid. In het Witte Huis vraagt Nixon (Anthony Hopkins) zich af waarom de jeugd hem zo haat. Hij rijdt, begeleid door alleen zijn assistent, naar het Lincoln Memorial en raakt daar in gesprek met een groep jongeren. Vervolgens rijdt hij weer weg en volgt er een snelle sequentie van beelden die uiteindelijk overgaat in originele beelden van de geplande demonstratie.

De analyse gaat in vijf stappen.

Stap 1: Het gaat hier om primaire reacties. Wat zien leerlingen zelf, wat valt hen op? Dat hoeven niet alleen cognitieve zaken te zijn, het mag ook iets vaags zijn als gevoel ('wat een rare man, die Nixon').

De antwoorden zullen zeer verschillen. Afgezien van culturele, politieke en sociale factoren – zeg maar 'standplaatsgebondenheid' van de leerling, is zeker ook voorkennis een factor van belang.

Stap 2: Is een kijker/de leerling in staat datgene wat hij ziet ook te beoordelen op feitelijkheid? Met *ficte* wordt bedoeld dat de aard van het genre (film) soms vraagt om vervormingen of vereenvoudigingen van het verleden, b.v. door bepaalde zaken/personen weg te laten of samen te voegen. Waarschijnlijk zullen veel opvallende aspecten van de scène moeilijk te beoordelen zijn. Vandaar stap 3.

Stap 3: Er wordt een schriftelijke bron aangeboden om te onderzoeken of we betere uitspraken kunnen doen over de betrouwbaarheid van wat in de scène te zien is of van de scène op zich. Uiteraard dient dan ook beoordeeld te worden in hoeverre de schriftelijk bron betrouwbaar is. Er zullen enkele belangrijke verschillen geconstateerd worden en stap 4 is nodig om meer inzicht te krijgen.

Stap 4: Door een aantal puntanalyses met 'stills' kan worden vastgesteld in welke mate de makers van de film hebben geprobeerd met selectie van beeld en geluid, montage, camerahoek en camera-instelling hun mening/visie te benadrukken. Dit onderdeel wordt aangevuld met stap 5.

Puntanalyse 1:

Camera-instelling en montage:

- Lincoln als geweten der natie: vogel- en kikkerperspectief van camera aan begin, portret aan eind.
- Verband tussen Amerikaanse Burgeroorlog en Vietnam (telkens individuele soldaat en groep)
- Muziek op achtergrond: de eerste tonen van de *Battle Hymn of the Republic* (1862)

Puntanalyse 2:

Twee beroemde 'beelden' van de oorlog in Vietnam, via 'constructieve montage' opgenomen in de film, d.w.z. als contrasterende commentaren van de regisseur op de inhoud van de scène:

- bewegend beeld van zelfverbranding door Quan Duc
- stilstaand beeld van vluchtende Kim Phuc

Puntanalyse 3:

De combinatie van tekst, acteerpretatie en camera-instelling. Het Amerikaanse systeem als een wild dier: Nixon ontkent het niet, ondersteund door een veelbetekenende blik en een 'full- close up' door de camera.

Stap 5: De identiteit van de maker moet worden vastgesteld. Daartoe wordt een stukje van een biografie op internet aangeboden. Hoewel de biografie als secundaire bron uiteraard ook maar een visie geeft op de maker, bevat hij ook een belangrijk feit: de auteur is een Vietnamveteraan die een *tour of duty* heeft gedaan.

Op basis van alle gegevens kan er nu een discussie volgen over de stelling: Het getoonde fragment is een stukje Vietnamsyndroom in beeld. Een voorbeeldantwoord is niet te geven; het gaat om de argumenten. ■

7.3 Een nationaal trauma

In de vs werd de Vietnamoorlog in de jaren zeventig een nationaal trauma. Het rijkste land ter wereld met de sterkste defensiemacht had voor het eerst in zijn geschiedenis een oorlog verloren.

Aan de Tweede Wereldoorlog hadden de Amerikanen het imago van 'bevrijder' ontleend. Hoewel ook de Vietnam-oorlog aanvankelijk in het licht van de verdediging van westerse waarden als 'vrijheid' en 'democratie' werd geplaatst, leidden de onthullingen in de pers en de schokkende beelden op televisie ertoe dat velen zich afvroegen of, gezien de militaire middelen die het Amerikaanse leger inzette, nog wel van een 'gerechtvaardigde strijd' gesproken kon worden. In 1975 toen Noord-Vietnamese troepen haast zonder slag of stoot het Zuiden veroverden, bleek dat de Amerikaanse strijd in Vietnam ook nog zinloos was geweest.

Veel teruggekeerde Vietnamveteranen konden hun oorlogservaringen nauwelijks verwerken, voelden zich vaak onbegrepen en niet in staat hun oude leven weer op te pakken. Het samenstel van psychosociale en fysieke klachten waaraan zij leden, werd het **Vietnam-syndroom** genoemd en was lange tijd slecht bespreekbaar in de Amerikaanse samenleving. Verwerking van het trauma kwam in de jaren tachtig op gang. Dit bleek onder andere uit de vele films waarin de oorlog een rol speelde. In 1982 werd in Washington het 'Vietnam-Memorial' onthuld. Dit monument neemt sindsdien een centrale plaats in bij herdenkingen. Tot op de dag van vandaag houdt de oorlog veteranen en hun organisaties bezig.

Paragraaf 7.3 uit de stofomschrijving. Foto: herdenkingsbijeenkomst van Vietnamveteranen.

Noten

- 1 P. Seixas, "Sweigen! die Kinder! Or, does postmodern history have a place in the schools?" in: Stearns P.N., Seixas P. & Wineburg, S. (Ed.). *Knowing, teaching & learning history. National and international perspectives* (New York / London 2000) 19-37.
- 2 J.M. Peters, *Het bezielde beeld. Inleiding in de filmmontage* (Amsterdam 2003).
Chris Vos, *Bewegend verleden. Inleiding in de analyse van films en televisieprogramma's* (Amsterdam 2004).
- 3 J. van Kempen, *Geschreven op het scherm. Een methode van filmanalyse* (Utrecht 1995) 135-143.
- 4 R.A. Rosenstone, *Visions of the past: the challenge of film to our idea of history* (Cambridge Mass. 1995).
- 5 G.R. Edgerton & P.C. Rollins, *Television histories. Shaping collective memory in the media age* (Lexington 2001).
S. Wineburg, *Historical thinking and other unnatural acts. Charting the future of teaching the past* (Philadelphia 2001).

Leerlingenmateriaal bij de speelfilm 'Nixon'

Stap 1.

Je ziet een scène uit een film over de Amerikaanse president Nixon.

Vragen:

- A. Wat zijn voor jou de drie opvallendste gegevens of indrukken?
- B. Waarom zijn die opvallend?

Stap 2.

Probeer de drie antwoorden van stap 1 in één van de volgende categorieën te plaatsen.

Categorie I: Historische feiten (algemeen aanvaard / 'objectiviteit')

- A. *gebeurtenissen* (waarheidsgetrouwe weergave op plaats en in tijd)
- B. *personen* (waarheidsgetrouwe weergave van handelingen en karakter)

Categorie II: Geen historische feiten (niet algemeen aanvaard / 'subjectiviteit')

- A. *fictie* (verzinsels / weglatingen in dienst van scenario of genre)
- B. *fouten* (vergissingen van regisseur/scenarioschrijver e.a.)
- C. *meningen*

Stap 3.

Gebruik de tekstbron. Lees eerst de inleiding en beoordeel de aard van de bron.

Vragen:

- A. Welke gegevens of indrukken die je bij stap 2 hebt ingedeeld zou je op basis van deze bron in een andere categorie indelen? In welke categorie en waarom?
- B. Welke (andere) verschillen tussen filmfragment en tekstfragment zijn je opgevallen?

Stap 4.

Drie belangrijke conclusies uit het voorgaande onderzoekje kunnen zijn:

- 1. De scène is niet volledig verzonnen.
- 2. In de film vergelijkt Nixon zijn rol in de oorlog in Vietnam met de rol van Lincoln in de Amerikaanse Burgeroorlog. Die vergelijking is in de tekstbron niet terug te vinden.

3. In de film geeft Nixon toe dat het Amerikaanse politieke systeem wordt bedreigd door het Beest ('de maffia, de CIA, die klootzakken in Wall Street'). In tekstbron staat een andere benadering. Nixon spoort de jongeren aan geen afkeer te krijgen van het systeem: 'Bedenk, dit is een grote natie, ondanks al zijn fouten'.

Nu volgt een onderzoek naar de audiovisuele verbeelding en naar de maker(s). We zoeken eerst naar meningen van de regisseur zoals die tot uiting komen in beeld en geluid. Denk hierbij aan de volgende dingen:

- een bepaalde manier van acteren door hoofd- en bijrolspelers
- een bepaalde manier van filmen (locatie, perspectief, camera-instelling)
- een bepaalde montage van beelden
- een bepaalde selectie in verhaal, beeld, geluid
- een bepaalde combinatie van beeld en tekst
- een bepaalde combinatie van beeld en geluid

Houd de conclusies in gedachten en probeer de drie nu volgende momenten in de scène te analyseren op audiovisuele kenmerken. Bekijk de beelden (stills). Beantwoord steeds de volgende vragen:

- A. Welke mening geeft de regisseur hier met audiovisuele middelen over het onderwerp de Verenigde Staten en de oorlog in Vietnam?
- B. Leg uit waarop je je antwoord bij A. baseert.

Stap 5.

Lees de onderstaande tekst uit een biografie over de regisseur van 'Nixon'.

Oliver Stone (New York 1946 -)

In 1967 voelde Stone zich afgewezen en was hij teleurgesteld over de loop die zijn leven nam. Hij besloot zich aan te melden bij het leger van de Verenigde Staten met het speciale verzoek aan het front dienst te doen. Bij zijn aankomst in september 1967 werd hij geplaatst bij de 25^e Infanterie Divisie vlakbij de Cambodjaanse grens. Het viel Stone op dat de situatie in Vietnam totaal anders was dan tijdens zijn laatste bezoek enkele jaren

daarvoor. Dezelfde mensen die eerst de Amerikaanse troepen hadden verwelkomd toonden nu extreme vijandigheid.

Aanvankelijk werd hij gedreven door de gedachte te vechten voor de rechten van het volk, maar Stone realiseerde zich al na een dag aan het front dat zijn besluit om in het leger te gaan overhaast en dom was geweest. Niemand wilde vechten, iedereen wilde alleen maar overleven en naar huis.

Na twee weken van Stone's Tour of Duty (die 15 maanden duurde) werd hij in een hinderlaag gelokt door drie NVA-soldaten en in de nek geschoten. Gelukkig overleefde hij het.

Stone, net als vele andere soldaten destijds, verloor zijn gevoel voor wat goed en fout was. Vele dorpen werden in brand gezet en veel mensen werden gedood. Voor de soldaten was dat dan een gewone dag in de oorlog.

Veel van Stone's ervaringen werden in de film *Platoon* verwerkt.

Stone was het slachtoffer van nog meer verwondingen. Hij had verwondingen door granaatscherven in zijn been en achterste. Ook kreeg Stone allerlei onderscheidingen, onder meer één voor buitengewone moed tijdens gevechtshandelingen. Hij kreeg een *Bronze Star* en een *Purple Heart*...

In 1968 keerde Stone terug naar de Verenigde Staten. In een staat van verwarring en spijt vertrok hij naar Mexico. Bij zijn terugkeer in de Verenigde Staten werd hij gepakt met twee ons marihuana en in de gevangenis gegooid. Uiteindelijk vond hij de moed zijn vader te bellen om hem vrij te krijgen, maar hij besefte dat hij zijn leven moest beteren.

Vragen:

- A. Welke gegevens uit de biografie van Oliver Stone zijn van belang om zijn bedoeling met de getoonde scène te begrijpen?
- B. Lees stukje 7.3 van de stofomschrijving en beargumenteer nu op basis van al je gegevens of je het met de volgende stelling wel of niet eens bent:

Het getoonde fragment is een stukje Vietnamsyndroom in beeld.

Stills uit 'Nixon'

Puntenanalyse 1

1

2

3

4

5

6

7

Puntenanalyse 2

1

2

3

4

5

6

Puntenanalyse 3

1

2

3

4

5

6

Tekstbron bij stap 3

De onderstaande tekst is letterlijk overgenomen uit een biografie van Richard Nixon, geschreven door de bekende Amerikaanse hoogleraar/historicus Stephen Ambrose (1936-2002). Ambrose schreef zo'n twintig boeken over de Amerikaanse politiek in de twintigste eeuw. Daarnaast was hij betrokken bij tv- en film-producties. De serie *Band of Brothers* was gebaseerd op zijn gelijknamige boek en hij was historisch adviseur van Steven Spielberg bij diens film *Saving Private Ryan*.

De in de tekst beschreven scène speelt zich af op zaterdag 9 mei 1970. Ambrose baseert zijn verhaal hier grotendeels op de memoires van Richard Nixon en verwijst verder naar boeken van een journalist en een tekstschrijver van Nixon.

Nixon was na de nieuwsconferentie veel te opgewonden om te gaan slapen. Tussen 22.35 en 1.55 uur voerde hij meer dan veertig telefoongesprekken met vrienden en medestanders in heel het land. Hij sliep ongeveer een uur en begon om 3.24 uur aan een nieuw belondje. Hij legde een plaat op de platenspeler. Manolo Sanchez hoorde de muziek en kwam binnen om te vragen of de president thee of koffie wilde.

Nixon stond bij het raam en keek naar kleine groepjes studenten die zich verzamelden op het veld voor het Washington Monument voor de protestmars later op de dag. Nee, hij wilde niets. Nixon merkte op dat het Lincoln Memorial 's nachts een van de mooiste plekken was. 'Laten we er nu naar gaan kijken', zei hij plotse-ling.

Tor ontzetting van de geheime dienst verschenen de president en zijn assistent ineens op de laan. Nixon vroeg om een auto en verzocht de chauffeur om hem naar het Lincoln Memorial te brengen. Hij beklom de trappen met Manolo aan zijn zijde. Nadat hij de inscripties had gelezen, liep hij op een groep van acht studenten af in de hal, stelde zichzelf voor en schudde handen. Enkele studenten zeiden dat ze

Nixons nieuwsconferentie niet hadden gehoord. Hij zei dat dat jammer was, omdat hij had uitgelegd dat zijn doelen in Vietnam dezelfde waren als die van hen, 'het doden van mensen stoppen, de oorlog beëindigen en vrede stichten.' Zijn bedoeling was niet om Cambodja binnen te trekken, maar juist om uit Vietnam weg te gaan. Nixon sprak de hoop uit dat de studenten hun afkeer van de oorlog niet zouden laten uitmonden in een bittere haat tegen het hele systeem.

De studenten gaven geen antwoord, een beetje verwonderd door al deze presidentiële aandacht en uitgeput na een hele nacht rijden.

Nixon probeerde een ander benadering. 'Ik weet dat de meesten van jullie mij een klootzak vinden' (s.o.b. = Son of a bitch), zei hij, 'maar weet dat ik precies begrijp hoe jullie je voelen'. Hij bracht in herinnering dat, toen hij hun leeftijd had, de Britse premier Chamberlain terugkwam uit München met de mededeling dat hij vrede had bereikt. Als een goede Quaker had Nixon geconcludeerd dat Chamberlain 'de grootste man in leven' was en dat Churchill, Chamberlains criticaster, 'een gek'. Maar later bleek dat Churchill gelijk had en dat Chamberlain fout zat.

Nog steeds geen antwoord. Nixon probeerde het opnieuw. Hij spoorde de studenten aan om te reizen nu ze jong waren, zonodig geld te lenen, anders waren ze te oud en konden ze er niet meer van genieten. Zo kwam hij op een van zijn geliefde thema's en vertelde waar ze naar toe konden gaan: naar het westen, om de indianen te zien, en naar Californië. Hij beschreef de kust bij San Clemente, 'het mooiste surfgebied ter wereld'. Het was gesloten geweest voor het publiek vanwege de marinebasis vlakbij, maar Nixon had een deel laten openen als onderdeel van zijn 'milieuprogramma'. Nadat ze Californië hadden gezien, zo vervolgde Nixon, moesten ze overzee gaan. 'Europa is aardig', zei hij, 'maar het is eigenlijk een oudere versie van Amerika'. Het was een

bezoek waard, maar Azië was beter. Hij zei te hopen tijdens zijn regering nog eens naar China te gaan. Ze moesten ook India en Aziatisch Rusland niet vergeten.

De groep rond de president was langzaam aangegroeid van acht tot zo'n dertig studenten. Een van de nieuwkomers onderbrak Nixons verhaal en zei: 'ik hoop dat u zich realiseert dat wij bereid zijn te sterven voor datgene waar wij in geloven'. Nixon antwoordde dat dat zeker zo was en dat, toen hij van hun leeftijd was, bereid was hetzelfde te doen en nog steeds. Het ging er echter niet om te sterven voor waar je in geloofde, maar om ervoor te kunnen leven. Hij ging verder met zijn wereldreis. Praag en Warschau waren mooier dan Moskou.

'We zijn niet geïnteresseerd in hoe Praag eruit ziet', onderbrak een student hem, 'we zijn geïnteresseerd in het soort leven dat we in de Verenigde Staten opbouwen'. Nixon was het daar mee eens, en kwam terug op zijn milieuprogramma. Hij sprak over mensen en over de behoefte aan wederzijds begrip en ging door op 'spirituele honger' die, zo zei hij, ieder van ons heeft wat, uiteraard, een groot mysterie is geweest sinds het begin der tijden.

De ochtend gloorde. De zon klom over het Washington Monument. Nixon draaide zich om naar enkele zojuist gearriveerde studenten, schudde nog wat handen en vroeg waar ze vandaan kwamen. Een meisje antwoordde: Syracuse Universiteit. Nixon prees het footballteam van Syracuse. Vervolgens daalde hij af naar zijn wagen, waar hij zei de frustratie en woede van de studenten te begrijpen en waar hij opnieuw de hoop uitsprak dat hun verzet niet zo uitmonden in blinde haat. 'Bedenk, dit is een grote natie, ondanks al zijn fouten', zo stelde hij, waarna hij in zijn wagen stapte en wegreed.

Uit: Stephen E. Ambrose, *Nixon: the Triumph of a Politician 1962-1972* (3 delen; Londen e.a. 1989) deel II, 354-356.

TOEN HEMEL & AARDE VAN PLAATS VERWISSELDEN

Kleioskoop

JAN VAN OUDHEUSDEN

Vietnam-oorlogs- films van a tot z

*'In oorlogen, meer dan waar elders in de wereld
gebeuren de dingen anders dan hoe men het verwacht,
en zien er van dichtbij anders uit dan van een afstand.'*

Karl von Clausewitz

Tientallen speelfilms zijn er in de afgelopen 35 jaar gemaakt met de Vietnamoorlog als thema. Het aanbod is uiterst divers. Sommige films – zoals *'Born on the Fourth of July'* – speelden een belangrijke rol in het verwerkingsproces van Amerika's trauma. Andere waren puur gericht op effectbejag. Films als *'Rambo'* of *'The Green Berets'* verdedigden juist de oorspronkelijke Amerikaanse missie, de wereld vrijwaren van communistische agressie.

Met het bijgaande alfabetische overzicht wil ik de Kleio-lezer een zo volledig mogelijk rijtje van Vietnam-films aanbieden. Maar geen kwaliteitsindicaties in de vorm van sterren of punten: de lezer acht ik zeer wel zelf tot oordelen in staat.

1969 (1988) van Ernest Thompson
Kiefer Sutherland is geweldig als de gevoelige jongen die tegen de oorlog is. Een verhaal over moeilijke tijden en moeilijke relaties. Twee jongens in een bekrompen stadje: terwijl de een dienst neemt in Vietnam, gaat de ander in de oppositie. Met o.a. Robert Downey jr, Kiefer Sutherland, Bruce Dern, Mariette Hartley en Winona Ryder.

Air America (1990) van Roger Spottiswoode
Mel Gibson speelt een non-conformistische piloot. Robert Downey jr is zijn jonge maatje. Ze raken in de Vietnamoorlog betrokken bij opium-smokkel. Een van de weinige komedies over de oorlog, gebaseerd op het boek *Stars* van Christopher Robbins. Met o.a. Mel Gibson en Robert Downey jr.

L'Amant (1991) van Jean-Jacques Annaud
Verfilming van de autobiografische bestseller van Marguerite Duras. Het verhaal over een Frans meisje, geboren in Indo-China, dat

zich noch bij haar familie, noch op school in Saigon thuis voelt. Zij begint een romance met een welgestelde Chinees. Oogstrelende fotografie en prikkelende liefdesscènes, bij schitterende teksten, buiten beeld gelezen door Jeanne Moreau. Met o.a. Jane March, Tony Leung en Frédérique Meiniger.

Apocalypse Now (1979) van Francis Ford Coppola

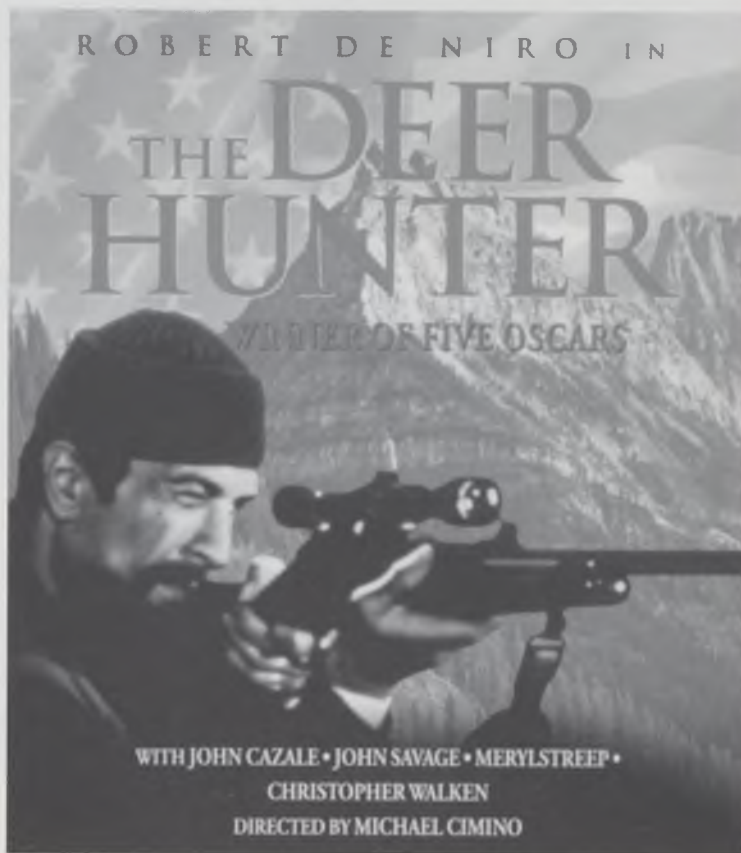
In opdracht van de CIA moet een kapitein (Sheen) in het geheim een kolonel (Brando) opsporen in de jungle van Vietnam. Naarmate hij verder doordringt in de rimboe, wordt hij steeds meer geconfronteerd met de misdadige handelingen van de Amerikanen. Brando is voor hem het levende bewijs van de beestachtigheid van de oorlog. Een visueel sublieme nachtmerrie, volgens velen de beste Vietnamfilm. Gebaseerd op het boek van Joseph Conrad, *Heart of Darkness*. Met o.a. Martin Sheen, Robert Duvall en Marlon Brando.

Birdy (1984) van Alan Parker

Deze film, gebaseerd op William Whartons gelijknamige roman, handelt over vele dingen: vriendschap, oorlog en vogels. In een trieste buurt in Philadelphia ontmoeten twee jonge mensen elkaar. De een (Cage) is van het sportieve type. De andere (Modine) is geobsedeerd door vogels. Dan komt de oorlog. Cage komt verminkt terug, Modine psychisch getraumatiseerd. Hij denkt dat hij een vogel is. Schitterend spel van beide hoofdrolspelers Nicolas Cage en Matthew Modine.

Born on the Fourth of July (1989) van Oliver Stone

Aangrijpend drama naar het autobiografische verhaal van rolstoelveteraan Ron Kovic (Cruise), oorspronkelijk een patriot voor God en Vaderland, eenmaal terug uit Vietnam een verwoed anti-oorlogsactivist. Veel realistische beelden afgewisseld met tv-journaals e.d.. Deze film, de tweede van Oliver Stones Vietnamtrilogie na *Platoon*, had een grote impact in Amerika. Met o.a. Tom Cruise, Willem Dafoe, Caroline Kava en Raymond J. Barry.

The Boys in Company C (1978) van Sidney J. Furie

Oppervlakkig product over rekruten die worden opgeleid en ter plaatse worden ingezet. Officieren zijn grote domkoppen en het hele leger is één grote, verslaafde bende. Ze besluiten het front te ontvluchten. Goed en kwaad zijn zo duidelijk gescheiden, dat de film ongeloofwaardig overkomt. Met o.a. Stan Shaw en Andrew Stevens.

A Bright Shining Lie (1998) van Terry George

Luitenant-kolonel John Paul Vann was één van de eerste Amerikanen die in Vietnam als adviseur werkte. Hij vervulde zijn missie als marinier zelfverzekerd en met een haarscherpe visie, hoewel hij zijn mening niet onder stoelen of banken stak. Na tien jaar strijd stapte hij uit het leger. Later keerde hij als burger terug naar Vietnam, het land waar hij van was gaan houden. Juist op het moment dat de zwaarste klappen voor de Vietnamese nog moesten komen.

Een keiharde realistische oorlogsfilm, gebaseerd op de gelijknamige biografie van John Paul Vann, van de hand van journalist Neil Sheehan. Met o.a. Bill Paxton.

Casualties of War (1989) van Brian de Palma

Een soldaat kijkt hulpeloos toe terwijl zijn kameraden een Vietnamees meisje verkrachten. Later slaagt hij erin de leden van zijn peloton voor het gerecht te krijgen. Surrealistische beeldmontages tonen mensonterende taferelen. Gebaseerd op een krantenartikel. Met o.a. Michael J. Fox en Sean Penn.

Cease Fire (1984) van David Nutter

Een veteraan lijdt onder de vertraagde gevolgen van een oorlogsyndroom, dat veroorzaakt werd door een afschuwelijk voorval. Pas als een kameraad zelfmoord pleegt geeft hij toe dat hij ergens aan lijdt. Naar het toneelstuk van George Fernandez, *Vietnam Trilogy*. Met o.a. Don Johnson en Lisa Blount.

Coming Home (1978) van Hal Ashby

Met idealisme trekt Dern ten strijde naar Vietnam, terwijl zijn vrouw (Fonda) in een hospitaal gaat werken. Hier ontmoet ze een half-verlamde soldaat (Voight). Dankzij elkaar leren zij zichzelf beter kennen. Als Dern terugkeert, zijn de poppen aan het dansen. Typisch Amerikaans melodrama, met de zinloosheid van de oorlog als thema. Met o.a. Jane Fonda, Jon Voight en Bruce Dern.

The Deer Hunter (1978) van Michael Cimino

Drie patriottische metaalarbeiders uit Pennsylvania vertrekken naar Vietnam, gebroederlijk zoals ze steeds op jacht gingen. Ze belanden in de gruwelijkheid van de oorlog. Die ervaring laat sporen na, waaraan ze kapot gaan. Een van de eerste en nog altijd meest controversiële Vietnamfilms. Met o.a. Robert De Niro, John Cazale, John Savage, Christopher Walken en Meryl Streep.

Distant Thunder (1988) van Rick Rosenberg

Een Vietnamveteraan die zich met anderen in de bergen had verstopt, komt tevoorschijn wanneer een vriend zelfmoord pleegt. Hij probeert zich aan de maatschappij aan te passen door een baantje en de kennismaking met de zoon die hij nooit kende. Met o.a. John Lithgow, Ralph Macchio en Kerrie Keane.

First Blood (1982) van Ted Kotcheff

Wanneer een Vietnamveteraan (Stallone) in een klein bergstadje arriveert, komt hij in de clinch met de autoritaire sheriff (Dhenny) en zijn sadistische trawanten. Wanneer ze hem tergen, komt zijn traumatische oorlogsverleden boven. Verblind door woede maakt hij amok in het rustige stadje. Eerste van drie Rambo-films, die een enorme rage veroorzaakten. In Europa uitgebracht als *Rambo*. Naar een roman van David Morrell. Met o.a. Sylvester Stallone, Richard Crenna en Brian Dennehy.

Flight of the Intruder (1991) van John Milius

Stereotiepe oorlogsfilm, gesitu-

eerd in 1972, hoofdzakelijk aan boord van een vliegdekschip met piloten die – gezien de vredesonderhandelingen in Parijs – Hanoi niet mogen bombarderen. Ze doen het toch. Naar een roman van Stephen Coonts. Met o.a. Danny Glover, Willem Dafoe, Brad Johnson en Rosanna Arquette.

Full Metal Jacket (1987) van Stanley Kubrick

Verfilming van een kort verhaal van Gustav Hasford. Een schokkend kijkje in een trainingskamp op Parris Island, en gevechtshandelingen in Vietnam. Steeds terugkerend thema van Kubrick is de onmenselijkheid. De keizerstad Hué werd er in Engeland voor nagebouwd. Met o.a. Matthew Modine, Adam Baldwin en Vincent d'Onofrio.

Gardens of Stone (1987) van Francis Ford Coppola

Op de nationale begraafplaats Arlington komen in 1969 voortdurend nieuwe graven bij. Vandaag is het de beurt aan een jonge soldaat die er steeds van droomde te vechten en te sterven voor zijn land. Deze film van de maker van *Apocalypse Now* toont een andere kant van de oorlog: die van de gesneuvelden. De opstandige Caan wordt bijgestaan door de zachtmoedige Jones. Naar een roman van Nicholas Proffitt. Met o.a. James Caan, Anjelica Huston en James Earl Jones.

Go Tell the Spartans (1978) van Ted Post

Lancaster, veteraan uit WO II en Korea, is rond 1964 militair adviseur in Vietnam en heeft zo zijn twijfels over de situatie. Hij krijgt bevel om een eenheid van slechtbewapende Vietnamezen te leiden. Ze worden door de Vietcong aangevallen en samen met een Amerikaanse korporaal stelt hij alles in het werk om zijn manschappen te redden. Naar de roman van Daniel Ford, *Incident at Muc Wa*. Met o.a. Burt Lancaster en Craig Wasson.

Going back (2001) van Sidney J. Furie

Een aantal veteranen gaat terug naar Vietnam, als reünie van de

Echo Compagnie. Eerst bezoeken ze toeristische attracties, maar weldra spelen door confrontatie met Vietnamezen de herinneringen en emoties op. Met o.a. Casper van Dien en Carre Otis.

Good Morning, Vietnam (1987) van Barry Levinson

Een van de beste Vietnamfilms, vanwege de mix van humor en compassie. De echte Adrian Cronauer was een dienstplichtige deejay bij de parate hap in Saigon in 1965. Een buitenbeentje die het beste voorhad met de Vietnamese bevolking. Hij werd verliefd op een plaatselijke schone, wier broer betrokken was bij de activiteiten van de Vietcong. Robin Williams (als Cronauer) draagt de film. Zijn radiomakerij wordt afgewisseld door hits uit die tijd. Ruzie met zijn superieuren kan niet uitblijven. Met o.a. Robin Williams, Forest Whitaker en Tung Thanh Tran.

The Green Berets (1968) van John Wayne

Ook als je de politieke verwikkelingen buiten beschouwing laat, had deze 'rechtse' knipoog naar de Special Forces, met veel clichés, genoeg absurde situaties om iedereen aanstoot te geven. Aan het einde gaat zelfs de zon onder in het oosten. Havik John Wayne, als super-cowboy rolmodel voor ultra-patriottische jongens, was zelf nooit soldaat. Met o.a. John Wayne, David Janssen en Aldo Ray.

Green Dragon (2001) van Timothy Lin Bui

Rond de val van Saigon in 1975 kwamen zo'n 100.000 Vietnamese vluchtelingen naar de VS. Oorspronkelijk werden ze gehuisvest in kampen in de woestijn. Het dagelijks leven in zo'n kamp staat centraal in deze film. Veel aandacht voor hoe ontheemden zich voelen, en sympathie jegens Vietnamezen in hun ellende. Met o.a. Patrick Swayze en Forest Whitaker.

Hamburger Hill (1987) van John Irvin

Koele, klinische en soms wat prekerige reconstructie van een slachtpartij in Vietnam. Troepen van de

101ste luchtlandingsdivisie leveren een strijd op leven en dood om een heuvel. Authentieke gevechtsscènes, maar weinig emotie. Nieuw is het element van spanning tussen blanke en zwarte soldaten. Met o.a. Michael Dolan, Anthony Barrile en Michael Patrick.

The Hanoi Hilton (1987) van Lionel Chetwynd

Hoe Amerikaanse krijgsgevangenen overleven in Hoa Lo, een van de beruchtste gevangenissen. Goedbedoeld, maar clichématig uitgewerkt. Rechtse retoriek als in *Rambo*. Vietnamezen zijn monsters. Met o.a. Michael Moriarty, Aki Aleong en Paul Le Mat.

Heaven and Earth (1993) van Oliver Stone

Na *Platoon* en *Born on the Fourth of July* de derde Vietnamfilm van de eigengereide Stone. Ditmaal staat de lijdensweg van de Vietnamezen centraal. Stone behandelt veertig jaar uit het leven van Le Ly Hayslip; hoe zij als kind opgroeide, gemarteld werd door Zuid-Vietnamezen en verkracht door de Vietcong, zwanger werd van een rijke man, met een Amerikaan naar de VS ontkwam, met nog een nastoot van ellende. Door haar boeddhistische levensvisie overleeft zij de 'American dream'. Met o.a. Tommy Lee Jones, Joan Chen, Haing S. Ngor en Hiep Thi Le.

In Country (1989) van Norman Jewison

Een meisje vecht om de waarheid te kennen over haar vader die sneuvelde in Vietnam, voordat zij geboren was. Naar een roman van Bobbie Ann Mason. Met o.a. Emily Lloyd, Bruce Willis, John Terry en Joan Allen.

Indochine (1991) van Régis Wargnier

Een geschiedenis van menselijke relaties in de Franse kolonie Indo-China in de jaren dertig, tegen de achtergrond van ontwakend nationalisme. Eliane (Deneuve) leidt een rubberplantage, waar de inheemsen als koelies werken. Zij voedt de dochter op van haar omgekomen vriendin, een inlandse prinses. De komst van een jonge marinier brengt

het zekere bestaan aan het wankelen. Spectaculaire opnamen van een verbijsterend mooi land. Met o.a. Catherine Deneuve, Vincent Perez en Jean Yanne.

The Iron Triangle (1989) van Eric Weston

De oorlog gezien door de ogen van 'de vijand'. Een Amerikaanse officier wordt door jonge Vietcong-strijders gevangen genomen, maar zodra een officiële communistische functionaris uit Hanoi de gevangene opeist, werken de soldaat en de Vietnamezen samen om te overleven. Waar gebeurd verhaal, op basis van dagboek aantekeningen. Met o.a. Beau Bridges, Haing S. Ngor en Liem Whatley.

Jacknife (1989) van David Jones

Een Vietnamveteraan ontmoet een oude kameraad die bemoederd wordt door zijn zus en die lijdt aan het schuldgevoel de oorlog te hebben overleefd. Er bloeit een romance tussen de veteraan en de zus, waardoor de kameraad zijn houvast dreigt te verliezen. Naar het toneelstuk *Strange Snow* van Stephen Metcalfe. Met o.a. Robert De Niro, Ed Harris en Kathy Baker.

Jacob's Ladder (1990) van Adren Lyne

Een veteraan ontdekt dat hij in Vietnam ongewild voorwerp was van een medisch experiment. Wat heeft het leger met hem uitgespookt? Hallucinerende film vol beklemmende scènes. Met o.a. Tim Robbins, Elizabeth Pena en Danny Aiello.

The Lost Command (1966) van Mark Robson

Een militair uit een eenvoudige Baskische boerenfamilie aanvaardt het commando over een stel losgeslagen para's. Bij Dien Bien Phu lijden zij manmoedig de nederlaag, waarna ze de strijd in Algerije voortzetten. Met o.a. Anthony Quinn, Alain Delon en George Segal.

The Lover zie l'Amant

Missing in Action (1984) van Joseph Zito

Routineuze actiefilm zonder his-

torische grond. Amerikaanse kolonel is ervan overtuigd dat er nog landgenoten gevangen zitten in Vietnam. Samen met een andere Vietnamveteraan dringt hij diep door in de jungle voor een geslaagde bevrijdingsactie. Dan stuiten ze op de vijand, die ze genadeloos afmaken. Sadistische beelden en een duidelijke boodschap: met dit soort Rambo-types was de oorlog nooit verloren. Met o.a. Chuck Norris, M. Emmett Walsh en James Hong.

Off Limits (1988) van Christopher Crowe

Onderzoek naar de moord op zes prostituees in Saigon in 1968. Het spoor leidt naar een Amerikaanse officier. Het onderzoek wordt van hogerhand tegengewerkt. Broeierige sfeer van de oorlog wordt voelbaar. Met o.a. William Dafoe, Gregory Hines en Amanda Pays.

Operation Dumbo Drop (1995) van Simon Wincer

Oppervlakkige komedie maar wel gebaseerd op een waar gebeurd verhaal uit het jaar 1968: een olifanten-transport van 200 mijl naar een Vietnamees dorp door Amerikaanse troepen. Met o.a. Danny Glover en Ray Liotta.

Path to War (2002) van John Frankenheimer

Van de maker van *The Manchurian Candidate*. Thema is nu eens niet de rauwe realiteit in de jungle van Vietnam, maar de politieke besluitvorming in Johnsons staf. De film stelt adviseur Clark Clifford (Sutherland) tegenover defensie-minister Robert McNamara (Baldwin), en president L.B. Johnson (glansrol van Gambon) die er ongemakkelijk tussen zit: de besluiten raken de levens van honderdduizenden. Met o.a. Michael Gambon, Donald Sutherland en Alec Baldwin.

Platoon (1986) van Oliver Stone

Eerste deel van Vietnam-trilogie van Vietnamveteraan Oliver Stone. Kerels uit alle delen van de VS bevinden zich in de hete, vochtige jungle. Het peloton staat onder leiding van een tweetal sergeanten, de ene (Berenger) een onverschillige, rauwe bonk; de andere (Dafoe) een

OP ZOEK NAAR VREDE

Het vervolg op TOEN HEMEL EN AARDE OM HAARS VERWISSELDEN

Uit de film 'Heaven and Earth' van Oliver Stone, gebaseerd op de twee boeken van Le Ly en James Hayslip.

humane vent die iedereen fair wil behandelen, inclusief de vijand. Magistrale film met virtuoos geënsceneerde gevechtsscènes; zenuwslopende kijk op het oorlogsgeweld. Met o.a. William Dafoe, Tom Berenger, Charlie Sheen en Forest Whitaker.

Purple Hearts (1984) van Sidney J. Furie

Marinedokter wordt verliefd op verpleegster in Vietnam. Een van de weinige love stories in de Vietnamoorlog, maar te veel driestuiversroman om te overtuigen. Met o.a. Ken Wahl en Cheryl Ladd.

The Quiet American (2002) van Philip Noyce

Saigon 1955. Tom Fowler (Caine), een cynische Britse oorlogscorrespondent, wordt ondervraagd over de dood van een jonge Amerikaanse diplomaat Alden Pyle. Fowler heeft hem goed gekend, niet alleen omdat Pyle op het punt stond met Fowlers ex-vriendin te trouwen. Pyle was in Vietnam met een geheime missie. Gebaseerd op Graham Greenes roman uit 1955. De overgang van de Franse naar de Amerikaanse bemoeienis met Vietnam vormt de politieke achtergrond. In 1958 heeft Joseph Man-kiewicz de roman van Greene al eens verfilmd. Nu met o.a. Michael Caine, Do Thi Hai en Brendan Fraser.

Some Kind of Hero (1982) van Michael Pressman

Een zwarte Vietnamveteraan (Pryor) kan op een aantal verrassingen rekenen als hij na zes jaar krijgsgevangenschap thuiskomt. Zijn vrouw wil hem laten vallen, het leger wil niets meer van hem weten en de maatschappij wil alleen maar vergeten. Gebaseerd op een roman van James Kirkwood. Met o.a. Richard Pryor, Margot Kidder en Ray Sharkey.

Taxi Driver (1976) van Martin Scorsese

Man (Robert de Niro) komt terug uit Vietnam met chronische slapeloosheid; als taxichauffeur observeert hij de nachtelijke troosteloosheid van New York. De Niro in een geniale

rol van waarnemer van een afdaling naar de hel. Hij draait helemaal door als hij New York met Vietnam verwart. Eerste film met als thema de dolgedraaide Vietnamveteraan. Met o.a. Robert de Niro, Cybill Shepard en Jodie Foster.

Three Seasons (1999) van Tony Bui

Hoewel deze film werd aangekondigd als 'de enige Amerikaanse film die helemaal in Vietnam gemaakt is', is er weinig Amerikaans aan. Centraal staat de toewijding van de Vietnamese bevolking tot de eigen cultuur. Drie levensverhalen zijn met elkaar verbonden: dat van Kien An, die in een sanatorium lotusbloemen plukt; dat van de schuchtere, poëtische Dao; en dat van de riksharijder Hai. Ex-marinier James Hagar (Keitel) is op zoek naar zijn Vietnamese dochter. Met o.a. Ngoc Hiep Nguyen, Manh Cuong Tran, Don Duong en Harvey Keitel.

Tigerland (1999) van Joel Schumacher

Een low budget film van *good old* Joel Schumacher, deels geïnspireerd op de Deense Dogma-95 cineasten. De film speelt zich geheel af in de VS. In tegenstelling tot de geijkte Vietnamfilms gaat het hier louter om de angsten en morele dilemma's die voortkomen uit het vooruitzicht te moeten doden of sterven. Bozz is een onhandelbare soldaat, veracht door zijn superieuren, die in de beslissende laatste week van het trainingsprogramma in kamp Tigerland zichzelf bewijst. Met o.a. Colin Farrell.

Uncommon Valor (1983) van Rod Amateau

Een Amerikaanse kolonel brengt de lichaamsdelen bijeen van de leden van het peloton van zijn zoon, na een mislukte uitbraakpoging van krijgsgevangenen. Op een waar verhaal gebaseerd. Bedoeld als pilotfilm voor een nooit gemaakte tv-serie. Met o.a. Gene Hackman, Robert Stack, Fred Ward en Patrick Swayze.

We were soldiers (2002) van Randall Wallace

Gibson – ook de producent – speelt luitenant-kolonel Hal Moore die zijn brigade in 1965 in een van de zwaarste gevechten leidde. Nieuwe technieken (als in *Saving Private Ryan*) zorgen voor overonderend effect. Ook aandacht voor vrouwen van de soldaten op deze missie. Gibson is een wel erg clichématige godvrezende macho. Met o.a. Mel Gibson, Madeleine Stowe, Sam Elliott en Chris Klein

Bronnen

Koen Henskens, *Vietnam en Hollywood* (Informatiemap Nijmeegse nascholingsconferentie 2004).
Mark C. Carnes (ed.), *Past Imperfect. History according to the movies*, New York 1996.
Robert Hofman's Speelfilm Encyclopedie, zesde editie, Haarlem 1995.
www.vietnamwar.com
diverse filmsites

De Vietnamese Rock Opera

BALLAD OF THE
GREEN BERETS

A STORY BY MICHAEL KENNEDY

JOOP WALHAIN

Puff, the magic dragon

Het is een Amerikaans kinderliedje. 'Little Jacky Paper' heeft een onafscheidelijk vriendje, 'Puff, the magic dragon'. Jacky vliegt rond op Puffs gigantische staart. Ze verslaan piraten. Koningen buigen voor hen. Maar hun vriendschap gaat voorbij, want 'a dragon lives forever, but not so little boys, painted wings and giant rings make way for other toys'. Puff blijft vergeten liggen in een kast.

Peter, Paul & Mary zullen tijdens de opname van het liedje in 1963 niet hebben verwacht, dat *Puff, the magic dragon*, een bitter motief zou worden in de Vietnamese Rock Opera, waarvoor Kennedy in die jaren het doek ophaalde. Het kinderliedje werd in Vietnam een hit. Puff reisde als melodietje met de troepen mee en klonk in Vietnam als een echo van thuis. Puff nam weer deel aan het spel. Uit de rook van hinderlagen dook hij op als *magic dragon*, het vuurspuwend *gunship* – voor de kenners de Lockheed AC-130 Hercules – om zijn benarde kameraadje te ontzetten. Soms zweefde Puff boven Jacky als roverachtig geluk, de *magic dragon*, die troost van de heroïne, waarmee de Vietcong zo gul was. De verwording van Jacky en Puff; Vietnam in een notendop.

Er kwamen meer argeloze liedjes in de zuiging van Vietnam terecht waardoor ze van gedaante veranderden. *Waist deep in the Big Muddy* was een folksong uit 1942 over een peloton, dat tijdens een training langs de Mississippi *knee-, waist-, neckdeep* in het drijfzand terecht komt 'and the damn fool kept yelling to push on'. Pete Seeger, op zoek naar bijna vergeten songs van de kleine Amerikanen, bracht het in 1963 uit. Het beeld van het peloton dat zich ternauwernood weer te redden terwijl de 'doorgaan, doorgaan!' brullende kapitein verzuipt, zal Kennedy en Johnson niet lekker gezezen hebben. Evergreens uit WO I en II werden van stof ontdaan en klonken als vanouds of kregen een wrange bijmaak.

Over there! Over there! Send the word, send the word over there! That the Yanks are coming...
Dit enthousiaste liedje van George Cohan bracht in 1917 heel wat vrijwilligers op de been om te dienen in de Noord-Franse loopgraven. Nu schalde het in kantines en wachtkamers van bordelen in Saigon.

Irving Berlin schreef in 1942 de musical *This is the army*. Een song eruit werd door Frank Sinatra gerecycled: 'This time, we will all make certain, that this time is the last time. We are just beginning and we won't stop winning till the world is free.'

Omineuze liedjes, tot op de dag van vandaag.

Patriottische songs

Tijdens de oorlog in Vietnam vielen heftige politieke en muzikale beleving samen als nooit tevoren. Radio, bandjes en LP's maakten de botsing van waarden en normen hoorbaar in iedere tienerkamer en loopgraaf.

Het is een illusie van Nederlandse vijftigplussers te denken dat protest-songs de sound-track van het Vietnamese drama vormden. Bob Dylans *The times, they are a-changing* en *Masters of War* hadden hun evenknie in de hier minder bekende countrymuziek, waarvan de patriotten zich meestal bedienden.

Joop Walhain is geschiedenisdocent en mede-auteur van het eindexamenkatern 'Vietnam' van Nijgh/Versluys.

In de loop van de Vietnamoorlog botsten het mooie beeld van de Amerikaanse soldaat en de realiteit steeds harder 'The American way', een schilderij uit 1944 van de beroemde reclamemaker Norman Rockwell, liet een GI zien, waarin men niet meer geloofde. Foto's en verhalen van de Vietnamoorlog spraken van een andere werkelijkheid. Ze schudden veel Amerikanen wakker uit hun zoete droom – foto's als van de vluchtende Kim Phuc, van de brandende monnik en de foto hier van de executie van een Vietcongstrijder door generaal Ngoc Loan onder de goedkeurende blik van een Amerikaanse GI, werden de nieuwe beelden van de oorlog in Vietnam, van de GI.

*'We don't smoke marijuana in Muskogee.
We don't take our trips on LSD.
We don't let our hair grow long and shaggy.
We like livin' right, bein' free.
I'm proud to be an Okie from Muskogee'*

was in 1969 het antwoord van Merle Haggard (Oklahoma) op de luidruchtige uitdaging van Woodstock. De oproep van Donovan in *Universal soldier* (Buffy Sainte-Marie) uit 1965 aan alle soldaten, waar ook ter wereld, om de wapens neer te leggen, krijgt lik op stuk in *Universal Coward* van Jan Berry. *He's the universal coward and he runs from everything,
from a giant, from a human, from an ant.
He runs from Uncle Sam,
he runs from Vietnam,
but mostly he's just running from himself.*

Eerder in 1966 had Sgt. Barry Sadler alle verkooprecords gebroken met *The ballad of the Green Berets*. Sadler was in Vietnam in een kuil met bamboespiesen gestapt. Tijdens zijn her-

stel schreef hij liedjes om zijn ergernis over de demonstraties thuis te doden. Een platenmaatschappij zag de kans. Het werd een kraker. In vijf weken werden twee miljoen exemplaren verkocht. Sadler werd een nationale held, boegbeeld van de Amerikanen die pal achter de jongens in Vietnam stonden en kortstondig miljonair. Groene Baretten zijn de elite van dodelijk geweld en vaderlandsliefde. Sneuvelen lijkt hun vak. *'Back at home a young wife waits.
Her Green Beret has met his fate.
He has died for those oppressed.
Leaving her his last request:
'Put silver wings on my sons chest.
Make him one of America's best.
He'll be a man they'll test some day.
Make him win the Green Beret!'*

In het cowboy- en truckergente zijn tal van liedjes geschreven met de moraal *'if you're runnin' down my country, man, you're walking on the fightin' side of me en take America as it is, or leave it'.*

Victor Lundberg schreef in 1967 *An open letter to my teenage son*. Hij spreekt de tekst tegen de achtergrond

van simpele akkoorden (zoals in 'Het spel kaarten' van Gerard de Vries, ook uit 1967). Lundberg leert zijn zoon geduldig dat George Washington lang haar en Abraham Lincoln zelfs een baard had, maar dat je mensen niet moet beoordelen op hun uiterlijk of huidskleur. Hij geeft met tegenzin toe dat het de individuele vrijheid van iedere Amerikaan is om God dood te verklaren. Hij berust erin dat *'all past wars have been dirty, unfair, immoral, bloody and second-guessed'*. Maar aan het eind van de brief zet hij met een mokerslag het generatieconflict op scherp: *Je moeder en ik houden zielsveel van je, zoon. We houden ook van ons land en de principes waarvoor het staat. En als je je oproep voor dienst verbrandt, verbrand dan maar meteen je geboortekarte. Vanaf dat ogenblik zal ik geen zoon meer hebben.'*

The Battle Hymn of William Calley (Julian Wilson en James M. Smith) over de luitenant die levenslang kreeg, omdat zijn peloton het dorpje My Lai uitmoordde, werd door

Terry Nelson in 1972 zo'n krachtig en veel gezongen pleidooi, dat Richard Nixon in 1974 geen argumenten hoefde te formuleren om Calley amnestie te verlenen. Zing het op de wijs van de Battle Hymn of the Republic, die wij kennen als Glory, glory, halleluja.

*When I reach my final campground
In that land beyond the sun,
And the Great Commander asks me:
"Did you fight or did you run?"
I'll stand both straight and tall,
Stripped of medals, rank, and gun,
And this is what I'll say:
"Sir, I followed all my orders,
and I did the best I could (...)
We took the jungle village
Exactly like they said,
We responded to their rifle fire
With everything we had.
And when the smoke had cleared away
A hundred souls lay dead (...)
When all the wars are over
And the battle's finally won
Count me only as a soldier
Who never left his gun,
With a light to serve my country
As the only prize I've won..."
Glory, glory, hallelujah...*

Liedjes aan het front

Op bases en vliegveldjes in Vietnam luisterden de soldaten naar de morele storm, die thuis in alle toonaarden en genres, woedde. Ze lieten de muziek intact, maar veranderden de teksten zó dat die met beide benen op Vietnamese grond kwamen te staan.

Luchtmacht-generaal Edward G. Lansdale liet in 1967 en 1968 bij hem thuis in Saigon soldatenbandjes optreden en verzamelde hun teksten. Hij deed dit niet alleen als liefhebber van folk en country, maar ook om op de hoogte te blijven van het moreel van de troepen. Zijn *211 Folksongs by Americans in the Vietnam War* schonk Lansdale aan *The Music Division of the Library of Congress*.

De megahit van Barry Sadler werd door de Merryman, een driemans-bandje van de 173th Assault Helicopter Company aangepast. *Silver wings upon my chest.
I fly my chopper (helikopter) above the best.*

*I can make more dough (soldij) that way.
But I don't need no Green Beret.
And while I fly my chopper home.
I leave him out there all alone.
That's where Green Berets belong.
Out in the jungle writing songs.
And when my little boy is grown,
don't leave him out there all alone.
Just let him fly and give him pay.
'Cause he can't spend no Green Beret.*

In het melancholieke liedje *500 Miles* van Peter, Paul & Mary onderging de zin *You can here the whistle blow a hundred miles* de volgende verandering: *We have pacified this land a hundred times*. En de zin *Not a shirt on my back, not a penny to my name* werd: *Got pajama's on my back and of course the color is black. We have pacified this land a hundred times...*

Op de melodie van *My Bonnie* lies over the ocean wordt een Amerikaanse familie van het type Flodder bezongen die er in Vietnam het beste van maakt.

*'My father's a part-time guerrilla.
He gives all the VC a fit,
By selling for twenty piastres,
a do-it-yourself ambush kit.
Stay here, stay here. Oh, don't let the program go down, go down.
Stay here, stay here, Saigon's a real swinging town.*

Uit veel liedjes blijkt het schouderophalen over de strategen in Saigon en het Pentagon die aan hun bureaus voortdurend papieren overwinningen behalen: *chasing mythical battalions across outdated maps*, en de vloot geleiden bij reusachtige salvo's die met grote precisie in de ocea-an belanden. *Cease fire! End of mission, boys! We got that VC church!*

McNamara's Band is een Ierse pub-song, waarmee het onweerstaanbare optimisme van de Minister van Defensie over de hekel kon worden gehaald.

*Oh, me name is McNamara.
I've got a special band. And every couple of weeks or so
I fly to old Vietnam.
I assemble the troops,
count communist groups,
and while the choppers fall,*

*I hurry home to tell you,
sure, it's not so bad after all.
La, la, la, la, yes, we are winning!*

Hello, Chu Yen gaat over een GI die een Vietnamese meisje versiert. 's Ochtends wordt hij wakker. Chu Yen is er vandoor. Portemonnee ook.

*'Now looking round this little room,
I couldn't see a thing,
But a poster saying, "Yankee, Go Home" and a picture of Ho Chi Minh'.*

Kortom, je kunt beter vrijen met de verpleegsters van het Amerikaanse Rode Kruis. De moraal van bijna alle liedjes is: hou je gedcisd; zing de rotzooi zo goed mogelijk uit; oost west, thuis best.

Het kernachtigst op de wijs van *God bless America, land that I love* is deze hartekreet *Damned Air America. You're always late. You do bound us and confound us. Our desire for travel's great.*

Bijna iedere Nederlandse vijftigplusser kent de *I-Feel-Like-I'm-Fixin'-to-Die Rag* van Country Joe & the Fish (1965).

*'And it's one, two, three,
What are we fighting for?
Don't ask me, I don't give a damn,
Next stop is Vietnam;
And it's five, six, seven,
Open up the pearly gates,
Well there ain't no time to wonder why,
Whoopee! we're all gonna die'.*

Op festivals was het veilig zingen. Het swingt de pan uit en je bent nog politiek bezig ook. Maar de Rag hoorde ook bij de vaste uitrusting van de doodsbange soldaat vlak voor het gevecht. Cynisme om de angst te doden. Op veel helikopters zaten speakers, die de Rag op groot volume draaiden wanneer de jongens in de blubber van de rijstvelden sprongen. *It was all rock'n roll.*

Na de oorlog

In de muziek die terugkijkt op Vietnam of gevoelsmatig verbonden is met de massale terugtocht vanaf 1969, is de storm om de waarden geluwd. Rest desillusie, wonden,

Vredesmanifestatie
in New York (1971)
met o.a. John Kerry
(uiterst rechts).

vergetelheid. De Las Vegas-song van Tom Jones *The green, green grass of home* uit 1970 (J. Curly Putman) is vooral zo'n onverbiddelijke hit geworden, omdat de tekst de angst van de vertrekkende soldaten verwoordde niet op het laatst toch nog even te sneuvelen.

De thuiskomende wordt door zijn pappa en mamma opgehaald, in de verte komt Mary aanrennen, *hair of gold and lips like cherries*, de oude eikenboom staat er nog, het is goed om het groene gras van thuis aan te raken.

Maar in het laatste couplet blijkt de thuiskomst een droom te zijn. Het ontwaken is niet thuis, maar tussen de vier grijze wanden van een dodencel.

*'Yes, they'll all be there to meet me.
In the shadow of that old oak tree.
As they lay me beneath the green,
green grass of home'.*

In de rafelige tekst van *Born in the USA* zingt Bruce Springsteen (1984) over het lot van veel veteranen *Come back home to the refinery. Hiring man (personeelschef) says "Son if it was up to me..."* (...dan gaf ik je een baan maar...) *Went down to see my V.A. man* (Veterans Administration). *He said "Son, don't you understand..."*

(...dat we niks voor je kunnen doen...)

*I had a brother at Khe San
fighting off the Viet Cong.
They're still there, he's all gone.
He had a woman he loved in Saigon.
I got a picture of him in her arms now.
Down in the shadow of the penitentiary.
Out by the gas fires of the refinery.
I'm ten years burning down the road.
(slijt ik al tien jaar de wegen)
Nowhere to run
ain't got nowhere to go.*

Goodnight Saigon van Billy Joël (1982) brengt in herinnering hoe compagnieën marinieren door de oorlog werden vermalen. *'Remember Charlie? Remember Baker? They left their childhood on every acre. And who was wrong, and who was right? It didn't matter in the thick of the fight. And we would all go down together...'*

Deze liedjes gaan over veteranen die Vietnam fysiek en mentaal enigszins overleefden. Maar in *Oh Ruby, don't take your love to town* van Kenny Rogers (1969), slaat Ruby de deur dicht en laat haar verlamde vriend *-It wasn't me that started that old crazy Asian War-* in zijn rolstoel achter.

John Prine bezingt de teloorgang van Sam Stone (1970).

Sam Stone came home to his wife and family, after serving in the conflict overseas.

And the time that he served had shattered all his nerves, and left a little shrapnel (scherf) in his knee.

(...)

There's a hole in daddy's arm where all the money goes.

Jesus Christ died for nothin', I suppose.

(...)

Sam Stone was alone when he popped his last balloon...

De geur van de dood door overdosis verspreidt zich door de kamer en Sam Stone voor wie *life had lost it's fun an' there was nothing to be done*, blijft niets anders over dan een kist met een vlag op de plaatselijke heldenheuvel.

Twee protestsongs

Iedereen heeft in het bovenstaande songs gemist. Vietnam-soundtracks zijn nogal persoonlijk. Ik heb de protestsongs tekort gedaan. Die stammen vaak uit de folk- en blues-traditie en zijn, misschien daarom, poëtischer dan de patriottische songs die een hoger cowboy- en countrygehalte hebben. Twee minder bekende songs als voorbeeld.

Literatuur, verwijzingen en aanknopingspunten voor onderzoekende leerlingen

– *Battle notes. Music of the Vietnam war.* Lee Andresen. Savage Press. Superior MI. 2000

Lee Andresen is docent aan het *Lake Superior College* in Duluth, Minnesota. Hij heeft van de Vietnam-songs een project gemaakt voor zijn leerlingen. Hij bespreekt meer dan 200 songs. Na ieder hoofdstuk citeert hij de reacties van zijn leerlingen op bepaalde teksten en standpunten. Het boek geeft geen *lyrics*, wel een discografie en bibliografie.

– Her Wereld Wijde Web

Er zullen weinig onderwerpen zijn die door Amerikaanse websites zo volledig worden bestreken als de muziek uit de Vietnam-tijd. Wie "titel van de song" + *lyrics* aan een zoekmachine opgeeft, krijgt gegarandeerd de tekst, waarschijnlijk de bestelmogelijkheid en soms de kans om de muziek als MP3 binnen te halen.

De teksten van de *Lansdale Collection* zijn op het internet te vinden door opdracht te geven te zoeken naar: "Folksongs of Americans in the Vietnam War".

Dr. Lydia M. Fish heeft een aantal ervan op de website van het *Buffalo State College* gezet.

Wie 'Vietnam + songs' opgeeft aan de zoekmachine, komt terecht tussen tal van websites, waar liefhebbers, patriot-ten en pacifisten hun selecties en commentaren geven. Op een aantal websites worden de Vietnam-songs verbonden met een nieuwe generatie Irak-songs.

– Hierna volgen muzikanten en songs die (min of meer) de kern (of canon) van het Vietnam-repertoire vormen. Het zijn tevens zoektermen voor leerlingen die op onderzoek gaan naar de botsing van waarden en normen, muziekstijlen en interpretaties.

Animals *Sky Pilot*

The Band *The night they drove old Dixie down*

Jan Berry *The Universal Coward*

Buffalo Springfield *For what it's worth*

Johnny Cash *Singing in Vietnam talking Blues*

Leonard Cohen *The story of Isaac*

Country Joe *I-feel-Like-I'm-Fixing-to-Die Rag*

Creedence Clearwater *Fortunate son, Bad Moon Rising, Run through the Jungle*

Crosby. Stills, Nash and Young *Four dead in Ohio*

Iris DeMent *There's a Wall in Washington*

Dave Dudley *Vietnam Blues, What we're fighting for*

Bob Dylan *Masters of War, Talkin'*

John Birch *Paranoid Blues, The times they are a-changing*

The Doors *Unknown Soldier*

Donovan *Universal Soldier*

Marvin Gaye *What's goin' on?*

Arlo Guthrie *Alice's Restaurant*

Merle Haggard *Okie from Muskogee, The fightin' side of me, Soldier's last letter*

Jimi Hendrix *Stars spangled banner*

Mary Hopkin *Those were the Days*

Stonewall Jackson *The minute men are turning in their graves*

Tom Jones *The green, green grass of home*

Billy Joël *Goodnight Saigon*

John Lennon *Give peace a chance*

Tom Lehrer *Send the marines*

Victor Lundberg *Open letter to my son*

Melanie *What have they done to My Song Ma*

Barry McGuire *Eve of destruction*

Jody Mitchell *The fiddle and the drum*

Terry Nelson *The battle hymn of William Calley*

Phil Ochs *I ain't marching anymore*

Roy Orbison *There won't be many coming home*

om Paxton Lyndon Johnson *told the Nation*

Peter, Paul & Mary *Puff the magic dragon, 500 miles, Where have all the flowers gone*

John Prine *Sam Stone*

Kenny Rogers *Ruby, don't take your love to town*

Stg Barry Sadler *Ballad of the Green Berets*

Pete Seeger *Waist deep in the Big Muddy, Bring'm home,*

Bruce Springsteen *Born in the USA*

Simon & Garfunkel *Seven O'Clock News (Silent night), Homeward Bound*

Ernest Tubb *It's for God, and Country and you Mom*

Young & Nash *War song*

Leonard Cohen schreef in 1967 *Story of Isaac*.

's Ochtends buigt de grote gestalte van Abraham zich over Isaacs bedje. 'You know I'm strong and holy. I must do what I've been told' en neemt Isaac mee de berg op en bouwt het altaar. Zonder uit te leggen wat op de berg gebeurt, richt Cohen plotse-ling zijn vinger.

'You who build these altars now to sacrifice these children, you must not do it anymore. A scheme is not a vision and you never have been tempted by a demon or a god. You who stand above them now, your hatchets blunt and bloody, you were not there before, when I lay upon a mountain and my father's hand was trembling with the beauty of the world'.

Aan de leerlingen moet wel uitgelegd worden wat Cohen bekend veronderstelt. Een engel grijpt Abrahams pols op het moment dat hij Isaac gaat offeren.

Mijmerend, droevig en actueel is *The Fiddle and the Drum* (1969). Joni Mitchell zingt het zonder begeleiding voor haar Amerika, dat ze aan-sprekt als Johnny.

'And so once again, my dear Johnny my dear friend.

And so once again you are fightin' us all,

and when I ask you why, you raise your sticks and cry, and I fall.

Oh, my friend, how did you come, to trade the fiddle for the drum.

Bij dit artikel hoort een work-shop of les, die Nijgh/Versluys gratis aanbiedt aan geïnteres-seerde docenten en leerlingen. De les wordt gegeven aan de hand van een document met de teksten en vertaling van de in het artikel genoemde songs, didactische opdrachten en een cd met de muziek.

Bent u geïnteresseerd?

Neem contact op met

JoopWalhain@home.nl

of 053-5724897.

CEES BOL
HUUB OATES

Vietnamsites

Speciaal voor het examen

<http://www.nationaalarchief.nl/onderwijs>

'Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam'

De site is qua indeling verwant aan die over het examenonderwerp 'Lancashire' van vorig jaar. De site biedt behalve thematisch (gevarieerd, maar ook overzichtelijk) leerlingenmateriaal drie chronologische beeldengalerijen en uiteraard een korte docentenhandleiding. In de docentenhandleiding staan ook enkele recente publicaties met literatuurverwijzingen genoemd plus een rijtje websites, vooral naar Amerikaans archiefmateriaal.

Het leerlingenmateriaal bestaat uit drie onderdelen: vijandbeeld (met oefenopdrachten over de interpretatie van historische persfoto's), publieke opinie (voorbeelden van de rol van de internationale media en van het protest in Nederland) en internationale verhoudingen (hoofddrospellers, Nederland en Vietnam). Bij het onderdeel over internationale verhoudingen helpen de opdrachten de leerlingen om twee hoofdvragen te beantwoorden: 'Welke hoofdrolspeeler zou de meeste invloed hebben gehad?' 'Waarom en hoe verdedigt de Nederlandse regering de Amerikaanse aanwezigheid in Vietnam?' Elk onderdeel wordt geïntroduceerd met een beknopte inleidende tekst.

Verderop in dit artikel wordt verteld hoe de site tot stand is gekomen.

<http://www.allesamerika.com/vietnamoorlog.html#oorzaken>

Toegankelijke site voor scholieren. Geeft een behoorlijk overzicht van de loop der gebeurtenissen, maar zal niet veel toevoegen aan de kennis aangeboden in de diverse eind-examenkaternen.

<http://servercc.oakton.edu/~wittman/>

Een academische site, ontwikkeld door Sandra Wittman, een emeritus van Oakton Community College in Illinois. Wittman stelt zich nadrukkelijk persoonlijk verantwoordelijk voor de inhoud van deze site. De informatieve waarde is uitstekend en er zijn een groot aantal belangrijke verwijzingen te vinden.

<http://www.pbs.org/wgbh/amex/vietnam/index.html>

In de Verenigde Staten is het medialandschap weliswaar hoofdzakelijk commercieel, maar er zijn ook een groot aantal niet op winst gerichte stations, verenigd in het Public Broadcasting System. De extensieve org. in een Amerikaanse site wijst op een niet commerciële particuliere organisatie. Deze uitvoerige site maakt deel uit van het project 'American Experience', een informatieve verzameling van sites over de Amerikaanse geschiedenis. Zeer aan te raden.

<http://www.pbs.org/battlefieldvietnam/>

Belicht met name de militaire geschiedenis.

<http://www.askasia.org/frclasrm/readings/rooo189.htm>

bevat een digitale 'teachers guide' uitgegeven door het tijdschrift *Focus on Asia*, bestemd voor het Amerikaanse voortgezet onderwijs. De lijst is samengesteld door academici en middelbare schooldocenten gezamenlijk.

Er is heel veel te vinden, zij het wat verouderd, want uitgegeven in 1983, toen het tien jaar geleden was dat de Amerikanen zich terugtrokken uit Vietnam.

<http://www.ehistory.com/vietnam/index.cfm>

E history is een historische verzamelsite onder verantwoordelijkheid van de Ohio State University. Bevat veel visuele informatie, kaarten, afbeeldingen en ook wat oral history. Leerlingen kunnen er goed zoeken en vinden!

<http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/vietnam.htm>

bevat een groot aantal bronnen, uitgegeven in de academische serie *Documents Relating to American Foreign Policy*. Niet geschikt voor leerlingen, wel voor docenten die de bronnen willen opzoeken.

<http://www.cia.gov/csi/books/vietnam/epis2.html>

is een site over de rol van de CIA op een aantal cruciale momenten in de oorlog, bijvoorbeeld bij het ten val brengen van Ngo Din Diem. Een overheidssite in feite, bedoeld om archiefmateriaal openbaar te maken.

De rol van de CIA lijkt minder belangrijk te zijn geweest dan vaak wordt aangenomen...

<http://www.photo.nl/>

De Nederlandse fotograaf Jan Banning legde de schokkende gevolgen vast voor de Vietnamese bevolking van de chemische bombardementen (The children of Agent Orange).

Onder het trefwoord 'Agent Orange' vindt u veel veteranen-sites, voornamelijk over de gevolgen voor Amerikaanse soldaten die met de chemicaliën hebben gewerkt en ziek zijn geworden.

<http://www.anpfotoarchief.nl/>

Met het trefwoord *Vietnam* komen een aantal minder bekende foto's in beeld die goed gebruikt kunnen worden in bijvoorbeeld een powerpoint presentatie van docent of leerling.

Veel meer beeldmateriaal vindt u op: <http://history1900s.about.com/library/photos/blyindexvietnam.htm>

Tientallen foto's over allerlei deelonderwerpen van de oorlog: staatslieden, soldaten, burgers, vrouwen, media, gevangenen, enzovoort. Aanbevolen.

http://www.1stcavmedic.com/jane_fonda.htm

is een veteranen-site met een heftige veroordeling van de 'anti-Amerikaanse activiteiten' van filmster Jane Fonda. Haar bezoek aan Noord-Vietnam en de lovende bewoordingen die zij daarover uitte tijdens een radio-uitzending, ervoeren de veteranen als een dolkstoot in de rug. (Met transcriptie en foto's.)

www.landweb.com

Een uitgebreide site over alle aspecten van Vietnam, inclusief de geschiedenis. Helpt de docent om een breed beeld te krijgen van het land.

www.onsverleden.net

bevat een uitgebreide chronologie van de geschiedenis van Vietnam. Deze begint in 208 vC en loopt tot 1975.

www.nationaalarchief.nl/onderwijs

'And it's one, two, three, what are we fighting for?'

Voor wie jong was in de jaren zestig – en gezien het publiek op de

Leidse nascholing kun je je afvragen welke docent was dat niet? –

kost het geen enkele moeite dit refrein uit volle borst mee te zingen:

'Don't ask me, I don't give a damn, next stop is Vietnam!'

Dit nummer van Country Joe MacDonald and the Fish, dat eigenlijk de 'I-Feel-Like-I'm-Fixin'-To-Die-Rag' heet, is buitengewoon populair bij de jeugd eind jaren zestig. In het bijzonder bij hen, die zich niet kunnen vinden in de officiële standpunten van de Amerikaanse regering. Country Joe en zijn band spelen het nummer met aanstekelijk enthousiasme op het legendarische Woodstock-festival in 1969, waar de

honderdduizenden festivalgangers telkenmale het refrein a capella meezingen.

Overigens hetzelfde festival waar gitaarvirtuoos Jimi Hendrix het Amerikaanse volkslied 'A Star Spangled Banner' op een zodanige wijze uitvoert, dat het gehoor zich midden in de hel van het Vietnamese slagveld waant. Dat is 1969.

Hoe anders ziet de Amerikaanse hit-parade er in 1966 uit, slechts drie jaar eerder. Vietnam-veteraan Sergeant Barry Sadler staat al vijf weken achtereenvolgend op de eerste plaats en met 11 miljoen verkochte singles is zijn 'The Ballad of the Green Berets' verreweg de bestverkochte plaat van dat jaar. *'Fighting soldiers from the sky, Fearless men who jump and die, Men who mean just what they say, The brave men of the Green Beret.'*

Het optreden in Vietnam van de Amerikaanse 'green berets' ofwel de paratroepen gaat er in '66 bij het publiek nog in als kook.

Je mag je afvragen wat de muzikale voorkeur in de Verenigde Staten in een paar jaar tijd heeft doen omslaan. Niets minder dan een fundamentele wijziging in de appreciatie van het publiek, die zeker niet beperkt blijft tot bepaalde vormen van entertainment. Integendeel. In de publieke opinie gaat 'Vietnam' meer en meer als een katalysator werken. Meningeën worden geproforceerd en verhoudingen scherper. Die tussen democraat en republikein, tussen oud en jong, rijk en arm, en ook die tussen blank en zwart.

Dit zijn zo maar een paar vragen, die bij ons opborrelen, vanaf het moment dat wij ons in het Nationaal Archief bezighouden met de nieuwe website voor het examenonderwerp 'Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam'.

Onze primaire gedachte, bij de keuze voor alweer een 'buitenlands' onderwerp, is dat we niet al te ruim in het archiefmateriaal zullen zitten. Maar bij nader inzien en enig creatief doordenken blijken we er, net als bij het vorige onderwerp 'Met de loop op Lancashire', toch een mouw aan te kunnen passen.

Oorlog in foto's

Het is algemeen bekend dat er geen oorlog zo visueel is vastgelegd als de oorlog in Vietnam. Dag in dag uit brengt de televisie op prime time het slagveld in de huiskamer. Met dezelfde frequentie vinden berichten van reporters van het front recht-

streeks hun weg naar de voorpagina van dag- en weekbladen. Onze eerste zoektocht naar bestanden over de oorlog in Vietnam richt zich dan ook op visueel archiefmateriaal.

En geluk is op onze hand. Laat nu net een paar jaar geleden het Nationaal Archief de bestanden van de RVD, de Rijksvoorlichtingsdienst, hebben overgenomen, waaronder hun complete fotocollectie. En laat nu een substantieel deel van die omvangrijke RVD-verzameling worden gevormd door de zogenaamde ANEFO-collectie. ANEFO is de handelsnaam van het voormalige Algemeen Nederlands Fotopersbureau, dat bij zijn opheffing enige jaren eerder het beeldmateriaal had ondergebracht bij de RVD. Inmiddels zijn 500.000 negatieven van de ANEFO-collectie gescand en gepubliceerd op de Beeldbank van het Nationaal Archief. Een kleine 800 beelden hiervan blijken Vietnam als onderwerp te hebben. Daarnaast hebben wij de collectie positieven, de afgedrukte negatieven, bekeken. Deze positieven-collectie, die alleen al honderdduizenden exemplaren omvat, is jammer genoeg slechts ontsloten op trefwoord. Maar onder 'Vietnam' vinden wij ook hier al honderden afdrucken, die deels wél, deels niet met de negatieven blijken te corresponderen. In de nieuwe website zijn een 50-tal van deze foto's opgenomen in een chronologisch geordende Beeldengalerij.

Laat mij eerst in het kort de werkwijze van een fotopersbureau als het vroegere ANEFO uitleggen. ANEFO bestelt al dan niet op verzoek van een Nederlands medium een beeld bij een buitenlands fotopersbureau. Dit bureau stuurt een positief op met aan de achterzijde het bij-schrift over of het commentaar op de beeldzijde. ANEFO stuurt het ontvangen buitenlandse positief soms wel, soms niet door aan de vragensteller. In dit laatste geval maakt ANEFO eerst zelf een opname van het positief en zendt vervolgens dit 'tussen-negatief' aan de Nederlandse klant. Of ANEFO drukt zijn tussennegatief zelf af tot een nieuw positief, dat wordt opgestuurd.

Partijdige commentaren

Nu kunnen afbeeldingen veel zeggen en soms zegt één beeld meer dan duizend woorden. In het geval van de ANEFO-positieven echter is de tekst achterop minstens zo interessant als het beeld op de voorkant. De bijschriften en commentaren op de oorspronkelijke positieven zijn soms feitelijk, maar ook wel ironisch of sarcastisch tot ronduit subjectief. In een aantal gevallen zijn ze zwaar politiek aangezet, al dan niet ingegeven door een voorgeschreven partijlijn. Behoorlijk wat ANEFO-positieven blijken namelijk afkomstig van persbureaus uit landen die destijds achter het IJzeren Gordijn lagen en behoorden tot het communistische blok. Positieven uit de DDR, uit Bulgarije, de Sovjet-Unie, de Volksrepubliek China, zelfs hele reportages uit Cuba hebben hun weg naar de Nederlandse markt weten te vinden. In de bijschriften en commentaren op beelden van deze persbureaus heeft men het dan zonder uitzondering over de 'imperialistische agressie' van de 'luchtpiraten' uit de Verenigde Staten die op 'laffe en meedogenloze' wijze de 'heroïsche' bevolking van Vietnam 'terroriseren'.

programma

cultureel centrum de Lindenberg - zaterdag 18 jan. 19.30 uur

VIET NAM MANIFESTATIE

Pham Thi Minh
vertegenwoordigster van de
Voorlopige Revolutionaire
Regering van Zuid Viet Nam

Jane Fonda
lid van de Indo China
Peace Campaign
(I.P.C.)

bij gelegenheid van de 2-de verjaardag van de ondertekening van de akkoorden van Parijs (27 januari 1973).

Programma van een Vietnam-manifestatie met Jane Fonda.

De foto op blz. 42 komt van het Westduitse persbureau Keystone/ Bild en heeft als bijschrift:

'CHRISTKIND...

...spielte dieser "schwarze Mann", ein amerikanischer Sergeant, im fernöstlichen Krisengebiet. Nachdem während der Weihnachtsfeiertage Waffenruhe herrschte – die allerdings mehrmals gebrochen wurde – hatte er Zeit, jene 2500 sud-vietnamesischen Flüchtlinge zu besuchen, die kurz zuvor aus einem von Viet Cong beherrschten Gebiet evakuiert worden waren. Die Weihnachtsgabe des GI an die Flüchtlingen, die, wie sie erklärten, drei Jahre lang 'Sklaven' der Viet Cong waren, – Vitaminetabletten. Ein seltsames X-mas-present, das jedoch, wie unser Bild zeigt, dankbar entgegengenommen wurde.'

Hiernaast: het graven van een loopgraaf. Het bijschrift is van een Chinees persbureau:

'The scheme to set up strategic hamlets, which form a main pillar in the war of aggression in south Vietnam, conducted by U.S. imperialism, has gone entirely bankrupt. These strategic hamlets have been destroyed by the heroic people of south Vietnam with the coordinated efforts of the liberation army and the people's guerrillas in the mass struggle. In their place the people have built fighting hamlets... The fighting hamlet is today established across the length and breadth of the southern part of Vietnam ... forming a powerful guarantee for the defeat of the U.S. aggressors...

Daarentegen zijn bijschriften en commentaren van de westerse foto-persbureaus over het algemeen neutraal van toon. Zij het dat hun toonzetting kritischer wordt naarmate de oorlog zich voortsleept.

De vraag waarom er relatief veel Oostblok-materiaal bij de positieven zit, valt moeilijk te beantwoorden bij het ontbreken van adequaat archief-materiaal over ANEFO en ook over de Rijksvoorlichtingsdienst. Misschien wilde ANEFO niet alleen afhankelijk zijn van westers materiaal, misschien wilde het andere beelden laten zien. Of misschien was, plat geredeneerd, het communistische materiaal gewoonweg goedkoper. In ieder geval zullen het vermoedelijk niet de bijschriften en commentaren zijn geweest die hebben doen besluiten tot aanschaf.

Een begrip als 'vijandbeeld', een van de termen in de stofomschrijving die de examenkandidaten dienen te kennen, laat zich aan de hand van beeld en bijschrift moeiteloos definiëren. Bovendien blijkt bij nadere bestudering van de beelden dat de ideologische herkomst niet alleen aan de tekst valt te herleiden. Ook door hun keuze van het beeld, van de uitsnede en van de inscenering blijken zowel fotograaf als persbureau de publieke opinie te willen sturen.

Nederland en Vietnam

Er zijn nog twee collecties waaruit wij hebben kunnen putten voor deze website: de archieven van de Tweede Kamer en die van het Ministerie van Algemene Zaken. De laatste zijn sinds twee jaar voor het publiek toegankelijk na overdracht aan het Nationaal Archief.

Van het materiaal van het Ministerie van AZ is vooral het KMP-archief (het archief van het Kabinet van de Minister-President) van belang. Immers alle zaken van enige importantie na 1945, die Nederland betreffen of de positie van Nederland in de wereld, gaan langs de burelen van de minister-president. En ofschoon Nederland in het hele Vietnam-conflict slechts een marginale rol speelt, is ons land wel een trouw bondgenoot van de vs. Bovendien een actief partner in de NAVO en in tal van andere internationale verbanden. Daarnaast heeft ons land tot 1962 territoriale bezittingen gehad in de Aziatische regio en wegen Nederlands economische belangen in het gebied nog altijd zwaar.

We zien aan de hand van de documenten dat regelmatig, zoals binnen een goed bondgenootschap betaamt, de ene partij de andere bijpraat of inleent, hetzij in onderling overleg tussen de ministers van Buitenlandse

Zaken, hetzij in rechtstreekse correspondentie tussen de president van de vs en de Nederlandse minister-president. Al moeten we begrippen als 'bijpraten' en 'inleenen' in deze met flink wat korreltjes zout nemen. Niettemin geeft het KMP-archief blijk van de worsteling met de materie 'Vietnam', die de Nederlandse bewindslieden hebben gekend, zoals ook hun onderdanen worstelen met de problematiek. Zeker wanneer eind jaren zestig enerzijds het vredesproces op gang komt, maar anderzijds de bombardementen in volle hevigheid toenemen. Evenals in de vs roert de Nederlandse publieke opinie zich in die jaren. In het begin zijn de reacties nog mondjesmaat en vooral van linkse huize, maar later worden massaal en samenlevingsbreed protesten geuit.

Al met al blijken de archieven opnieuw 'rijker' dan gedacht en zijn wij er in geslaagd een kleine honderd afbeeldingen en ruim twintig documenten over de dekolonisatie en de Koude Oorlog in Vietnam te selecteren.

Cees Jan van Golen,
beleidsmedewerker Educatie
Nationaal Archief

Boeken

ZOJUIST VERSCHENEN

Het 'reëel existierende socialisme' lag slechts twee uur rijden van Oldenzaal. Het was goed verborgen achter prikkeldraad, mijnenveld en beton. Het 'andere Duitsland', de DDR, gold als de succesvolste staat van het Sovjet-imperium. Groot was dan ook de verbijstering toen deze heilsstaat met de grootste geheime dienst ter wereld in 1989 binnen enkele maanden ten onder ging. Willem Melching schreef over de DDR *Van het socialisme, de dingen die voorbijgaan*. Bert Bakker, € 17,95.

Van de schrijvers van *Velden van Weleer*, Chrisje en Kees Brants, verscheen een prachtig fotoboek met tekst over de wijze waarop de Grote Oorlog aan het westelijk front wordt bewaard en herdacht. *Levende herinnering. De oorlog die nooit ophield 1914-1918*. Aprilis, € 34,90.

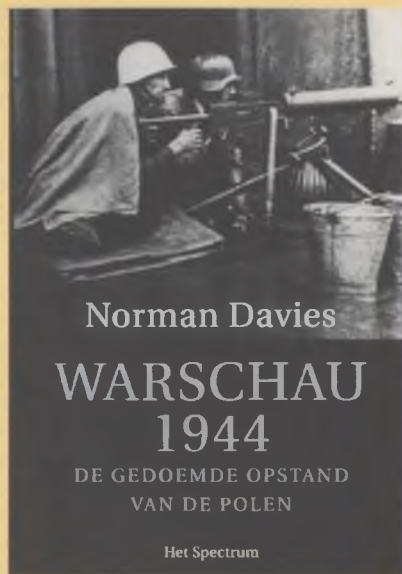
Over de Nederlanders die aan beide kanten van het front meevochten in de loopgraven van het westelijk front schreef Jorge Groen *Nederlanders in de Grote Oorlog*. Boom, € 19,50.

Over vrouwen die gefascineerd door de experimentele natuurkunde uit het keurslijf van hun tijd braken – jaren voordat ook meisjes iets exacts moesten gaan doen – en het eerste vrouwelijk natuurkundig genootschap ter wereld oprichtten, schreef Dorothee Sturkenboom *De elektrische kus. Over vrouwen, fysica en vriendschap in de 18de en 19de eeuw*. Uitgeverij Augustus, € 22,50.

Toen het Rode Leger in augustus 1944 Warschau naderde, was dat het moment voor het Poolse verzet om in opstand te komen. Zestig dagen lang streden de Polen tegen de Wehrmacht en de ss. De geallieerden keken werkeloos toe hoe de Duitsers de opstand neersloegen. Pas nadat het laatste verzet was neergeslagen, hervatten de Russen hun op mars. Norman Davies, *Warschau 1944. De gedoemde opstand van de Polen*. Het Spectrum, € 49,95.

De onderzoeksjournalist Greg Palst schreef in een aan Michael Moore verwante stijl een reeks gerucht makende artikelen over de schandalen in het financiële establishment van de globale economie. Een verzameling van zijn artikelen, o.a. over Enron, IMF, Wereldbank en de mogelijke fraude met stemmachines, in *Democratie te koop*. De Arbeiderspers, € 18,95

In *Diesels droom en Donders' bril*. Met historische voorbeelden illustreert Bert Theunissen hoe wetenschap werkt. Zijn verhaal is geen theoretisch vertoog, maar ver-

telt de geschiedenis van de wetenschap aan de hand van bekende onderzoekers als Darwin, Pasteur en Joule en laat zien dat wetenschap vooral ook mensenwerk is en dus afhankelijk van de maatschappelijke context waarin ze opereert. Uitgeverij Nieuwezijds, € 16,95.

Al vijftientig jaar is Bart Tromp politiek columnist van *Het Parool*. In die tijd is de samenleving grondig veranderd. Over die periode schreef hij een kroniek waarin hij weinig heilige huisjes van links en rechts spaart en laat zien dat veel van wat we nu 'nieuw' of 'vernieuwend' noemen dat helemaal niet is. Tromp schept er dan ook een aanstekelijk genoegen in op het recente verleden terug te vallen om hedendaagse kwesties te belichten en dat alles onder het motto: 'tegen het vergeten'. *Hoe de wereld in elkaar zit. 25 jaar maatschappij, politiek en cultuur*. Prometheus, € 17,95.

Vanaf de zomer van 1944 werd de strijd voor de Duitsers steeds uitzichtlozer. Met man en macht werd een laatste verdediging ingericht; arbeidskrachten uit de nog onderworpen volken werden naar Duitsland gesleept om de oorlogsproductie gaande te houden. In de laatste oorlogswinter werden bij grote razzia's in de steden van ons land duizenden mannen opgepakt om in Duitsland te werk te worden gesteld. Dick Verkijk, *De Sinterklaas-razzia van 1944*. Aspekt, € 22,95.

Over de eerste en enige vrouw op de Drankentron van China, schreef Shan Sa *Keizerin*, Archipel, € 19,95.

Van Joseph Wilson *In dienst van de waarheid*. Voormalig ambassadeur Wilson wil uiteenzetten hoe regeringsfunctionarissen in een oorlogszuchtig Witte Huis zich tot opzettelijke misleiding en overtreding van de wet hebben laten verleiden. De Arbeiderspers, € 24,95.

Hans Pols

RECENSIES

VIETNAM IN DE TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Geschiedenis, jaargang 117, 3
(2004), los nummer € 19,90. (Van Gorcum, Assen)

Twee van de vijf artikelen van dit TvG-nummer sluiten aan bij het nieuwe eindexamenonderwerp Vietnam. Rimko van der Maar (aio Universiteit Utrecht) belicht de rol van de Nederlandse overheid tijdens de Amerikaanse interventie in Vietnam, 1965-1973. Was de Nederlandse regering wel zo doof voor maatschappelijke en parlementaire kritiek op haar steun voor de Amerikaanse interventie zoals algemeen wordt aangenomen? Van der Maar meent van niet en toont dat aan door onder andere vredesinitiatieven in 1968 en 1970 van de toenmalige Minister van Buitenlandse Zaken Luns te belichten. Ook stelt hij dat de kritische uitingen van de regering t.a.v. de Amerikaanse Kerstbombardementen in 1972 vooral bedoeld waren om de oppositie en de publieke opinie de wind uit de zeilen te

nemen. Ondanks de verdeeldheid binnen de regeringspartijen heeft de kwestie-Vietnam nooit geleid tot een kabinetscrisis.

Het andere artikel, van Pieter Meulendijks, belicht de historiografische ontwikkelingen in de geschiedschrijving over de Amerikaanse interventie. Achtereenvolgens komen de orthodoxe visie, die de Amerikaanse interventie bekritiseerde, en de revisionistische visie, die de interventie vergoelijkte en verdedigde aan de orde. In de huidige postrevisionistische fase is de neo-orthodoxe opvatting dominant. Zij ziet de Amerikaanse interven-

tie vooral als een verkeerde toepassing van de containment-politiek ten tijde van de Koude Oorlog. Momenteel is er veel aandacht voor de plannen die Kennedy had met Vietnam, Johnson's oorlogspolitiek en Nixons 'peace with honor'-politiek.

Lezers van *TvG* kunnen zich bovendien verheugen in een interessant artikel van H.W. von der Dunk over de West-Duitse historiografie en de Shoah, waarin tegenwoordig het persoonlijke leven van de historici van de oorlogsgeneratie een steeds belangrijker rol lijkt te gaan spelen.

Huub Oattes

Leidschrift, Gevallen steen. Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam, jaargang 19, 2(2004), los nummer € 8,00.

Leidschrift ondersteunt het eindexamenonderwerp Vietnam met een themanummer, waarin in acht uiteenlopende artikelen diverse aspecten worden belicht. Wim van den Doel, hoogleraar Algemene Geschiedenis en bij Kleio-lezers ook bekend vanwege zijn boeken over het eindexa-

menonderwerp Nederland en Nederlands-Indië, stelt de vraag naar het belang van de oorlog in Vietnam. Dat het een van de bekendste oorlogen van de twintigste eeuw was, betekent nog niet dat het daarmee ook een van de meest betekenisvolle gebeurtenissen werd.

Twee artikelen richten zich respectievelijk op de 'Japanse' en de 'Franse' periode in de Vietnamese geschiedenis. De rol van de communistische Vietminh tijdens de Tweede Wereldoorlog en tijdens de onafhankelijkheidsstrijd (1945-1954) tegen de Fransen lijkt een soort opmaat te zijn voor de confrontatie met de Amerikanen. Het Vietnam-beleid van de Amerikanen maakte ook een opmerkelijke ontwikkeling door. Roosevelt als voorstander van radicale dekolonisatie in Indochina, werd opgevolgd door Truman. Deze liet zich beïnvloeden door het pro-Europa beleid van het State Department en het groeiend anti-communisme. De machtsovername van Mao in China maakte de zaak niet eenvoudiger. De erkenning in 1950 van Ho Chi Minh's regering door Moskou en Peking, dwarde de Amerikanen over de streep. Zij vonden dat ze geen andere keus hadden dan de Fransen te steunen. De geleidelijk groeiende Amerikaanse bemoeienis onder Eisenhower, Kennedy en Johnson wordt ook beschreven in dit overzichtsartikel van M. Leffler.

Militair-historicus Wim Klinkert beschrijft enkele militaire visies die de Amerikaanse nederlaag in Vietnam verklaren. Was er sprake van een eigentijdse 'dolkstootlegende', lag het besloten in de internationale politiek, de slechte *intelligence* of het onvermogen om de Zuidvietnamese bevolking voor zich te winnen? Klinkert geeft een aparte toelichting op het boek *On Strategy* van Summers, waarin deze betoogt dat de Amerikaanse politiek en militaire leiders de grondbeginselen van strategisch handelen niet goed begrepen hadden en daardoor beslissende politieke en militaire fouten hebben gemaakt. Hij geeft ook een historiografisch overzicht van studies naar de Amerikaanse nederlaag.

Een interessante detailstudie richt zich op zwarte soldaten in Vietnam. In *Brothers in Arms* belicht Chris Quispel hun bijzondere positie in het Amerikaanse leger. Zij voerden immers een dubbele strijd, tegen Noord-Vietnam en de Vietcong maar ook voor hun erkenning als volwaardig soldaat. De raciale spanningen in de Amerikaanse maatschappij kwamen in het leger natuurlijk ook bovendrijven. Ook boeiend is het artikel van John Kleinen over de Vietnamfilms en hun representatie van Aziaten en Vietnamezen. De dominantie van Hollywood maakt het vooral tot een Amerikaanse zaak: van *The Green Berets* (1968) tot *We were soldiers* (2002), maar ook enkele Franse en Vietnamese films worden kort besproken.

Huub Oattes

Spiegel Historiael, Vietnam en de oorlog die maar geen geschiedenis wordt, jaargang 39, 11/12 (2004), € 7,75 (tel. 030-2155188).

Al sinds jaar en dag verzorgt *Spiegel Historiael* themanummers die aansluiten bij het examenprogramma voor het vak geschiedenis. Zij zijn vaak van goede kwaliteit en bieden meestal een breder scala aan onderwerpen dan strikt vereist in de stofomschrijving. Ook voor het onderhavige

Thema-nummer:
Vietnam en de oorlog die maar
 geen geschiedenis wordt

Spiegel

historiael

nummer geldt dit. Want de oorlog in Vietnam was meer dan alleen het samenvallen van dekolonisatie en Koude Oorlog in een land. Immers de strijd in Zuid-Oost Azië had ook grote uitwerkingen op de binnenlandse politiek en op maatschappij en cultuur van de betrokken staten.

Daarnaast oefende 'Vietnam', door de symbolische betekenis die de oorlog in de jaren zestig en zeventig kreeg, ook invloed uit op de binnenlandse politiek van landen die niet direct partij waren. Deze uitgave slaagt erin aan veel van deze aspecten recht te doen. Zowel leerling als docent kunnen zo – indien nodig of gewenst – hun kennis verrijken dan wel hun diepgang vergroten. De rode draad die alle artikelen samenbindt is dat de gevolgen en naweeën van de oorlog nog tot op de dag van vandaag in diverse landen zijn terug te vinden. Vandaar de ondertitel: Vietnam en de oorlog die maar geen geschiedenis wordt.

Het blad opent met een degelijk overzicht van de confrontatie door de Utrechtse hoogleraar Hellema, die de oorlog in het bredere verband van het Oost-westconflict plaatst. Hij probeert een antwoord te geven op de vraag hoe belangrijk de Koude Oorlog was voor de betrokkenheid van de Verenigde Staten bij Indochina. Daarnaast gaat hij in op de effecten van het Amerikaanse verlies op de positie van Amerika in de verhouding tot de Sovjet-Unie. Hellema wijst fijntjes op het feit dat in de jaren tachtig velen die zich in de periode van de oorlog met de bevrijdingsstrijd hadden geassocieerd, zich van Vietnam afwendden. Het werd een land van 'boortvluchtelingen', het land dat Cambodja binnenviel en oorlog voerde met de Volksrepubliek China. Maar bovenal het land dat nu niet meer werd bezocht door linkse activisten maar zich overspoeld zag door kapitalistische ondernemers die op zoek waren naar een gunstig investeringsklimaat. Hetgeen de vraag opwerpt wie op langere termijn de oorlog nu eigenlijk heeft gewonnen en welke zin alle geweld en ellende hebben gehad.

De overtuigende Maarten van Rossem trekt in zijn artikel de parallellen tussen de toenmalige situatie in Vietnam en de huidige Amerikaanse betrokkenheid in Irak. Opnieuw (– zoals gewoonlijk – meent Van Rossem) zijn de Amerikanen slecht geïnformeerd over de plaatselijke verhoudingen en ontbeekt het hun aan gedetailleerde kennis van de situatie. Voor zowel Vietnam als Irak spreekt hij van een klassieke combinatie van onkunde en hoogmoed. In het artikel wordt verder gewezen op de invloed die het verlies van de oorlog heeft gehad op huidige beleidsmakers als Donald Rumsfeld en Dick Cheney (de *neocons*). Voor hen was de nederlaag niet onvermijdelijk: als de politici en het volk het werkelijk zouden hebben gewild hadden de militairen best kunnen winnen. Uitgaande van deze dolkstootlegende zullen de Amerikanen nu moeten volhouden

in Irak tot de overwinning en niet moeten vertrouwen op politici met slappe knieën uit welk land dan ook. Volgens van Rossem gaat dat allemaal fout en is er een Iraksyndroom in de maak.

Frappant zijn overigens de cijfers die de Utrechtse historicus te berde brengt: zo vermeldt hij dat alleen al in het jaar 1990 zestigduizend veteranen zelfmoord pleegden (dat is dus meer dan er gesneuveld zijn in Vietnam) en dat meer dan duizend Amerikaanse officieren door hun eigen manschappen om het leven zijn gebracht (het zogenaamde "fragging").

Onder de titel 'Bring the war home' schrijft Jacco Pekelder over de protestbewegingen in de VS en West-Duitsland. Hij kiest voor die landen omdat daar de contestatie, belichaamd door respectievelijk Weatherman en de Rote Armee Fraktion, het sterkst was. Beide groeperingen zagen de strijd van de Vietnamese David tegen de Amerikaanse Goliath als een metafoor voor het wereldwijde gevecht tussen het verdorven kapitalisme en het socialisme en trokken daaruit de ultieme consequentie: zij wilden als wapenbroeders van de Vietcong de strijd aangaan met de gezamenlijke vijand. Zoals bekend zagen zij er geen been in om daarbij grof geweld te gebruiken (bomaanslagen) maar achten deze strijdsmethode gelegitimeerd omdat de vijand, zij het op een ander front, precies hetzelfde of erger (napalm) deed. Voor de Duitse radicalen kwam daar, net als voor hun gematigder collega's, nog een afrekening bij met hun (groot-)ouders vanwege hun al of niet actieve steun aan het nazi-regime.

Ook aan Nederland ging dit protest niet voorbij, zij het dat de verontwaardiging binnen de marges van het vreedzame en verdraagzame bleef. Na jarenlange hondentrouw van kabinet en Tweede Kamer aan onze bevrijders, ging de Vietnamoorlog een steeds grotere rol spelen in de polarisatie. Vooral de uitgebreide bombardementen op Noord-Vietnam brachten veel kamerleden, en niet alleen de linkse, in verlegenheid. De PvdA, een beetje in de versukkeling geraakt, zag opeens een prachtige gelegenheid om zich te profileren en zo weer aansluiting te vinden bij de jonge kiezers. Bovendien waren zij na de 'Nacht van Schmelzer' weer in de oppositiebankjes terechtgekomen, dus dat kwam mooi uit. Zelfs vertegenwoordigers van KVP en ARP zagen zich genoodzaakt deel te nemen aan protestmarsen. En hoewel er al snel sprake was van een 'oorlogsmoeheid' en een 'protestmoeheid' was een blijvend resultaat van al dat gesjouw op straat, dat eind 1972 niemand meer opkeek van anti-Amerikaanse uitlatingen. Volgens Rimko van der Maar, de auteur van deze beschouwing, was kritiek op de Verenigde Staten inmiddels 'salonfähig' geworden.

Verder in deze boeiende en goed verzorgde aflevering van *Spiegel Historiael* interessante bijdragen over de Vietnamoorlog in de Amerikaanse film, met een vergelijking tussen de twee uitersten op dat gebied, namelijk *The Green Berets* van acteur-regisseur John Wayne enerzijds en Stanley Kubricks *Full Metal Jacket* anderzijds, de oorlogsvooruit vanuit het Vietnamese communistische perspectief en tenslotte de reacties op de oorlog in Frankrijk, de voormalige kolonisator van Indo-China.

Al met al de acht Euro's meer dan waard!

Ger van der Drift

RECENSIES

GETEKEND VERHAAL

Séra, *Rode Khmer* (Oog & Blik: Amsterdam 2004), verhaal in tekeningen, 104 blz., soft cover € 14,95.

Sinds de jaren zestig voerde de Rode Khmer, onder leiding van Pol Pot en met steun van het communistische Noord-Vietnam, een guerilla tegen de Cambodjaanse Khmerrepubliek van prins Sihanouk. Het succes kwam begin jaren zeventig. Sihanouk was afgezet door de pro-Amerikaanse generaal Lon Nol. Zijn republikeinse Khmersoldaten (de FANK) stredden tegen de Rode Khmer. De Verenigde Staten bombardeerden Cambodja en vielen het land binnen om de Vietcong te bestrijden. De plattelandsbevolking werd in de armen van Pol Pot gedreven. Die greep in april 1975 de macht en vestigde een ongekend wreed schrikbewind. Meteen deporteerde de Rode Khmer de stadsbevolking naar dorpsgemeenschappen. Eigendom werd afgeschaft, bezit onteigend. Families raakten ontworfeld en gescheiden.

Naar schatting een kwart van de toenmalige bevolking heeft de krap vierjarige dictatuur van Pol Pot niet overleefd. Wie oud genoeg is geworden om zich de jaren 1975-1979 te herinneren, heeft een litteken in zijn geheugen. De tekenaar en schilder Séra (1961) is één van hen. Hij begon eind jaren tachtig en begin jaren negentig te werken aan zijn album *Rode Khmer*, dat uiteindelijk zowel in Frankrijk als in Nederland pas in 2004 verscheen: een expressief getekende, grauwe herinnering aan de machtsgreep van de Rode Khmer en de val van Phnom Penh. Het culturele en economische centrum van Cambodja waar toen nog 2,5 miljoen mensen woonden, telde in 1979 nog maar 8500 inwoners.

Rode Khmer is geen autobiografie, zegt Séra zelf. Hij gebruikte zijn kennis van het land, zijn herinneringen om een realistisch maar fictief verhaal te vertellen: het verhaal van FANK-soldaat Snoul die ontredderd en uitzichtloos getuige is van het begin van een groot verdwijnen. *Rode Khmer* – de oorspronkelijke titel *Impasse et Rouge* brengt de kanteling van de macht trou-

wens veel preciezer tot uitdrukking – bevat weinig tekst (die trouwens in slecht Nederlands is vertaald). Het mooi uitgegeven album is een kaleidoskopisch bombardement van geladen beelden vol vervreemding. Het is niet bloedelijk, maar aangrijpend in zijn verbeelding van hoe genadig de dood kan zijn. Het gevoel staat centraal, niet het verhaal of de achtergronden van de opkomst van een krankzinnig wreed regime. Als aanvulling op dat historische verhaal biedt het album prachtig illustratiemateriaal voor eindexamenklassen. Ongemakkelijk en indrukwekkend.

Hans Moors

OORLOG IN FOTO'S EN VERHAAL

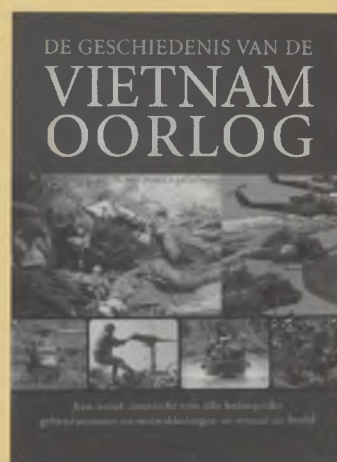
Chris McNab en Andy Wiest, *De geschiedenis van de Vietnamoorlog* (Deltas, Oosterhout 2004), 256 blz., prijs € 39,90.

Voor een thema als de Vietnam-oorlog, dertig jaar na dato nog altijd een ijkpunt in de discussies over de Amerikaanse buitenlandse politiek, valt op hoe bitter weinig Nederlandstalige boeken erover te raadplegen zijn. Behalve *Vietnam, 10.000 dagen oorlog* van de journalist Michael Maclear uit 1982 en *De oorlog in Vietnam* van David Wright uit de Oorzaak-en-Gevolgreeks van Corona (1995) zijn er slechts enkele egodocumenten waaronder *Vietnam, de nooit verdwenen oorlog* van Willebrord Nieuwenhuis (2000).

De geschiedenis van de Vietnamoorlog van Chris McNab (freelance publicist) en Andy Wiest (militair-historicus en professor in Mississippi) verscheen vier jaar geleden in de Verenigde Staten. De recente vertaling van dit boek vult een lacune op. Het verschijnt op een gunstig tijdstip, zo vlak voor de examenlessen over de Vietnamoorlog. Het vormt een rijk geïllustreerd boekwerk, met vele honderden foto's, de meeste in kleur (zij het vaak wazig), en het is rijkelijk voorzien van detailkaartjes met de voornaamste strijdtonelen.

De auteurs tonen hun gedegen kennis aan militaire details. De tekst is merendeels goed leesbaar en overzichtelijk ingedeeld. Het boek bestaat uit veertien korte hoofdstukken, te beginnen bij de oorlogvoering van de Fransen in de jaren veertig en vijftig, en eindigend bij de traumatische erfenis van de oorlog in de Amerikaanse maatschappij en buitenlandse politiek.

De chronologische opbouw wordt af en toe doorbroken, bijvoorbeeld om in enkele aparte hoofdstukken de oorlog ter zee of op de rivieren te belichten. De auteurs hebben zich veel moeite getroost de lezer in te wijden in een groot aantal tastbare aspecten van de oorlog, zoals de verdiensten van de helikopter-gunships, Amerikaanse surveillance-methodes in de gedemilitariseerde zone of in de Mekong-delta, of de dienstplicht in de jaren zestig. Het zijn korte beschouwingen die in aparte oranje gekleurde kadertjes in de marge van het hoofdverhaal staan opgetekend. Korter nog zijn de op blauwe achtergrond geplaatste samenvattingen. Die vestigen de aandacht op allerlei wetenswaardige feiten zoals: in 1969 werden er in de Amerikaanse strijdkrachten 239 maal opzettelijk eigen mensen gedood; in 1970 steeg dat aantal tot 383, een indicatie voor de desintegratie en het inzakken van het moreel van de troepen in Vietnam.

Zoals te verwachten is, belichten de auteurs het Vietnam-drama hoofdzakelijk vanuit de Amerikaanse gezichtshoek. Zij maken goed duidelijk hoe weinig effectief de strategie van *search and destroy* feitelijk was, al mis ik hier wel een kardinaal begrip als *body counts*, het bewijsmateriaal in de vorm van aantallen lijken van gedode Vietcong-strijders, waarmee de Amerikaanse legerleiding haar successen placht te onderstrepen. Door die Amerikanocentrische aanpak blijven bepaalde zaken onderbelicht, zoals de interne ontwikkelingen in Ho Chi Minhs Noord-Vietnamese republiek of de banden die Ho onderhield met Moskou en Peking. Een ander bezwaar betreft de overdaad aan militair-technische gegevens met betrekking tot het arsenaal aan geschut dat de Amerikanen in stelling brachten. Al die serienummers zijn niet bepaald bevorderlijk voor de vlotte leesbaarheid. Daar staat tegenover dat de docent aan de hand van dit boek juist vrij gemakkelijk zijn leerlingen het militaire verloop van de oorlog duidelijk kan maken. Drie kaartjes van de stellingen in 1954 bij Dien Bien Phu laten bijvoorbeeld glashelder zien waarom de Fransen toen abso-luut in de knel zaten en geen keuze hadden dan te capituleren voor de Vietminh van Vo Nguyen Giap.

Het boek is handig bij de lesvoorbereiding. Het zal beslist een aanwinst vormen voor de schoolbibliotheek, omdat ook leerlingen er vrij gemakkelijk de nodige achtergrondinformatie uit kunnen halen, mede dankzij het uitgebreide register en de gedetailleerde chronologie.

Jan van Oudheusden

deel 15 uit de serie 'Nascholing bij u thuis'

C.V. Lafeber,

Om u te redden vernietigen wij u Geschiedenis van Vietnam 1945-1975

Het boek geeft een inleiding over Vietnam als Chinese vazalstaat en Franse kolonie. Het wordt afgesloten met een relaas over Indo-China in het laatste kwart van de twintigste eeuw: de bootvluchtelingen, Pol Pot en de moeizaam gebleven relatie met de VS.

De paperback kost € 35,- de gebonden uitgave € 45,-.

U kunt het boek het gemakkelijkste en goedkoopste in uw bezit krijgen door het te bestellen bij mijzelf:

C.V. Lafeber, Tilburgseweg 173, 5051 AE Goirle.

Tel 013-5 430 340, fax 013-5 35 55 45,

e-mail lafebercv@hotmail.com

Rabobank 1812 79 983, Postbank 109 04 33

HEDEN CLIENT MORGEN VRIEND

DE NIEUWE KATERNEN VOOR 2005

Voor het onderwerp Vietnam kunt u kiezen uit vier katernen. Ze zien er allemaal schitterend uit, rijk geïllustreerd in meerkleurendruk. Een 'consumentenrapport' zal in een later nummer van *Kleio* verschijnen. Hier alvast de zakelijke gegevens.

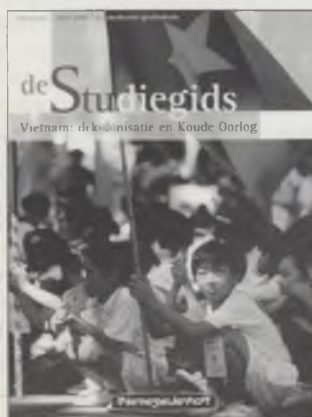
Malmberg komt met *MeMo. Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam*, onder redactie van Martien van Gastel en Paul van Houdt. Het basiskatern (62 blz.) is zowel voor havo als vwo. Er zijn

twee verschillende werkboeken met bijbehorende leerlingen-cd-rom. Het basiskatern kost € 16,20, de werkboeken € 6,70 inclusief cd-rom.

ThiemeMeulenhoff heeft de *Studiegids havo/vwo. Vietnam: dekolonisatie en Koude Oorlog*, door Jan van Oudheusden en André van Voorst. Het katern heeft 128 blz.; er zijn aparte opdrachtenpagina's voor havo en vwo, prijs € 18,20 inclusief leerlingen-cd-rom. De docenten-cd-rom kost € 20,80. Wolters Noordhoff: *Geschiedenis-*

werkplaats, door D. Verkuil, M.G. van Riessen en D. van Straaten. Er zijn aparte katernen voor havo en vwo. Havo: 98 blz., vwo: 104 blz. Hierbij geen cd-rom maar de werkplaatswebsite, waarnaar in het katern voortdurend duidelijk verwezen wordt, heeft dezelfde functie. Prijs: € 17,90 per katern.

NijghVersluys heeft *Vietnam. Dekolonisatie en Koude Oorlog, Examenkatern havo/vwo*, door Leo Dalhuisen, Frans Steegh en Joop Walhain, 88 blz., met cd-rom. Prijs € 21,50.

Kleiookrant

Commissie Volwassenen- educatie

Brainstormdag 2005

Op de VAVO-afdelingen van de meeste ROC's heerst grote onzekerheid over de toekomst. Ook u als docent geschiedenis zult daarmee te maken hebben. Het organiseren van de traditionele brainstormdag kan niet los gezien worden van deze problematiek. Daarom vragen wij aan alle docenten geschiedenis op het VAVO: heeft u, ondanks of misschien juist dankzij deze onzekerheid behoefte aan een brainstormdag over het vak geschiedenis op het VAVO? En zo ja, welke onderwerpen zou u graag besproken zien?

Van uw antwoord zullen wij laten afhangen of een brainstormdag in 2005 zinvol is. Als we besluiten om de traditie voort te zetten, zullen wij er in elk geval op letten dat de dag niet in een periode met grote correctiedruk valt. Wij hopen op veel reacties.

Uw reactie kunt u kwijt bij de secretaris van de Commissie Volwasseneneducatie, mwhinke@hotmail.com

Namens de CVE
Wendy Hinke, secretaris.

De cartoonbox

www.digischool.nl/gs/community/spotprenten.htm

De cartoonbox is een nieuw onderdeel van de community website en alleen toegankelijk voor leden.

De cartoonbox bevat historische spotprenten die docenten kunnen gebruiken, bijvoorbeeld voor toetsen. De verzameling is nog beperkt, (gescande) cartoons zijn zeer welkom. U kunt ze mailen naar kaap@home.nl

Op dit e-mailadres kunt u een username en een wachtwoord aanvragen.

Stofom- schrijving 'Vietnam'

Deze werd allereerst afgedrukt in *Uitleg*. Daarbij is het een en ander misgegaan met de cursivering van de stof die alleen voor vwo is. Die fouten zijn hersteld in de versie die werd afgedrukt in *Kleio 4* van dit jaar, blz. 47 e.v. Gebruikt u de versie van *Uitleg* of de downloadversie van www.cfi.nl, houd er dan rekening mee dat:

- in paragraaf 1.4 het cursieve gedeelte moet doorlopen van 'besloot ... tot en met in Zuid-Korea gestationeerd;
- in hoofdstuk 7 alleen 7.4 uitsluitend voor vwo is. De rest is zowel voor vwo als voor havo.

SCHOOLT.V

Verre verwanten

Op woensdag 5 januari start een zesdelige serie historische programma's, waarin bekende en onbekende Nederlanders op zoek gaan naar hun familiegeschiedenis. Wie waren hun voorouders? Wat hadden ze voor beroepen? En hoe zag Nederland er toen uit? De deelnemers zijn zo gekozen dat zij óf zelf BN'er zijn óf een heel bekende voorouder blijken te hebben. Zowel het alledaagse leven als 'de grote geschiedenis' spelen dus een rol in het programma. Bij de serie verschijnt het boek *Verre verwanten. Genealogische verrassingen*, met onder andere praktische informatie over stamboomonderzoek (Kosmos, € 16,95).

Oorlog in Vietnam

Op donderdag 16 en 23 december (10.20 u.) wordt de hele serie over het CE-onderwerp Vietnam uitgezonden: 16 december deel 1 t/m 3 en 23 december 4 t/m 6. Bij de serie is een handleiding verkrijgbaar met kopieerbare werkbladen, kijkvragen, antwoordsuggesties en achtergrondinformatie. Prijs € 13,-; te bestellen bij Teleac/NOT (art.nr. 1365), tel. 0900-1344 of via www.schooltv.nl

Dossier geschiedenis

12 januari (10.20 u.)
De Industriële revolutie voor

klas 2 en 3 vmbo/havo/vwo.
26 januari (11.00 u.)

1914 - Moord in Sarajevo voor klas 3 en 4 vmbo/havo/vwo. Handleiding beschikbaar: nr. 1364 - zie voor wijze van bestellen hierboven bij Vietnam.

2 februari (10.20 u.)

De Vikingen voor bovenbouw vmbo en havo/vwo

22 februari (11.00 u.)

Aletta Jacobs voor de bovenbouw.

Transparant

Themanummer Vietnam

Transparant, het blad van de Vereniging van Christen-Historici, gaat in twee artikelen in op de oorzaken van de Vietnamoorlog en de buitenlandse politiek van de Amerikaanse presidenten - kritisch, maar ook in het licht van de Koude Oorlog en een reële dreiging van het communisme. Het derde artikel laat zien dat in de VS het geloof in de eindtijd in de Vietnamjaren en daarna veel aanhang kreeg - ook van mensen die meenden 'God een handje te moeten helpen'. Verder een interview met Piet de Jong, minister-president van 1967-1971, en leerlingenmateriaal over de rooms-katholieken in Vietnam, de regering van Diem en de rol van Vietnam bij presidentsverkiezingen, denk aan John Kerry. Een los nummer kost € 7,-, tel. 079-3628 628
Boekencentrum Uitgevers.

LESPAKKET

De industriële revolutie

*"Jacob van Marken,
de Delftsche Nijverheid
en het Agnetapark"*

Dit kant-en-klare lespakket is bestemd voor de bovenbouw van HAVO en VWO en bestaat uit een cd-rom met daarop:

- een 'beeldverhaal' met bijna vijftig afbeeldingen, te gebruiken voor een powerpoint-presentatie (duur: ca. 30 minuten)
- de bijbehorende tekst ten behoeve van de docent
- uitgebreide achtergrondinformatie over het onderwerp voor de les en een literatuurlijst.

De Delftsche Nijverheid

Sjouwers bij de Calvéfabriek

Jacob van Marken was de oprichter van de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek (1869) en van de Nederlandsche Oliefabriek (1883), bekend geworden als Calvé-Delft. Naast de totstandkoming van deze bedrijven komen in het lespakket de hoofdlijnen van de vroeg-moderne economische ontwikkeling van Delft ter sprake (bier-, laken- en aardewerkindustrie).

Niet alleen vanwege zijn economische activiteiten behoort Van Marken tot de kernfiguren uit de periode van de industriële revolutie. Hij speelde tevens een prominente rol in het debat over 'de sociale kwestie'. Deze vooruitstrevende werkgever bracht voor zijn personeel een groot aantal sociale voorzieningen tot stand, waarmee Jacob van Marken zijn tijd ver vooruit was.

De vrouw van Van Marken, Agneta Matthes, gaf enige tijd leiding aan een parfumeriefabriek en was vooral actief op het terrein van de verbetering van de woonomstandigheden van de arbeiders. Eén van de meest aansprekende voorzieningen was een 'woonpark' voor de werknemers. Tuinarchitect Zocher leverde het ontwerp voor de groenaanleg. Het Agnetapark in Delft is nu een rijksmonument.

Het lespakket is een product van het Gemeentearchief Delft en Gemeente Musea Delft. De samensteller, drs. P.J. Hofland, studeerde economische en sociale geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en is hoofd dienstverlening bij het Gemeentearchief Delft.

De prijs van het complete lespakket bedraagt € 65,00, incl. administratie- en verzendkosten. Bestelling en/of info: Peter Hofland, tel.: 015-2602341; e-mail: archief@delft.nl. Maak het genoemde bedrag over op gironummer 288378, t.n.v. Archief der gemeente Delft, o.v.v. 'lespakket'. De cd-rom wordt u vervolgens per omgaande toegezonden.

Nederlanders en Molukkers 1605-2005

Op 23 februari 2005 organiseren het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers en het Moluks Historisch Museum te Utrecht een studie- en nascholingsmiddag voor docenten en studenten geschiedenis met als thema: *Nederlanders en Molukkers 1605-2005: een eeuwig verbond?*.

Aanleiding voor deze middag is de herdenking van de overdracht van de Portugese vesting op Ambon aan de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) op 23 februari 1605. Er worden twee lesbrieven gepresenteerd, voor de bovenbouw van havo/vwo en voor het vmbo, over de relatie tussen Nederlanders en Molukkers tussen 1605 en 2005. De opzet van deze lesbrieven is conform de nieuwe ideeën van de commissie De Rooij.

Het hoe en waarom van de vernieuwing van het geschiedenisonderwijs wordt op 23 februari 2005 aan de hand van de lesbrieven aan de orde gesteld. Daarnaast wordt op deze middag aandacht geschonken aan historische gebeurtenissen, de interculturele taak van het geschiedenisonderwijs en de onderwijsmogelijkheden van het Moluks Historisch Museum.

Kijk voor meer informatie op www.lsem.nl

Door de tijd ingehaald

Als iets niet interessant werd gevonden, dan was het wel de Week van de Geschiedenis, 30 oktober - 6 november. Totaal overschaduwde door de actualiteit, haalden de meeste activiteiten de media niet. De Nacht van de geschiedenis met de presentatie van het boekje *Typisch Nederland* door Maarten van Rossem, de discussie over 'wat iedere Nederlander zou moeten weten van het verleden', zo mooi ingeleid door de NRC ... de moord op Theo van Gogh en de commotie daarna stonden die week centraal. 'De Nacht' kon nog wel wat beter, maar wordt hopelijk volgend jaar herhaald, de discussie over de canon zal later wel weer hervat worden. Van Rossem kwam in zijn

essay met een aantal uitspraken van buitenlanders over wat typisch Nederlands is in hun ogen. Volgens hem is het misschien niet wetenschappelijk verantwoord, maar wel opvallend, dat het vaak om dezelfde eigenschappen gaat. Tijdens deze week van Van Gogh kon je die gemakkelijk herkennen: ze klagen snel, zijn overtuigd van hun eigen gelijk, koppig, niet geïnteresseerd in anderen, zelfverzekerd, en tolerant? Vergeet het maar, aldus een buitenlander die hier wat langer rond heeft gelopen. Tineke Bogaerts

Foto: KRO's grote geschiedenisquiz tijdens de 'Nacht' in Madurodam.

Universiteit Utrecht

Cursus Geschiedenis en activerende didactiek

"Gaat de bel nu al?"

"Nu pas begrijp ik echt waarom het geen vrede is in het Midden-Oosten."

"Leg me het verschil tussen 'links' en 'rechts' nog eens precies uit?"

"Dus in geschiedenisboeken staan over hetzelfde onderwerp verschillende dingen?"

"Mogen we nog even doorwerken in de pauze?"

Dit zijn vragen en opmerkingen waaruit blijkt dat leerlingen actief met geschiedenis bezig zijn en er over nadenken. En leerlingen actief en gemotiveerd met geschiedenis bezig laten zijn is het uiteindelijke doel van deze nascholingscursus. Er kunnen zowel onderbouw- als bovenbouwdocenten deelnemen.

Plaats, tijd: Donderdag 17 maart van 14.00 tot 17.00, donderdag 31 maart van 10.00 tot 16.00 en dinsdag 12 april van 14.00 tot 17.00.

In september 2005 volgt er een terugkombijeenkomst.

De bijeenkomsten vinden plaats in de Uithof te Utrecht.

Kosten: € 450,- (inclusief drinken, een lunch, nascholingscertificaat en reader)

Trainers: Sipko Veeneman; docent geschiedenis aan het Christelijk Gymnasium in Utrecht en Hanneke Tuithof; vakdidactica geschiedenis van het ivlos, de lerarenopleiding van de Universiteit Utrecht.

Opgave voor 15 oktober 2004
bij het ivlos.

U kunt ook informeren naar de mogelijkheden voor een opmaat-training of individuele training.

Voor meer informatie en opgave:

Iris Bleeker, tel: 030 - 253 32 24,

e-mail: I.M.P.Bleeker@ivlos.uu.nl

Hanneke Tuithof, tel: 030 - 253 32 20,

e-mail: j.i.g.m.tuithof@ivlos.uu.nl

STUDIEREIS NAAR ODESSA, DE KRIM EN KIEV
in de meivakantie van 30 april t/m 8 mei 2005

De Krim: kroonjuweel, krijgstoneel, Kurort, conferentieplek

Wist u dat het in 2005:

- 150 jaar geleden is dat de laatste vijandelijkheden in de Krimoorlog plaatsvonden?
- 150 jaar geleden is dat op de Krim Florence Nightingale ten tonele verscheen?
- 100 jaar geleden is dat de Eerste Russische Revolutie plaatsvond, met o.a. de muerij op het oorlogsschip Potemkin in Odessa?
- 80 jaar geleden is dat de Russische cineast Eisenstein met zijn film "Pantserkruiser Potemkin" de muerij in Odessa wereldberoemd maakte?
- 60 jaar geleden is dat de ingrijpende Conferentie in Yalta plaatsvond?

Wist u trouwens dat het begin mei doorgaans op de Krim aangenaam toeven is voor wat betreft de weersomstandigheden?

De Didactiekcommissie van de VGN organiseert een cultuurhistorische reis naar Odessa, de Krim en Kiev, waarin sporen uit het verre en meer recente verleden volop aandacht krijgen.

PROGRAMMA

Met een overstap in Kiev vliegen we naar Odessa. Een stadstour en -wandeling toont o.a. de beroemde Potemkin-trappen. Het Archeologisch museum en dat van Schone Kunsten besluiten de tweede dag. Op dag 3 verplaatsen we ons per bus naar Yalta op de Krim. De lange rit door het Oekraïense platteland wordt onderbroken door enkele bezienswaardigheden. De vierde dag begint in Yalta met een stadstour, die daarna langs de kust naar het Zwaluwnest en het bizarre paleis van graaf Vorontsov voert. Vervolgens bezoeken we het Livadiapaleis waar de Conferentie van Yalta plaatsvond. Op dag 5 staat Sebastopol op het programma; we zien het panoramaschilderij over de Krimoorlog, de stad en de restanten van de Zwarte Zeevloot. 's Middags bezoeken we de opgravingen van de Griekse stad Chersonesos. Met een anderhalf uur durende boottocht op de Zwarte Zee begint de zesde dag. Na de lunch is het paleis van Massandra aan de beurt en de dag wordt besloten met een bezoek aan de Massandra wijnproeverij. Bakhchysaraj is het doel van dag 7. Het paleis van de Khan, de Tokhtala Dzhama-moskee en de grottenstad Chufut Kale worden bezocht. Een vroege vlucht brengt ons op dag 8 van Simferopol naar Kiev. We wandelen door de oude stad, bewonderen

de Sophia-kathedraal en de St. Andreaskerk. Via de koopliedenwijk Podil komen we in het Tsjernobil-museum en tenslotte bezoeken we het Museum van Grote Vaderlandse Oorlog.

Vroeg in de morgen vliegen we op dag 9 terug naar Schiphol.

N.B. aan dit basisprogramma worden, zo mogelijk, voor geschiedenisdocenten interessante onderdelen toegevoegd.

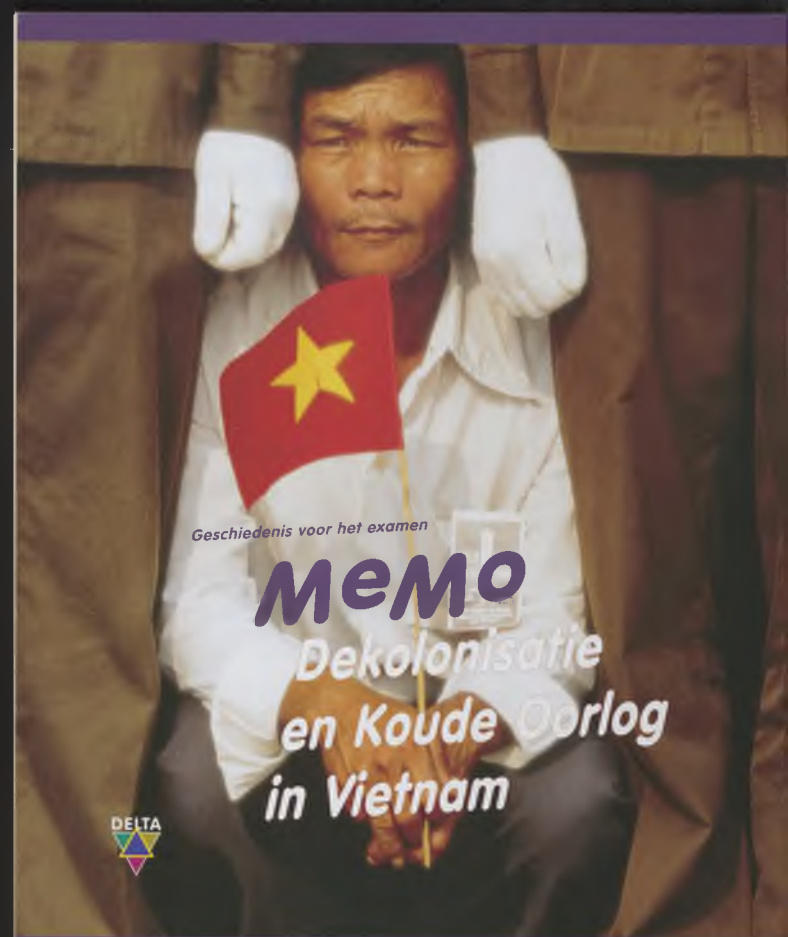
REISSOM

Afhankelijk van het aantal deelnemers bedraagt de reissom € 1299 p.p. Niet VGN-leden betalen € 50,- meer. In de reissom is zo goed als alles begrepen, behalve de lunches, verzekeringen en facultatieve extra's.

De reissom is gebaseerd op tweepersoonskamers met faciliteiten in goede hotels. De eenpersoonskamertoeslag bedraagt € 165,-.

AANMELDING

U kunt zich aanmelden tot 1 februari 2005 door een berichtje te sturen naar Johan Raven, Kinkhoorn 8, 9051 MJ Stiens, telefoon 058-2574050, E-mail: johanraven@hetnet.nl, onder gelijktijdige overmaking van een aanbetaling van € 150,- p.p. op postgiro 128701 t.n.v. Penningmeester VGN te Stiens. Plaatsing geschiedt op volgorde van binnenkomst van de aanbetalingen. Reageer meteen want het aantal plaatsen is beperkt.

Geschiedenis voor het examen

MEMO

*Dekolonisatie
en Koude Oorlog
in Vietnam*

Bestel nu uw beoordelingsexemplaren: T (073) 6 288 766.

Malmberg